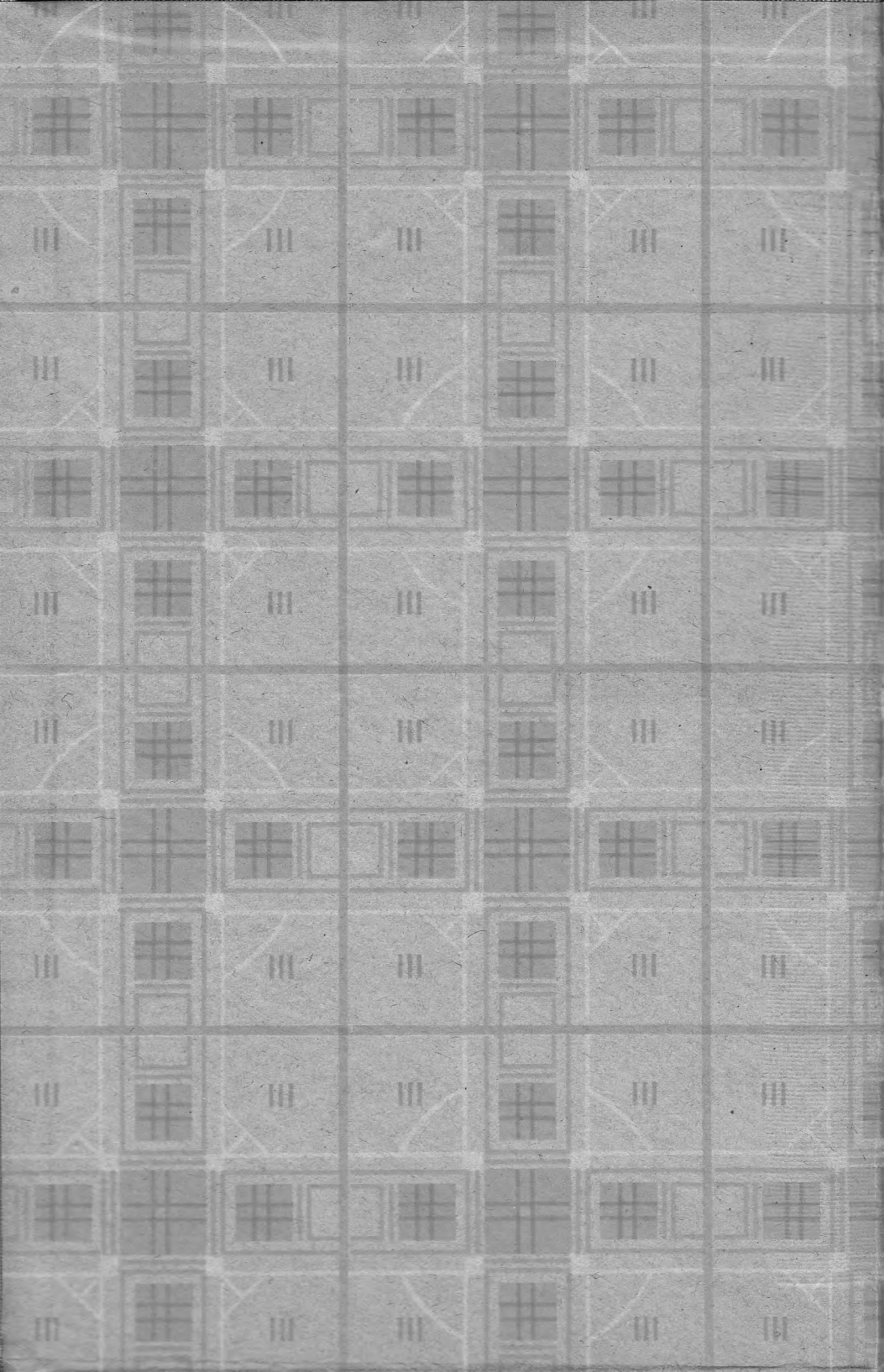
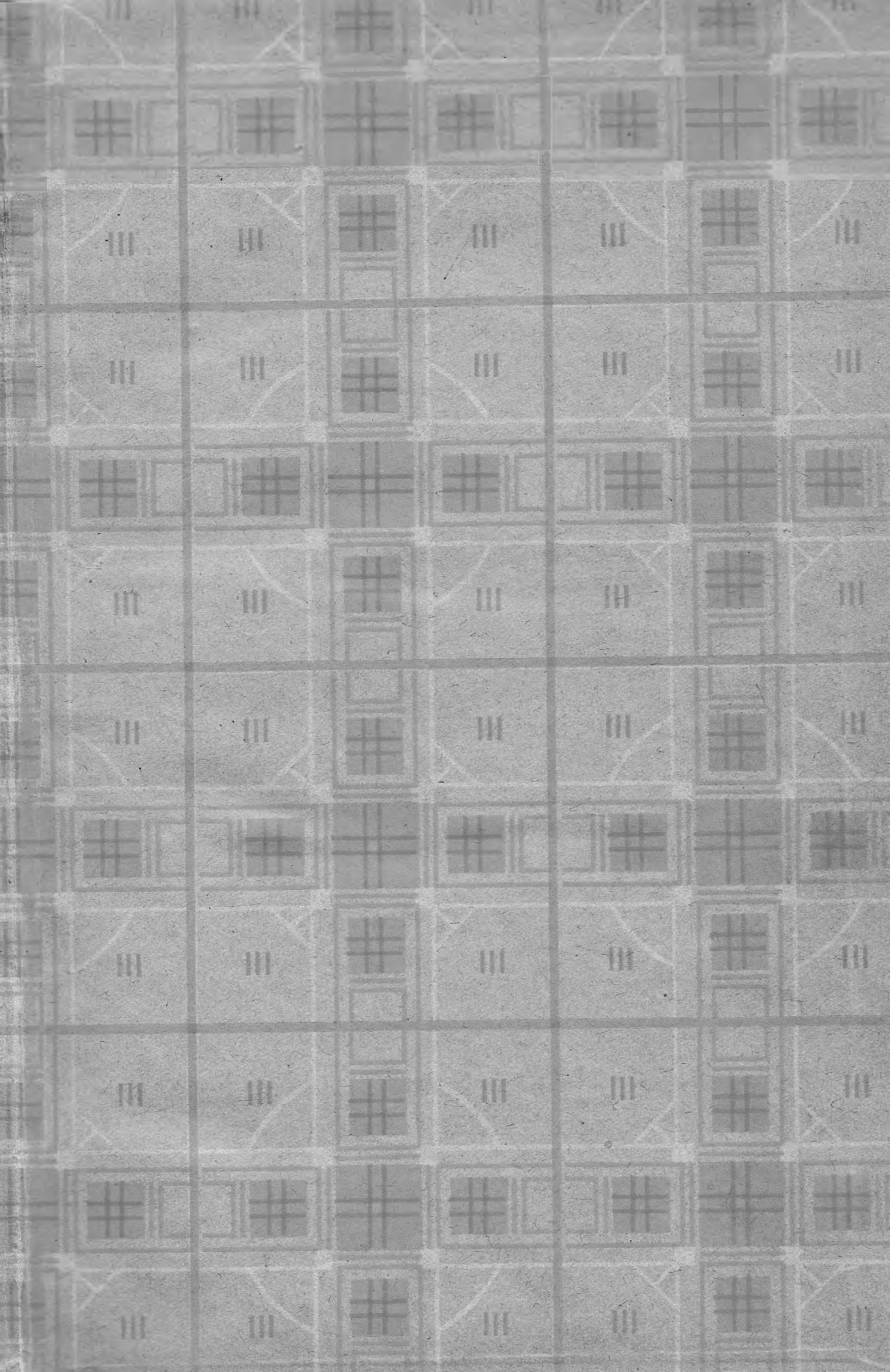

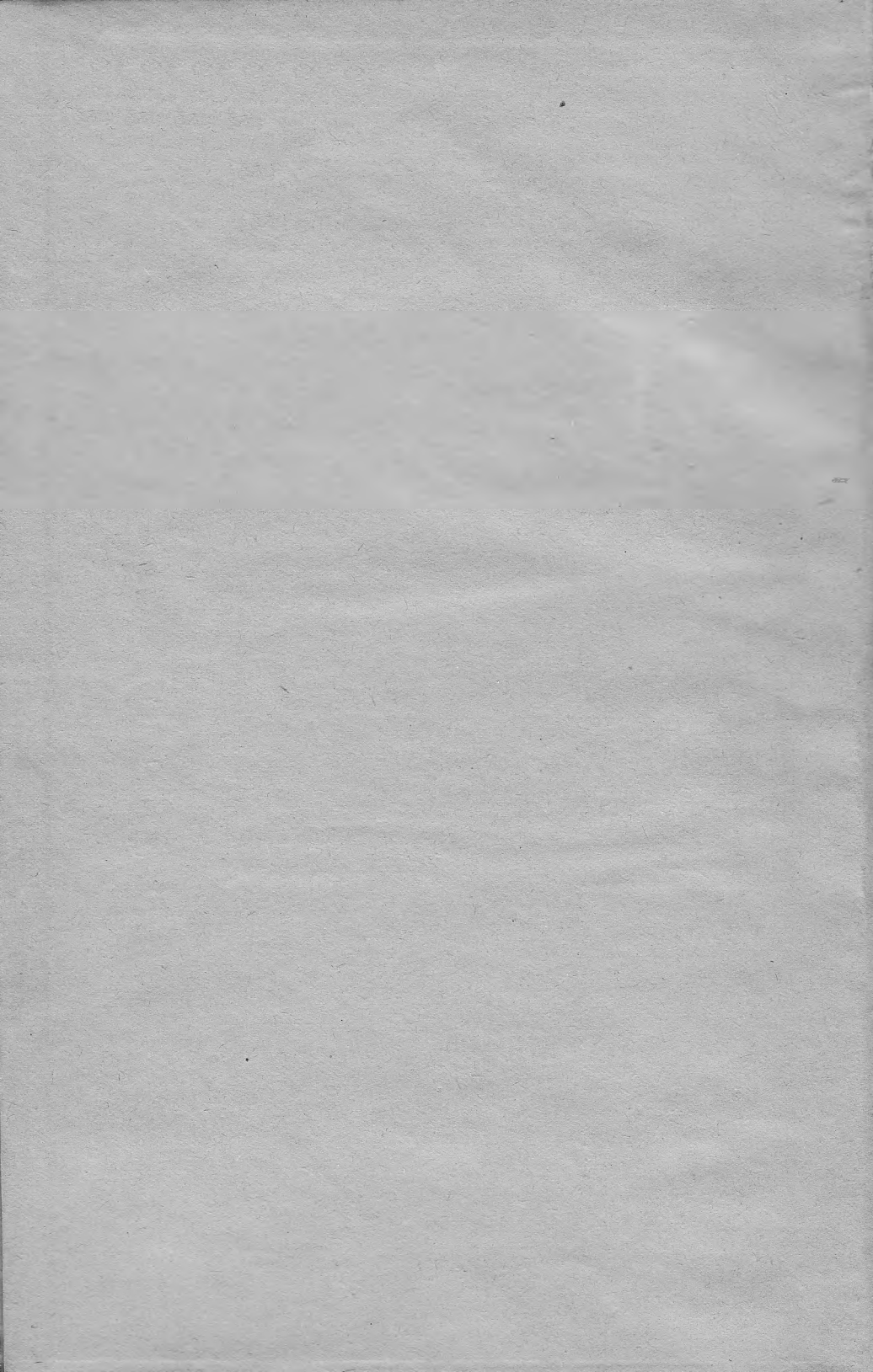

**GRAFIKUS
MŰVEZETŐK
ÉVKÖNYVE
AZ 1932 ÉVRE**

SZERKESZTI: MÜLLER SÁNDOR

1932

II. ÉVFOLYAM

GRAFIKUS

MŰVEZETŐK

ÉVKÖNYVE

SZERKESZTI

MÜLLER

SÁNDOR

MAGYARORSZÁGIMAGÁNTISZTVESELŐK
ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE GRAFIKUS MŰ-
VEZETŐK SZAKOSZTÁLYÁNAK KIADÁSA

G
M É

ELŐSZÓ A KÖNYVHÖZ

Amidőn útnak bocsájtjuk Évkönyvünk II. kötetét, akkor előljáróban az örömteljes köszönet aktusát kell elvégeznünk azokkal szemben, akik munkánk megalkotásánál mellettünk voltak. Ott láttuk a támogatók között a nyomdásztársadalomnak azon vezéregyéniségeit, akik észrevették ezen műnek a szakmán kívül eső nagy horderejét is; a méltánylók között ott láttuk a tanulmánygók nagy seregét; a bírálók sokaságában ott láttuk azokat, akik megértették a célt, melyért munkánk megalkotódott.

Kiváló nyomdászemberek küldték el elismerésüket a világ különféle részeiből. Ezek a sorok telítve voltak bátorítással a kezdet továbbfolytatására; dicsérettel a mű szellemi tartalmáért, tökéletes technikai kiviteleért; csodálattal a merészségünk miatt. Mindannyian együtt örültek velünk. Voltak sorok, melyekbe egy eszményi gondolatvilág volt belesűrítve: . . . fel kell, hogy éledjen ennek a műnek a tanulmányozásakor az elhatározás, hogy teljes erőnkkel álljunk útjába a szakmánkat pusztító közönynek; ez a mű megtanítja majd a jelenlegi generációt tisztelni azokat, akik a szakma iránti rajongásból fakadó energiának ily hatalmas megfeszítésével igyekeztek segítségére lenni iparunk fejlődésének. Ne befolyásolja elkezdett munkájukat a kishitűektől eredő komolytalan vélemény, mert mindenki, akinek alkalma volt gyönyörködni a műben, annak az adott viszonyok között, a teljesítőkéesség maximumát kellett elismerni. . .

Ezek és ezekhez hasonló vélemények kötelességet diktálnak számunkra: a megkezdett munka fokozottabb

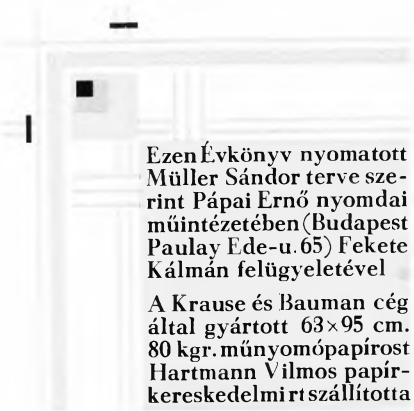
folytatását, az abban való elmélyedést; a nyomdászat széthullani akaró szellemi erőinek az összegyűjtésére irányuló nemes célunk mellett végsőkig való kitartást.

• Mi nem olcsó jutalmakért és meg nem szolgált bérért teljesítjük ilyirányú tevékenységünket, hanem tesszük ezt azért, mert kötelez bennünket a Mult ereje: a tradíció. S ehhez mi nehéz helyzetünkben is görcsösen ragaszkodunk és ennek ébrentartásáért nem lekicsinylendő áldozatot is hozunk. Egyedüli fizetségünk a mindenki számára élvezhető eredménynek kiérdemelt elismerése.

• A grafikai ipar egyetemességébe, egyéneibe és intézményeibe bele akarjuk oltani ezt a gondolatot, mert ez jelenti a szerves összetartás tudatát, a jó- és balsorsban való azonosságot, a közös osztályosság igazságát, de jelenti a nyomdászat fejlődéséhez szükséges gondolat- szabadsághoz való ragaszkodást is. Akarjuk azt is, hogy velünk egyetemben részesei legyenek annak a műnek, melynek nyomában majd büszke meglegedettséggel fogják megvalósulva látni eredményét: a gyűlölet elmúlását és az egymást átölelő szeretetnek az ébredését.

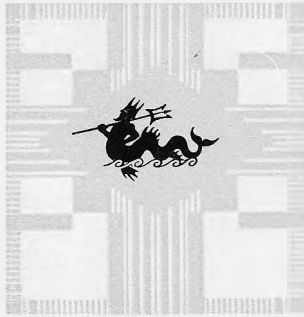
• Reményünket fejezzük ki aziránt, hogy ilyenképpen meg fogjuk találni a módját annak, hogy elgondolt és a szakma érdekeit szolgáló célunkat teljes egészében szolgálni is tudjuk. Igyekezni fogunk, hogy a munkában résztvegyenek mindazok, akik nemcsak munkások, de nagy gondolatokért lelkesedő harcosok is tudnak lenni.

• Mi művezetők, akik talán fokozottan érezzük a napjainkban mindent szétromboló gazdasági élet súlyát, jajszó nélkül vergődünk a helyzet alatt, zárt sorokban állunk a Gondolat mellett becsületos fogadalommal és a lelkesedés szülte erővel. Megszenteljük az elsőt útrabocsájtjuk a másodikat . . . és készülünk a többire.

Ezen Évkönyv nyomatott
Müller Sándor terve sze-
rint Pápai Ernő nyomdai
műintézetében (Budapest
Paulay Ede-u. 65) Fekete
Kálmán felügyeletével

A Krause és Bauman cég
által gyártott 63×95 cm.
80 kgr. műnyomópapírost
Hartmann Vilmos papír-
kereskedelmi rti szállította

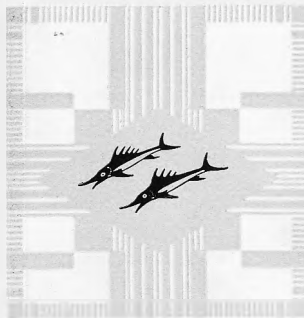

JANUÁR

1	Péntek	Újév
2	Szomb.	Makár a.
3	Vasárn.	Jéz. sz. n.
4	Hétfő	Titusz p.
5	Kedd	Teleszfor
6	Szerda	Vizkereszt
7	Csütört.	Lucián v.
8	Péntek	Szever
9	Szomb.	Julián vt.
10	Vasárn.	Sz.Család
11	Hétfő	Higin p
12	Kedd	Arkád vt.
13	Szerda	Veronika
14	Csütört.	Hilár pk.
15	Péntek	R. sz. Pál
16	Szomb.	Marcell
17	Vasárn.	Antal ap.
18	Hétfő	Piroska
19	Kedd	B. Margit
20	Szerda	Fáb.,Seb.
21	Csütört.	Ágnes sz.
22	Péntek	Vince vt.
23	Szomb.	Raimund
24	Vasárn.	Hetv. v.
25	Hétfő	Pál ford.
26	Kedd	Polik. pk.
27	Szerda	Ar.-sz. J.
28	Csütört.	N. Kár.
29	Péntek	Szal. Fer.
30	Szomb.	Mart. sz.
31	Vasárn.	Hatv. v.

FEBRUÁR

1	Hétfő	Ignác pk.
2	Kedd	Gysz. B.A.
3	Szerda	Balázs p.
4	Csütört.	Korz. A.
5	Péntek	Ágota sz.
6	Szomb.	Dorottya
7	Vasárn.	Fars. vas.
8	Hétfő	M. sz. J.
9	Kedd	Alex. C.
10	Szerda	Hamv. sz.
11	Csütört.	Mária l.
12	Péntek	Szerv al.
13	Szomb.	R sz.Kat.
14	Vasárn.	Invocabit
15	Hétfő	Fausztin
16	Kedd	Jul. sz. vt.
17	Szerda	Donát p.
18	Csütört.	Simon p.
19	Péntek	Konrad
20	Szomb.	Aladár
21	Vasárn.	Reminisc.
22	Hétfő	Péter sz.
23	Kedd	D. sz. Pét.
24	Szerda	Szökőnap
25	Csütört.	Mátyás
26	Péntek	Géza vt.
27	Szomb.	Kor. Mar.
28	Vasárn.	Oculi v.
29	Hétfő	Román

MÁRCIUS

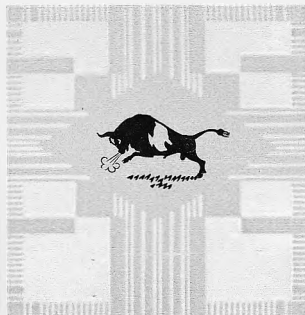
1	Kedd	Albin pk.
2	Szerda	Simp. p.
3	Csütört.	Kunigun.
4	Péntek	Kázmér
5	Szomb.	Ózséb

6	Vasárn.	Laetare v.
7	Hétfő	Aq. sz. T.
8	Kedd	Ist. János
9	Szerda	Francisk.
10	Csütört.	40 vért.
11	Péntek	Szilárd
12	Szomb.	I.Gergely

13	Vasárn.	Judica
14	Hétfő	Mathild
15	Kedd	Longin
16	Szerda	Geréb p.
17	Csütört.	Patrik p.
18	Péntek	Fájd. Sz.
19	Szomb.	József

20	Vasárn.	Palmarum
21	Hétfő	Benedek
22	Kedd	G.sz. Kat.
23	Szerda	Viktorián
24	Csütört.	Nagycs.
25	Péntek	Nagypén.
26	Szomb.	Nagysz.

27	Vasárn.	Húsv. v.
28	Hétfő	Húsv. h.
29	Kedd	Augusztá
30	Szerda	Kerény
31	Csütört.	Guidó ap.

ÁPRILIS

1	Péntek	Hugó pk.
2	Szomb.	P. sz. Fer.

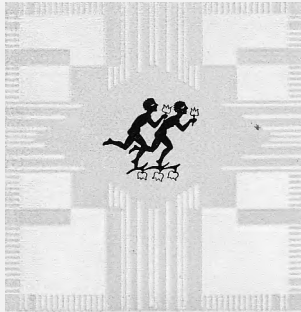
3	Vasárn.	Quasim.
4	Hétfő	Gy. B. A.
5	Kedd	Fe. sz. V.
6	Szerda	Cölesztin
7	Csütört.	B. Herm.
8	Péntek	Dénes p.
9	Szomb.	B. Konr.

10	Vasárn.	Miseric.
11	Hétfő	Leó pápa
12	Kedd	Gyula p.
13	Szerda	Szt. Józs.
14	Csütört.	Jusztin v.
15	Péntek	Anaszt.
16	Szomb.	L. Ben J.

17	Vasárn.	Jubilate
18	Hétfő	Apollon.
19	kedd	Emma
20	Szerda	Tivadar
21	Csütört.	Anzelm
22	Péntek	Szotér. k.
23	Szomb.	Béla pk.

24	Vasárn.	Cantate
25	Hétfő	Márk ev.
26	Kedd	Kilit. M.
27	Szerda	Kan. Pét.
28	Csütört.	Ker. Pál
29	Péntek	Péter vt.
30	Szomb.	Sien. Kat.

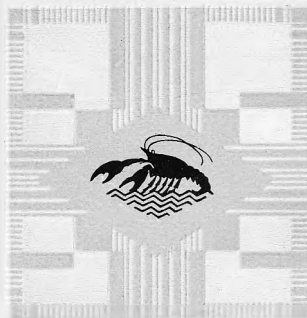

M Á J U S

1	Vasárn.	Rogate
2	Hétfő	Ath. pk.
3	Kedd	Sz. † felt.
4	Szerda	Mon., Fl.
5	Csütört.	Ald. csüt.
6	Péntek	János ap.
7	Szomb.	B. Giz.
8	Vasárn.	Exaudi
9	Hétfő	N. sz. G.
10	Kedd	Antonin
11	Szerda	Mamert
12	Csütört.	Pongrác
13	Péntek	Szervác
14	Szomb.	Bonifác
15	Vasárn.	Pünkvas.
16	Hétfő	Pünkh.
17	Kedd	Paskál
18	Szerda	Venanc
19	Csütört.	Cöleszt.
20	Péntek	Bernard.
21	Szomb.	B. Andr.
22	Vasárn.	Szenth.
23	Hétfő	Dezso
24	Kedd	Kereszt.
25	Szerda	VII Gerg.
26	Csütört.	Úrnapja
27	Péntek	Béda et.
28	Szomb.	Agost pk.
29	Vasárn.	P. Magd.
30	Hétfő	A. Jan.
31	Kedd	Angela

J Ú N I U S

1	Szerda	Pamfilvt.
2	Csütört.	Erazmus
3	Péntek	Jéz. Szíve
4	Szomb.	Kar. Fer.
5	Vasárn.	Bonifác
6	Hétfő	Norbert
7	Kedd	Róbert
8	Szerda	Medárd
9	Csütört.	Prim., F.
10	Péntek	Margit k.
11	Szomb.	Barnabás
12	Vasárn.	F. sz. Jan.
13	Hétfő	Pád. Ant.
14	Kedd	N. Vazul
15	Szerda	Vid. Jol.
16	Csütört.	Reg. Fer.
17	Péntek	Rainer
18	Szomb.	Efrém ea.
19	Vasárn.	Gyárfás
20	Hétfő	Szilvér p.
21	Kedd	G. Alaj.
22	Szerda	Paulin p.
23	Csütört.	Ediltrud
24	Péntek	Ker. sz. J.
25	Szomb.	Vilmos h.
26	Vasárn.	Ján. és Pál
27	Hétfő	László k.
28	Kedd	Ireneus
29	Szerda	Péter, Pál
30	Csütört.	Pál eml.

JÚLIUS

1	Péntek	Jéz. Isz. v.
2	Szomb.	Sarl. B. A.
3	Vasárn.	M. sz. p.
4	Hétfő	Ulrik pk.
5	Kedd	Z. sz. Ant.
6	Szerda	Izaiás pr.
7	Csütört.	Cirill, M.
8	Péntek	Erzs. kir.
9	Szomb.	Veronika
10	Vasárn.	Amália
11	Hétfő	I. Pius p.
12	Kedd	G. sz. Ján.
13	Szerda	Anaklét
14	Csütört.	Bonavent
15	Péntek	Henrik
16	Szomb.	Karm. B
17	Vasárn.	Elek hv.
18	Hétfő	Kamill h.
19	Kedd	P. Vince
20	Szerda	Jeromos
21	Csütört.	Praxedes
22	Péntek	Már. M.
23	Szomb.	Apoll. pk.
24	Vasárn.	Krisztina
25	Hétfő	Jakab ap.
26	Kedd	Anna a.
27	Szerda	Pantal.
28	Csütört.	Ince p.
29	Péntek	Márta sz.
30	Szomb.	Judit vt.
31	Vasárn.	Loy. Ign.

AUGUSZTUS

1	Hétfő	V. Péter
2	Kedd	Lig. Alf.
3	Szerda	Istv. 1 vt.
4	Csütört.	Domonk.
5	Péntek	Hav. B. a.
6	Szomb.	Urszinev.
7	Vasárn.	Kajetán
8	Hétfő	Cirjék vt.
9	Kedd	Vianney
10	Szerda	Lőrinc vt.
11	Csütört.	Zsuzs. vt.
12	Péntek	Klára sz
13	Szomb.	Ipoly, K.
14	Vasárn.	Őzséb vt.
15	Hétfő	Nagy B. A.
16	Kedd	Joakim
17	Szerda	Jácint hv.
18	Csütört.	Ilona
19	Péntek	Lajos pk.
20	Szombat	*Szt. Istv.
21	Vasárn.	Ch. Sz. Fr.
22	Hétfő	Timót vt.
23	Kedd	Ben. Fül.
24	Szerda	Bertal. a.
25	Csütört.	Lajos kir.
26	Péntek	Zefirin p.
27	Szomb.	K. Józs.
28	Vasárn.	Ágoston
29	Hétfő	Ker. J. fej.
30	Kedd	Lim. sz. R.
31	Szerda	Rajmund

SZEPTEMBER

1	Csütört.	Egyed.
2	Péntek	István k.
3	Szomb.	Manszv.
4	Vasárn.	Vit. Róza
5	Hétfő	Juszt. L.
6	Kedd	Ida
7	Szerda	Kassai v.
8	Csütört.	*Kis B. A.
9	Péntek	Kl. Pét.
10	Szomb.	T. Mikl.
11	Vasárn.	Prot., Jác.
12	Hétfő	Mária n
13	Kedd	Notburga
14	Szerda	Sz. ker. f.
15	Csütört.	Hétf. Szűz
16	Péntek	Kornél p.
17	Szomb.	Sz. F. seb.
18	Vasárn.	Kup. Józs.
19	Hétfő	Január p.
20	Kedd	Euszták
21	Szerda	Máté ap.
22	Csütört.	Móric vt.
23	Péntek	Tekla sz.
24	Szomb.	F. Mária
25	Vasárn.	Gellért p.
26	Hétfő	Cip. Just.
27	Kedd	Koz. Dam.
28	Szerda	Vencel v.
29	Csütört.	Mihály f.
30	Péntek	Jeromos

OKTÓBER

1	Szomb.	Remig p.
2	Vasárn.	Órzőan.
3	Hétfő	L. Teréz
4	Kedd	Ass. Fer.
5	Szerda	Placid vt.
6	Csütört.	Brunó h.
7	Péntek	Olv. B. A.
8	Szomb.	Magy. N.
9	Vasárn.	Dénes pk.
10	Hétfő	Borgia F.
11	Kedd	Placidia
12	Szerda	Miksa pk.
13	Csütört.	Ede kir.
14	Péntek	Kalliszt
15	Szomb.	Teréz sz.
16	Vasárn.	Gál ap
17	Hétfő	Hedvig a.
18	Kedd	Lukács e.
19	Szerda	Alk. Pét.
20	Csütört.	Ven. K. J.
21	Péntek	Orsolya
22	Szomb.	Kordula
23	Vasárn.	Ignác p.
24	Hétfő	Ráfael f.
25	Kedd	B. Mór p.
26	Szerda	Dömötör
27	Csütört.	Szabina
28	Péntek	Sim., Jud.
29	Szomb.	Narcisz
30	Vasárn.	J. Kr. kir.
31	Hétfő	Farkas p.

NOVEMBER

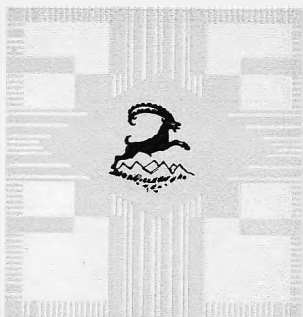
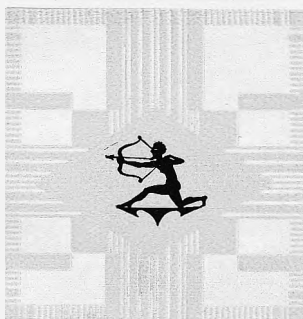
1	<i>Kedd</i>	<i>Mindszent</i>
2	<i>Szerda</i>	<i>Halott n.</i>
3	<i>Csütört.</i>	<i>Hubert</i>
4	<i>Péntek</i>	<i>Bor. Kár.</i>
5	<i>Szomb.</i>	<i>Imre h.</i>

6	<i>Vasárn.</i>	<i>Lénárd h.</i>
7	<i>Hétfő</i>	<i>Eng. pk.</i>
8	<i>Kedd</i>	<i>Gottfried</i>
9	<i>Szerda</i>	<i>Tivadar</i>
10	<i>Csütört.</i>	<i>Av. And.</i>
11	<i>Péntek</i>	<i>Márton</i>
12	<i>Szomb.</i>	<i>Márton</i>

13	<i>Vasárn.</i>	<i>K. Szan.</i>
14	<i>Hétfő</i>	<i>Jozafát</i>
15	<i>Kedd</i>	<i>Gertrud</i>
16	<i>Szerda</i>	<i>Ödön p.</i>
17	<i>Csütört.</i>	<i>Cs. Gerg.</i>
18	<i>Péntek</i>	<i>Pét., Pál</i>
19	<i>Szomb.</i>	<i>Erzsébet</i>

20	<i>Vasárn.</i>	<i>V. Félix</i>
21	<i>Hétfő</i>	<i>B.-Assz.</i>
22	<i>Kedd</i>	<i>Cecilia v.</i>
23	<i>Szerda</i>	<i>Kelemen</i>
24	<i>Csütört.</i>	<i>K.sz. Ján.</i>
25	<i>Péntek</i>	<i>Katalin</i>
26	<i>Szomb.</i>	<i>B. János</i>

27	<i>Vasárn.</i>	<i>É. Mária</i>
28	<i>Hétfő</i>	<i>István ap.</i>
29	<i>Kedd</i>	<i>Szaturnin</i>
30	<i>Szerda</i>	<i>András</i>

DECEMBER

1	<i>Csütört.</i>	<i>Elegy pk.</i>
2	<i>Péntek</i>	<i>Bibiana</i>
3	<i>Szomb.</i>	<i>Xav. Fer.</i>

4	<i>Vasárn.</i>	<i>Borbála</i>
5	<i>Hétfő</i>	<i>Szabbasz</i>
6	<i>Kedd</i>	<i>Miklós p.</i>
7	<i>Szerda</i>	<i>Ambrus</i>
8	<i>Csütört.</i>	<i>Szepl. fog.</i>
9	<i>Péntek</i>	<i>Fourier P.</i>
10	<i>Szomb.</i>	<i>Melkiad.</i>

11	<i>Vasárn.</i>	<i>Damáz p.</i>
12	<i>Hétfő</i>	<i>Otilia sz.</i>
13	<i>Kedd</i>	<i>Luca sz.</i>
14	<i>Szerda</i>	<i>Nikáz pk.</i>
15	<i>Csütört.</i>	<i>Valerián</i>
16	<i>Péntek</i>	<i>Ételka</i>
17	<i>Szomb.</i>	<i>Lázár</i>

18	<i>Vasárn.</i>	<i>Grácián</i>
19	<i>Hétfő</i>	<i>Pelágia</i>
20	<i>Kedd</i>	<i>Timót. M.</i>
21	<i>Szerda</i>	<i>Tamás</i>
22	<i>Csütört.</i>	<i>Zenó vt.</i>
23	<i>Péntek</i>	<i>Viktória</i>
24	<i>Szomb.</i>	<i>Ádám, É.</i>

25	<i>Vasárn.</i>	<i>Nagykar.</i>
26	<i>Hétfő</i>	<i>Istv. 1. vt.</i>
27	<i>Kedd</i>	<i>János ap.</i>
28	<i>Szerda</i>	<i>Apróz.</i>
29	<i>Csütört.</i>	<i>Tamás p.</i>
30	<i>Péntek</i>	<i>Dávid</i>
31	<i>Szomb.</i>	<i>Szilveszt.</i>

Dieses Werk wurde
hergestellt in der
Kunstanstalt *Ernst*
Pápai, Budapest VI
Paulay Ede-utca 65

Entwurf von *Sándor*
Müller, technischer
Leiter des Institutes,
Druck unter Auf-
sicht *Kálmán Fekete*

Kunstdruckpapier (63 x 95, 80 kg), geliefert
durch die Firma *Krause & Baumann* (Ver-
treter: *Hartmann Vilmos r.t.*, Budapest
Alkotmány-u. 14) Farben von *Berger*
& *Wirth* in Budapest

NYOMDÁSZOK VIGYÁZZATOK ADDIG, MÍG NEM KÉSŐ

IRTA: SEPP WUNDSHAMMER

Egyelőre még nagyon gyöngé mérvben, de mégis: lassacskán felelős helyen is kezdenek azon gondolkodni, hogy szakmánk gépezete miért forog oly rendkívül nehezen? Okozatban valóban nincs hiány. Az ipari világ, de különösen egy levert ország gazdasági életének az általános pangása természetesen a főok. Ezt el kell ismerni. De van szakmánknak még egy igen veszedelmes rákfeneje, amelynek neve: túlidegenedés! Mindég más orvosok kísérleteznek a beteggel, új és új gyógyszorok, túlnyomóan nevek, melyek szakmailag persze csak hangot és füstöt képeznek, azonban annál nehezebb pénztárcával rendelkeznek, ezek miatt képzett szakembereink a háttérbe kerülnek, nagy szemeket merésztenek és – érthetően – közönyösekek maradnak. Ők éppen a fák miatt nem látják többé az erdőt. Valósággal csodálatraméltó tompasággal nézik, *miként tör ránk az idegen hivatáshóditók serege!* És még sokkal csodálatosabb, hogy ennek megváltoztatására ellenállás sehonnán nem indul meg. A rendkívül gyéren elhangzó kritikáknak hangjai hasonlítanak a bejijedt egér erőtlen cincogásához; életerős, eleven húsba vágó tiltakozást pedig egyáltalán nem hallani . . .

A nyomtatvány új kifejezőalakot keres; egy egészen természetes és a végizlés kifejlődéséhez szükséges törekvést. Ezen keresés, sajnos csak a nemszakember, a tudós, a theoretikus, a könyvbőlmerítőnek van átengedve. A szakember passzivitásra van ítélve, ő már csak a – kuli. Kísérletezés minden áron és az egész vonalon. És az eredmény? Botrányos nyomdatermékek, melyek valóssággal a szakmai égbe kiáltanak. Az üzemekben pedig nagymértékben nőnek a költségek, melyeknek beveze-

tésére az üzleti könyvekbe a toll ellenkezik. Minden névjegy, minden háromsoros hirdetés először a művész és az akadémikus kezén megy keresztül, mielőtt a szedőteremben megszületne. Minden és mindenki a „bevált” elv után igazodik: „Miért egyszerűen, ha komplikálva is lehet” – hasonlítva a „jó” kereskedőéhez: „Miért olcsón, ha drágán is lehet.”

Egyszerre észlelnek valamit; villámlik: a szakemberek nem érnek semmit; azok már csak siralmas törvénytelen gyermekei elődeiknek – röviden: bűnbakkeresés alkalmábólazután különös előszeretettel rángatják elő a szakembert – csak a többieket nem. Valóban, az iparnak nem lehetünk segítségére, ha elzárkózunk a legelemibb igazság elől. Minden igazság magán viseli a brutalitás bizonyos vonásait, sokszor úgy hat, mint a pörölycsapás. Akimegütözik rajta: késlelteti... nem, megakadályozza a gyógyulás folyamatát.

Pillantsunk kissé vissza: Körülbelül félévvel ezelőtt egy német szaklap „Das Gesicht der Zeitung” cím alatt nagyon figyelemreméltó kritikai tanulmányt közölt. Sajnos, akkor a hozzáillő gondolat nem szövődött tovább. Ezen cikkben utalás történt ama kísérletekre, melyek odairányulnak, hogy a hírlapok arculatának hatásosabb és eleven címsorokkal több lendületet és olvasótechnikai készséget adjanak. Hoztak ismutatóba egynéhány többékevésbé sikerült címsort. És újra csak a szakembert hibáztatták. Elitálték, anélkül hogy meghallgatták volna védekezését. A jelzett cikk írója nehéz fába vágta fejszét; nem akart mást, minthogy a túlságosan egyhangú és síma, fáradt laparculattól térjünk át az elevenebb és vonzóbb címsorokra (az úgynevezett Blickfangokra), azt úgy az olvasó, mint a szakember csak helyeselni fogja. Természetes, hogy ezen mindig lármásabb törekvésekből lassacskán lehetetlenségek, esztelenségek támadtak.

Nézzük csak azokat a görcsös iparkodásokat, melyek mindezen irányzatot akarják szolgálni. Vásári láрма – ez csak egészen enyhe kifejezés a részére, – a címnek

nagyságát, magasságát és ferde sorait a hír fontosságához nem is számítva. Ennyit az olvasó részére.

A szakember részére pedig – kinek véleménye és szakmája iránti szeretetből származó jóakarata a legtöbb esetben egy lesajnáló mosolygó gesztussal intéződik el – feltárul egy egész más oldal: szakmáján történt óriási erőszakétel, a tipográfiának – mely kulturagyont képez – korával és célszerűségével ellenkező meghamisítása. És ha ezen modern Gutenbergjeink munkáit a különböző lapokban átnézzük, akkor egyetértőleg kiáltunk fel a fentidézett tanulmány írójával: „Hogyan is lehetséges ilyesmi?” Ujra kezdik, amit egy ideig sikerült kiküszöbölni: a nyomtatványt, a hírlapot, a hirdetést az írásmintakönyvek gyülekező helyévé lealacsonyítani. Egy féltucat revolvercím követi egymást, utána még egy-néhány slágersor, már únjuk, még mielőtt keresztülvastuk volna magunkat ezen értelemzavaró bevezetődrótakadályon. A betűkülönbség is olyan elismert „bátor” lett manapság, hogy az embert elfogja a káromkodás. Kis és nagy dűlt betű, elülálló és hátulálló, mediavel és antikva váltja fel egymást szemkinzó összevisszaságban. Sokszor öt sor cím és – három sor hír. Reklám, túlhajtás, felfúvódás minden áron.

Olyan tér ez, amely bátran akármelyik lapnak átengedhető volna. Csakhogy a nyomdatermék nemcsak emberek, hanem szakemberek közé is kerül. Óriási lárma keletkezik ott, hallani éppen eleget: „Hol vannak a szakemberek, hol vannak a tipografusok, hol vannak a továbbképző mozgalmak gyümölcsei, hol marad szakirodalmunk eredménye?” Így hangzik a sokat hallott felkiáltás. És még tovább: „Nincs eredményt ígérő utánpótlásunk, sajnálja az időt, csak a kötelező nyolc óra alatt foglalkozik a szakmájával és akkor is csak kénytelenségből; értéktelen az utánpótlás!” És így tovább, felfelé a kedélyes dörmögés létráján.

Valóban olyan semmiterő az utánpótlás, vagy talán a sport és más egyéb elveszi a kedvét a továbbképzéstől?

Nem, bizonyos felismerés az oka ennek: később egy szakbeli férfiatlanodási eljárásnak alárendelve lenni. Hol vannak tehát a szakemberek, tipografusaink? Nincstudomásuk arról, hogy éppen a tipografusok követésreméltó idealizmussal gyakorolják a továbbképzést! Ismerünk még egy iparágat, mely oly sok szabadidőt áldoz a továbbképzésnek? Nem! Megmondom nyíltan: *a szakember jogtalanúvá vált, a nemszakember szava a mérvadó, az övé a rendelkező hatalom!* Jogtalan a saját ősi területén, mint az indiánus az örökölt prérin, ahol ő már csak szolga, hol valamikor úr volt. Nemszakemberek rendelkeznek az embert valósággal megfélemlítő bátorsággal és megfellebbezhetetlen kijelentéssel „azt maga már nem érti – ma már masként munkálkodunk!” minden ellenvetés el lesz intézve. Igen természetes, nagyon is érezhető, hogy másként gazdálkodnak. A szakember véleményére nem kíváncsi senki, ő már csak az alárendelt végrehajtó közeg; semmiféle érzelmi momentumot, izlésbeli vagy gazdasági tanácsot tőle nem tőrnek, elutasítják úgy, hogy a végén még mint megrögzött kivénhedt ellenkezőt neveltségessé és lehetetlenné teszik. Távozz tőlem, pókhálós múzeumszakember! És az üzemek gazdaságossága – természetesen süllyed és süllyed!

Hogy a szó szoros értelmében vett szakember ezen mellőzése és figyelembenemvevése által az üzemekben mennyi érték megy veszendőbe, az minden képzeletet felülmúl. A vállalkozók levesestányérnyi szemeket meresztenének, ha mindent tudomásukra lehetne adni. Csodálkoznának, ha megtudnók, mint lesz semmivé a szakember tudása és szorgalma által ígérkező eredmény.

De mit akar egy egyszerű művezető, osztályvezető, tördelő vagy szedő a tudomány, statisztika, sokszemeszteres teória és könyvbőlkölcsonzótt bölcsesség ellen elérni? Micsoda esztelen gondolat?!!

„A szakembernek nincs beszélőnivalója!” Igy hallani mindenhol. Sok keserűség rejlik e mondás mögött. És ha kérdezem: „Tényleg át kellett másoknak adnia a szak-

embernek a jogait?“ akkor bizonyára még mások is fel fognak állni és még hangosabban kijelenteni: „Igen, jogtalanokká lettünk!“ Minden kivétel, minden modernizálás nemszakemberek által lesz megállapítva, végrehajtva és jóváhagyva. És itt nemcsak a hírlapok vagy azoknak revolvercíme értendő. Alkalom azonban itt is kínálkozik valamit felmutatni; erről soknak van tudomása, de kevesen rendelkeznek elegendő bátorsággal a felvilágosító közbelépésre.

Manapság a nyomdatermék tervezésén annyian bábáskodnak, oly sok bölcs és bölcsek bölcse kísérletezik a természetes tipografiát távortartani, hogy a szakember csak panaszkodva áll a szakmája, szorgalma, iparkodása, a semmivé vált tanulóévei és a haszontalanul elpazarolt elő- és utóképzésre áldozott idejéből jogosan remélt reményeinek romjain. De mit használnak a vészkiáltásai egy nehezen küzdő iparágban, ha nem ismerjük és nem akarjuk megismerni sírásóit? Igen, a szakember természetesen itt-ott fel lesz szólítva – tervezgetésre, tehát az alap megteremtésére, melynek útján azután a többiek, a nemszakemberek, már megtalálhatják azt a módot, amelyen azután a további jobbantudás, szebbencsinálás, átcsoportosítás teljes erővel megindítható. És akkor hajrá! Sok-sok átalakítás után talán – értsük meg jól: talán – oly eredményt érnek el, melytől a szakember minden hajszála égnek mered, mely visszataszító hatásánál fogva semmi kívánni valót nem hagy hátra. És a szakember egy lemondó fejbólintással belenyugszik. A felvetett kérdésre pedig: „Hogyan is lehetséges ilyesmi?“ egyszer nagyon is érthetően meg kell mondani:

Azért, mert idegenkezektőlontúl sokat kevernek és akadékoskodnak szakmánkban. Itt rejlik egyik főoka annak, hogy iparunknak – és vele a hozzátartozóknak – oly rosszul megy sora.

Nehéz szívvel kell manapság sok olyan megbízást teljesíteni, mely minden ízlésnek valóságos kigúnyolása.

A lehetetlenségek némelykor oly határtalanok, hogy az ember önkénytelenül is arra a gondolatra jut, vajjon mit szólna ahhoz a céhbeli szabó, ha valaki feltételezné róla, a nadrágfeneket és a nyilást olyan divatra felcserélni, hogy abból a fonákja származna? A szabócska egyszerűen azt mondaná: „Kedves uram, ahhoz Ön nem ért! Hagyja Ön csak a szabónak azt, ami a szabóé.“ És így van ez minden más mesterségnél: egyszerűen-természetes szakmabecsület. Csak a nyomdász túri, hogy számtalan idegen boldogító megszedítse és engedni beavatkozni szakmai és egyéni kárára. A tudáلكos szerencselovagok uralják ma a helyzetet és kapkodnak tudásunk után. Szakemberek, legyünk óvatosak és *ne engedjünk semmit se lealkudni tudásunkból*, mert észre sem vesszük és máris kulik vagyunk. Ötszáz évig uraltuk a helyzetet szakmánk terén és virágzásnak indítottuk. De még soha sem állították a szakembert *úgy* a falhoz, mint manapság. A vállalkozók pedig túri, mint lesz Csáky szalmájává jogos tulajdonuk. Csak csodálkoznak azon, hogy az üzem sorvad és sorvad – és újabb és újabb teoretikusokat állítanak be megmentőknek.

A gazdasági behatása ezen idegeninvázióának valósággal elképesztő. A szakmai és hajszályökörű összefüggések természetesen ezen idegen varázslóknak nem sajátuk – tehát kísérleteznek és újra kísérleteznek. Ha egy üzem a rendelkezésére álló írás- és egyéb anyaggal nem bírja ezen napkeleti bölcsek magasraszárnyalását követni, akkor jön a lesajnáló szellemes megjegyzés az üzem technikai életképtelenségéről. Mindentféleképpen megdrágítják és meglassítják a termelést. Ami azelőtt öt percig tartott, ma nem is olyan ritkán ugyanannyi óráig tart. Ezer és ezer nagyszerű ötletet találnak ki, melyek közül nagyon sűrű az is, hogy a gépeken olyan munkákat szedetnek, melyek nem is odavalók, figyelmen kívül hagyva, hogy a szedőgép a tömegtermelés és gyorsaság, nem azonban minden esetben a sokléleség szolgálatában áll. Ezen teoretikusok működése a bekép-

zeltség és korlátlan ízlés folytán az egész termelési eljárásra valósággal lesújtóan ártalmas. Hiszen végtére nem a mi pénzünk az, amit a vállalkozók prédául dobnak ilyen sportnak, de mégis az a mező, melyen mi is legelünk; valamennyiünk életérdeke szakmánk virágzása.

Feltétlenül szükséges, hogy egyszer erőteljes szavakkal beordítsunk és ezergyertyaerősségű lámpával bevilágítsunk ezen istállóba. *Nincs az a szó, amely elég erős lenne, még ha visszataszítóan hangzik is.* Kísérjük csak meg a körkérdést: „Van a szakembernek ma még valami beszélni valója?” A feleletekből megtudjuk a szakvilág véleményét. Már túlsoká túrtuk a szakember félretolását! Mindent kövessünk el, hogy *tegyék vissza a szakembert oda, ahová való.* Rázzuk le erélyesen magunkról a hamis prófétákat, a szakmaidegen, de pénztárcaerős kuruzslókat. Természetes, az üzem korlátozottsága mellett és a naponta szállítandó munkamennyiség határa között nem léphet minden szakember azonnal mint szakkülönlegesség a nyilvánosság elé. De nyúljunk csak bele egy üzem mindennapi üstjébe: némely sokat ígérő erőt fogunk a nyilvánosságra hozni. Adjunk nekik alkalmat, hogy tehetségeiket és tudásukat kifejleszthessék és kiérleljék. Nem kell számtalan ezreket sokat ígérő, mert jóhangzású, de semmit vagy keveset teljesítő nevekért kidobni, hol talán néhány százassal egy már begyökerezett fejlődést csak kevéssé, de érdemlegesen támogatni kellene.

Az üzemben nagyranőtt erő nem szorul arra, hogy előbb tapogatódjon az üzembeli gyökér és összekapcsoló pontok után, mint a megfiatalított, talán offenzívebb, de éppen azért többet kísérletező új erő a nemszakemberek törzséből. Mi nem akarunk többet, mint megtartani azt, ami a miénk. Ez a jogos kívánságunk. Mindenesetre sokkal olcsóbb és többet ígérő lesz a saját boltunkban szétnézni, mint nehéz pénzért nevet és címet beállítani, mely az iparban és a szakbeli gazdálkodásban jobb időkben kizárólag gyomot, egészséges

üzem- és pénzgazdálkodás mellett pedig csak akadályt képez. Ha pedig ilyen kétesértékű termelvényekkel, amilyenekkel a nyilvánosságot elárasztják, a szakember technikai mélypontját és nemtudását akarják bizonyítani, – talán nem is rosszakaratúlag – akkor hangosan és érthetően adjuk tudomásukra: *Ehhez nekünk édeskevés a közünk*, mert a legtöbb esetben nem a szakember, hanem a nemszakember az, aki ezt a visszataszító szellemet idézi. Mi szakemberek köszönjük, valamiről a felelősséget vállalni, amit mások okoznak. Nem. Hanem megengedjük magunknak a sürgős felszólítást: „Nyomdászok! TörődjeteK többet szakembereiteKkel, akkor a tipografia arcuIata újra jobb lesz, sokkal barátságosabban fog azonban az üzleti zárszámadás alakulni“.

Éppen ezért mindenekelőtt és nyomatékosan :

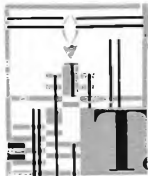
Szakemberek, térjeteK észre!

Visszatarthatatlanul tolul ajkamra: Szakproletárok, egyesüljeteK! *Nemcsak a védelemre, hanem az építésre is!*

INGENYERŐNTÉS
TÖDINGERNÉL

LEGJOBB
KÉSZÜL
BUDAPEST
TÁNCICS-U. 7
TELEFONSZÁM:
JÓZSEF 4-24-23

A NYOMDAI MŰVEZETŐK MAI ÉS EGYKORI HELYZETE

IRTA: KRÓN MÁRK

Téma, mely úgy az öregebb, mint az ifjabb művezető-generációból különféle érzelmeket fog kiváltani. A ma művezetője, ki a mindennapi gondok közepette elolvassa e cikket, nem is tudja, mit jelentett a múltban, a jó békevilágban, művezetőnek lenni.

Évtizedekre kell csak visszapillantani, hogy párhuzamot vonhassunk a múlt és jelen művezetője között. Gutenberg nagymesterünk utódaiból alakult ki egy gárda, mely a szakma fejlesztését tűzte ki céljául és ezekből rekrutálódtak a művezetők.

A nyomdatulajdonos, ha üzeme megengedte, hogy művezetőt tarthasson, alaposan körülnézett és nagyon válogatott, míg megfelelőt talált. Nem egyik hétről a másikra lehetett ezt a rangot elérni. Hosszú évek tapasztalatait és a szaktudásnak tárházát kellett magával hozni annak, aki ezt a polcot el akarta érni.

A főnökök, akik a múltban majdnem mind szintén Gutenberg katonái voltak, szakképzettségük magaslatán állottak. Könnyű helyzete volt akkor a művezetőnek. A főnök minden munkának kalkulálását először a művezetőre bízta, utána revideálta és egymással megegyezve, vállalta csak a munkát. A kivített teljesen művezetőjére bízta, tudva, hogy az úgy a fél, mint a munkaadója kielégítésére törekszik. Nem is volt hiba a vállalt munka körül. Időt, anyagot nem kímélve, szabad keze volt a művezetőnek, hogy szaktudását belevigye a munkába. A munkaadó mindenkor megtalálta szerény megélhetését, üzemének lassankénti, de folytonos felfrissítésére is teltet a vállalt munka bevételéből. Művezetőjét munkatársának tekintette, kire minden időben nyugodt lelkiismerettel bízhatta üzemét, mert tudta, hogy a „Leben

und leben lassen“ elv alapján az csak javára fogja a mérleg serpenyőjét billenteni.

Nem kötötte meg kezét – saját jól felfogott érdekében. A munkás kizárólag csak rajta keresztül juthatott a főnök elé, aminek mindig megvolt a jó oldala. Mert a munkás képességeit csak a művezető tudta megállapítani. Szerzett is olyan erőket, kikkel versenyre kelhetett a munkák előállításában.

A rendelő el nem tudta képzelni, hogy a művezetőt megkerülve, munkája már mint lekötött munka kerüljön a nyomdába. Inkább arra törekedett, hogy a művezetőt nyerje meg munkájának olcsóbb előállítására. Mire a kalkulálás munkája a főnök elé került, már tudta az árat, melyből nem is alkudhatott. mert meg volt győződve, hogy jó és szép munkát csak rendes árért kaphat.

Pedig akkor a nyomdaipar technikája még nem volt olyan fejlett, mint ma és a mai gépek helyett csak munkáskezek állottak rendelkezésre. Szakavatott kezek voltak ezek, mert a művezetőnek egyik főgondja az volt, hogy személyzete neki ép oly munkatársa legyen, mint ő főnökének. Volt ideje arra is, hogy a kézben lévő munkákat ellenőrizhesse, javítgassa és ezzel módot adott a tanulásra.

A főnök élvezte is ennek hasznát, mert a rendelő értékelte a szép és jó munkát, amit meg is fizetett. A művezetőben volt ambíció és bizony az sem volt ritkaság, hogy egyik főnök a másiktól, jóval magasabb fizetés felkínálásával, megszerezte magának a művezetőt.

De lassanként egy új szellem költözött a nyomdába és ez sok mindent változtatott meg. Új emberek, új címekkel kerültek az élre. A művezetőnek meghagyták a címet, a tudást elvenni nem lehetett, de a vezetést kivették a kezéből. Szárnyaszegett galamb lett belőle.

*

De nézzük most már a hibákkal teli jelent.

Az évtizedek alatt bekerült a nyomdába egy újabb generáció, az ismeretség, barátság, rokonság révén.

látva a nyomdaipar rentábilis voltát. Volontőröknek nevezték el. Ezeknek iskolázottságuk magasabb volt a rendes tanoncokénál és 1–2 évi tanulás után a szakma minden ágát elsajátították (már ahogy). Ezzel már azt hitték, tele vannak Gutenberg tudományával. Felszabadulásuk után, ki mint kalkulátor, ki mint művezető és ha volt a kéznél pénz, még mint műszaki igazgató is – elhelyezkedett. Természetesen a pénzzel együtt a hang is jár.

Már most lássuk ezeknek a felszabadult voluntőröknek a működését az üzemekben.

Először csak az irodában, a heti listák, betegpénztári és más adminisztrációs ügyek kerültek hozzá, később, ha a hangja megfelelő volt, már talált magának valami keresnivalót a nyomdában. Ha neki valami ott nem felelt meg, jelentést tett a főnöknek, természetesen itt ismét a hang játszott nagyobb szerepet, mint a tudás és mi sem könnyebb, mint egy jól beállított referátum: a főnök már megbízza a további teendőkkal, például kalkulációval.

Az a művezető, ki eddig reggeltől estig mindennel bőven el volt látva, nem is vette észre, hogy nem mindent kap már át kalkulálásra, míg csak egy napon a főnök tudtára nem adja, hogy nézze X úr, majd a kalkulálást átadjuk az irodába Y-nak, neki több ideje van és maga nézzen inkább jobban a munkamenet után, mert valami „nem klappol!” A munkák sem fizetnek már annyit, el akarnak menni és a személyzet is sok. Le kell építeni, erősebb munkatempót kell diktálni.

A művezető, ki látja, hogy a munka nem lett kevesebb, sőt több, nem tudja rögtön megérteni a „nem klappol” célzást, gondolkodóba esik, mi van e megjegyzés mögött? Utánakalkulál az újabb munkáknak és úgy érzi, ha nem történt hiba a kalkuláció körül, akkor „klappolni” kell mindennek.

Igen ám, csak hogy a kalkulátor, aki a főnök teljes bizalmát akarja, bevezeti a munkaszerzői rendszert és

ezek sok munkát hoznak, melyek ha jónak is látszanak, már nem a régié. Le vannak már konkurrálva. A főnök sok munkát lát, de nem találja meg a kiadásokkal szemben a bevételt. Soknak találja a munkásokat, a művezető szálka lesz a szemében. A nyomda vezetését a volt voluntőr veszi át kisebb fizetéssel, nagyobb címmel, de kevesebb tudással. A művezető pedig most már a korrektor helyett is végez munkát. A munkára már nem lesz az a figyelem fordítva: nincsen, ki megadja az ételnek az ízét.

És a hajó kezd süllyedni, mert a kormányos nem érti a kezelést, ott áll a *műszaki igazgató úr* az ügynökeivel együtt a hajóhídon, a főnök pedig a partról könnyes szemmel látja a szépen útnak indított nyomdáját elsüllyedni, miközben arról morfondírozhat: a sok baba között elveszett a gyermek.

Azt tartsa mindig szem előtt a főnök: kalkulálni csak a művezető tudhat helyesen, mert ő ismeri az üzem teljesítőképességét és annak menetét.

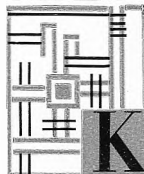
Milyen nagy úr mutatkozik a múlt és a jelen között, a művezetők, valamint a főnök hátrányára. Amit a múlt felépített, azt a jelen lerombolta. És mindezt a nyomdaipar sínyle meg, mert ha elgondoljuk, mennyire rohamlépésben haladt iparunk az utolsó évtizedekben és milyenek a rendelők igényei, akkor gondolkodóba kell esnünk: vajjon meddig fognak még a főnökök a művezetők igénybevétele nélkül kalkulálni és meddig tudnak majd enélkül fennállani.

Mert ha jól körütekintünk a nyomdaipar portáján, azt látjuk: csak az a cég tud – ha csak pénzesoport nem áll a háta mögött és az is csak a megúnásig – prosperálni, hol a főnök is szakember és művezetőjével egyetemben vezeti üzemét.

Nem mindig jó az „in sich” játék, sokan ráfizettek.

Nekünk, kötelességünk őrt állni a vártán, nehogy avatatlan kezek tönkretegyék Gutenberg mesterművét.

HELYET A SZAKEMBEREKNEK A NYOMDAIPARBAN!...

IRTA: VENKOVITS KÁROLY

Két úriemberrel utaztam együtt a vasúti fülkében. Régi ismerősök lehettek, barátságosan üdvözölték egymást. Míg a vonat a Dunántúl szép vidékein végigszárguldott, beszélgettek, én pedig elgondolkodtam a súlyos viszonyokon, a különféle megoldhatatlannak látszó problémákon. Egyszer csak megragadta figyelmemet a két útitárs beszéde. *Nyomdászatról beszéltek.* Ez érdekelt, kezdtem odafigyelni.

– No, és mikor nyomatja ki újabb könyvét? – kérdezi az egyik.

– Hát, tudja, nem érdemes... A kiadó nem akar fizetni, mert – azt mondja – magyar író munkáját nem veszi a közönség, így nem hoz hasznót a könyvkiadás. Pedig nem igaz: nincs szívük pénzt adni... Enélkül pedig nem adom oda a kéziratot... De egyébként se bánom. Legutóbb is végtelenül sokat bosszankodtam a nyomdán. Izléstelenül, tele hibával csinálták könyvemet. Érthetetlen módon: egyszerűen összezsápták...

– Hja, a nyomda?!... Ez régi panasz. Hát én miért nem adok ki árjegyzéket? Mert a nyomdával nem akarok mérgelődni. Ezelőtt minden évben kétszer is adtam ki árjegyzéket. Most egyet sem csinálok. Igaz, hogy a viszonyok is rosszak. De elvégre, ha az ember nem csinál propagandát, hát teljesen elpusztul. Azonban a mai nyomdászokkal már nem lehet dolgozni. Mutathatok több árjegyzéket. Mind el van fuserálva. Semmi ízés. Mint valami vásári portéka. *Ilyenekkel* nem lehet pro-

Faktornak

ajánlkozik a szedés összes ágában teljesen perfekt, gyors, kalkulációban és papírimeretben is jártas, szigorúan soron levő szedő, árszabályszerinti díjazással

pagandát csinálni. Milyen mások a külföldi munkák . . . Hiába, a mai nyomdavezetők nem értik már a mester-ségüket . . . Kár a pénzért.

A két úr: az egyik író, a másik valami gyáros lehetett.

Új témám akadt a gondolkodásra.

Hogy igazat mondtak és fején találták a szöveget, az bizonyos. De mi ennek az oka? Úgy hiszem, megtalál-tam . . . Az igazi okot.

Olvastam egy hirdetést. Szövege az előző oldalon.

Pár sor az egész. És mégis milyen sokatmondó! Valóságos tragédia. Egy, eredetileg nagyjelentőségű nyomdászársadalmi osztály minden bújá, baja, bánata és jelenlegi leromlottsága, erkölcsi felfogása, elgondolása le van benne rögzítve . . . Dehogy: nem egy osztály, hanem az egész szakma, a magyar nyomdaipar szelleme van ebben a kis hirdetésben lerögzítve . . .

– Faktor . . . gyors szedő . . . árszabályszerinti fizetés . . .

Valamikor a faktor az üzem lelke volt. Ő volt az *első* ember, a *szakember* a nyomdában. Tőle származott minden kezdeményezés, elgondolás; ő volt a szakmai, művészeti irányító; az ő döntése ellen nem volt appelláta. Az ő kezében futott össze a nyomdai technikai folyamat alfája és omegája. A megrendelés időpontjától kezdve, míg csak a nyomtatvány szállítás alá nem került, *minden* a faktor tervei, utasítása, vezetése, szakfelügyelete és felelőssége mellett ment végbe. Nem volt mozzanat a vállalt munka készülte alatt, amiről a faktor ne tudott volna. De a megrendelés perfektuálása előtt is volt hozzá szava. A kalkulációban. Ami szintén nem történ-hetett meg az ő bevonása nélkül. Hiszen ő volt a felelős vezető-szakember, neki kellett megállapítani az egyes üzemi tételeket, a szedést, nyomást, papiroost, kivitelt, stb.

Szóval a faktor *valóságos* tényező volt. Nemcsak vesszőparipa, amin lovagolni szokás . . .

És az üzemek? Boldogultak. Gyarapodtak. És emellett ráérték még szép és ízléses munkákat is csinálni. Kerestek

is rajtuk. Pedig az akcidensszedők nem sajnálták az időt és fáradságot, hogy jól megépítsék, fúrják-faragják a mesterművet. És aztán, ha a faktor nem találta mégsem az ő elgondolása szerint valónak az akciden-s-építkezést, hát át- vagy újrasedette; és ez sem volt baj. Nem dőlt össze a világ. Mert meg kellett védeni az üzem reputációját, ami egyet jelentett a *magyar nyomdaipar reputációjával*.

A faktor azonban nemcsak bent az üzemben volt szakényező, hanem kint is, az üzemen kívül. Ki ne emlékezne rá, hogy a faktorok voltak a magyar nyomdász-szakképzés úttörői, vezérei, istápolói, támogatói?! Ők törekedtek mindig arra, hogy a könyvnyomtatás, mint szakma, kidomborodjék, kiemelkedjék a hétköznapi-ság légköréből. Ők bátorították, lelkesítették, tüzezték a szép, az ízléses iránt fogékony nyomdászokat az önművelésre, a szakképzésre. Ők inspirálták az embereket az alkotásra. Ők nyújtottak alkalmat, lehetőséget a szakmailag képzetebb nyomdászoknak, hogy tudásukat, szakképzettségüket a gyakorlatban is érvényesítsék. Ők juttatták a magyar nyomdaipart abba a helyzetbe, hogy a külföld is kénytelen volt elismerni a magyar nyomdászat szakmai fejlettségét, a külfölddel való versenyképességét és – fejet hajtottak előtte.

Csak Pusztai Ferencre és Tanay Józsefre utalok, a Magyar Nyomdászatra és Grafikai Szemlére, a Könyvnyomdászok Társaskörére, a későbbi Szakkörre, melyet a faktorok klubjának is csúfoltak. Milyen hangyaszigalom, milyen szaktevékenység folyt itt! Minden primadonnáskodás nélkül. Gyönyörűség volt!

A nyomdai vállalatoknak sohasem volt okuk kifogásolni a faktoroknak *ezt* a tevékenységét, általános szakmai kultúrmunkáját. Nem volt baj, hogy a faktorok beálltak a szakoktatás apostolaivá. Hogy lelkes, törekvő fiatal nyomdászokkal vették magukat körül, akiből a magyar könyvnyomtatás avant garde-ja alakult ki.

Az sem volt baj, hogy akkor ezeket a fejlődő, majd megállapodott tudású szakembereket a nyomdai vállalatok részére megnyerték és – *megbecsülték*. Erkölcseleg és anyagilag is. Nem ugyan túlbőven dotálva, de mégis...

Megokolt és érthető volt tehát, hogy a faktorok – már ezen társadalmi működésükből kifolyóan is – kellő és megfelelő tekintéllyel és súllyal bírtak, amennyiben tényleg és nemcsak névleg voltak vezetői a nyomdáknek. Ennek a hatása érezhető is volt a nyomdai vállalatok egész strukturáján. A nyomda berendezkedésén, szedőtermeken, a géptermen, a papirosraktáron, a munkameneten, az úgynevezett „termelésen“, és nyoma maradt a nyomtatványok kiállításán, a megrendelők stabilitásán, fajsúlyán, „fazonértékén“ és a – pénztár állapotán is...

Ellenben ismeretlenek voltak a szó mai értelmében vett bajok is a nyomdai üzemekben, míg azok vezetése kizárólag szakemberek kezében összpontosult. Míg a munka menetét, a vállalat sorsát hozzáértő, vérbeli, szívvel-lélekkel nyomdászok irányították. Míg nem avatkoztak olyanok a nyomdászat mesterségébe, akiknél nem a szaktudás, hanem csak a tudálékosság, az okvetetlenkedés, a minél nagyobb profit elérése volt az irányító szempont.

Mert ez az idő is bekövetkezett. Amikor már nem a szakemberek, a hozzáértők véleménye volt az irányadó.

A szülői házban többé el sem meg nem térő szellemóriások, rossz cikkeikről hirhedt lapszerkesztők, a „közönység szeretetétől körülsugárzott“ írók, hirdetésügynökök, könyv- és papirkereskedők, könyvkiadók, foglalkozás nélküli diplomatulajdonosok idővel belesodrótak a nyomdaipar légkörébe és mind nagyobb befolyásra tettek szert a nyomdai vállalatokban. Kezdték belebeszélni a faktor, a szakember teendőibe, megakadályozták, intrikáikkal lehetetlenné tették annak intézkedéseit; ráültek a vállalat nyakára és belefojtottak a szakemberekbe minden idealizmust. Előbb csak mint csendes, szemlélődő társak, később irodai tényezőök, vagy pedig

mint tördelő-szerkesztők, hirdetésrovat-szerkesztők, meg egyéb „szerkesztők“ hangoskodtak, leskelődtek és fontoskodtak. Hovatovább aztán már jobban értették a nyomdászatot, mint maguk a nyomdászok... Kezdetben csak mosolyogtunk, nevettünk ezeken a „muriš“ kon-
tárkodásokon, később azonban a mosoly ráfagyott ajkunkra és fölényes nevetésünknek keserű lett az íze... Egyszer aztán azok lettek az urak, és a szakképzett, elsőrendű generációkat nevelt szakember-vezetőkre már nem volt szükség.

Hogy hogyan, milyen eszközök igénybevételével távolították el az üzembetűket, a faktorokat a nyomdák-
ból és hogyan rakták meg helyettük a nyomdai irodá-
kat fölösleges idegenekkel, azt tudjuk, hiszen szemünk előtt ment végbe azok betelepítése. Amikor egy faktor helyét három-négy egyén foglalta el, de a faktor munkáját elvégezni nem tudták...

Elég az hozzá: ettől az időponttól számítódik a magyar nyomdaipar fokozatos hanyatlása. Ettől kezdve a nyomdaipar sem erkölcsileg, sem anyagilag nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. Sem az ipar, sem a vállalatokba helyezett tőke nem fejlődött, nem gyarapodott, hanem sorvadt.

Amikor a hozzáértő szakemberek, a faktorok kezéből kivették a vezetést és az iniciatívát a koncepció nélküli laikusok ragadták magukhoz, amikor a teljhatalmú igazgatás azok kezébe került, akik holmi „kereskedelmi szempontok“ hangoztatásával keresztették a szakembereket, a hozzáértőket intézkedéseiket, azokét, akik tanulták a mesterséget, ismerték annak minden csínyját-bínyját, akik eredményt tudtak kicsihozni az egyébként életelen tőkéből, akik gyakorlati tapasztalataikkal az életet jelentették a vállalatoknak: – ekkor bekövetkezett a reakció, annak az akciónak folyamánként, hogy a faktorok szakszerű működését megszüntették, mert – szerintük – hozzáértő faktorok nélkül is meg lehet élni...

Nem mondom : ment is egy ideig. Míg a régi dicsőségben tartott, míg az az anyag, mit a régi faktorok nagy szaktudással, bölcs kiválogatással szereztek, tartott ; míg a gépeket ki nem kezdte az idő vasfoga ; míg a papirosraktár, melyet a régi faktorok felhalmoztak, drága kincsként őriztek, ki nem fogyott. De amikor mindez a múlté lett, mikor napról-napra jelentkeztek a hiányok és pótolni nem volt miből, mikor az okos-ságot és tapasztalatot nélkülöző „kalkuláció“ lehetlenné tette az utánpótlást : beállt a zavar, a fejetlenség, a fizetésképtelenség, a magán- vagy kényszer-egvesség, a csőd . . .

A nagy „kereskedelmi“ szaktudósok, a „közgazdasági bölcsök“ tudománya csütörtököt mondott. Az üzemek egymásután bukdácsoltak, vagy ahogy divatosan vallották : recsegték-ropogtak.

Kezdődtek az ellenintézkedések : a leépítés ; elsőnek természetesen a munkáslétszám apasztása, a fizetések redukálása . . . Kongresszusok, gyűlések, konventikulumok egymást érték. Kerestek-kutattak írt az általuk felidézett bajokra.

Világválsággal, a konjunktúra elmúlásával hozakodtak elő a tudós nemzetgazdászok, hogy leplezzék tehetetlenségüket és szerencsétlen cselekedeteik következményeit. Általános gazdasági összeomlással takaródtak. És szélnek eresztették a vállalat legjobb, legderekabb, legtapasztaltabb alkalmazottait. A munkabérek redukációjával és észszerűtlen hajszolással vélték behozni, amit mulasztottak. Csak ott nem keresték a baj eredetét, ahol volt, ahol kezdődött . . . önmagukban. Hozzánemértésükben. Annyira belelovalták magukat „kereskedelmi tudásukba“, annyi közgazdasági érzéket beszéltek be maguknak, végre talán maguk is hitték, hogy értenek valamihez. Ebben aztán nem is lehetett őket megingatni. És ez volt a baj. Természetesen a saját horribilis fizetésüket és különböző mellékes jövedelmüket nem tartották súlyos tehertételnek a vállalat költségvetésében. És nem talál-

ták égbekiáltó bűnnek, hogy az adminisztrációs, az irodai személyzet majdnem, vagy sokszor tényleg nagyobb, mint a produktív munkát végző technikai személyzet... Nem gondoltak rá, hogy ennek fizetését nem lehet fedezni az üzem hozadékából...

Most aztán itt állunk a szakadék szélén. A faktorok, akik szaktudásukkal nagyra tették a magyar könyvnyomtatást, hírnevet, megbecsülést és jövedelmezőséget szereztek neki, az utcán vannak, a nagytudású kereskedelmi tekintélyek pedig, az öntelt lángelmék – a romok tetején lobogtatják a fekete zászlót...

Sajnos, ezzel nincs elintézve a dolog. A magyar könyvnyomtatás veszendőnek indult ügyét nem lehet, nem szabad ilyen könnyen megtagadni. Ehhez a magyar könyvnyomtatók egyetemének is van szava. Mert a könyvnyomtatás nemcsak a főnököké, nemcsak a nemtelen, színtelen, érzéstelen tőkée és annak értéktelen, pöffeszkedő exponenseié, hanem a nyomdászat tulajdonképpen művelői: a szakma munkásaié is, kik a nyomdaiparnak életet adnak. Ezeknek is érdeke, hogy a nyomdaipar fejlődésképes, életképes legyen, hogy hivatását teljesíthesse. Mert a nyomdászságnak *ez a kenyere*. Nem úgy, mint amazoknál, akiknek a nyomdaipar csak ugrópolc, akiknek a nyomdaipar csak a fejlettebb, raffináltabb szórakozásokhoz a címet, módot és alkalmat nyújtja.

Minden adott alkalommal nagyképpően arról beszélnek, hogy mivel lehetne újra talpraállítani a magyar nyomdaipart. Önkéntelenül is előmbe tolul a nagypolitika intéző nagyságainak a közelmúltban tapasztalt ideges kapkodása, amikor hol itt, hol ott tartottak nagyszabású összejöveteleket, csináltak paktumokat, de amelyekkel rendszerint még jobban összegubancolták a dolgokat... Csak az alapokat nem akarták, nem merték meglátni. A bajt, amit ők csináltak. Hogy a kipróbált rendszert tönkretették; más isteneket állítottak a régiék helyére; összetartozó gazdasági egységeket téptek szét és ezáltal a megmaradottakat életképtelenné tették.

Éppen így a nyomdászat esetében is. Ugyanez ráillik százszázalékosan a magyar nyomdaipar válságos helyzetére is. A mi hatalmasaink keresnek, kutatnak, nagy-képűsködnek, a kicsik a nagyokat, a nagyok a kicsiket okolják, egymást hibáztatják, pedig hát itt nem pepecselni, a világot telesírni és bolondítani, hanem komolyan, becsületesen hozzá kell fogni a romok eltakarításához, hogy a bajok megszüntethetők legyenek.

Vissza kell állítani a magyar nyomdászatot a régi piedesztálra, ahonnan lelékték; meg kell neki szerezni a régi jelentőséget, hogy megtalálja számítását a főnök, kamatját a tőke és megélhetését a munkás.

Legfőképpen pedig vissza kell adni a nyomdászatot a nyomdászoknak. A hozzáértőknek. Át kell szervezni az egész ipart. Ha azt hasznothajtvóvá akarják tenni. Az üzemek vezetését, az intézkedési jogot, az irányítást vissza kell helyezni a régi, szívvel-lélekkel szakember-vezetők kezébe. Hogy a nyomdában a nyomdász-szellem uralkodjék... a *nyomdászkerölcs*.

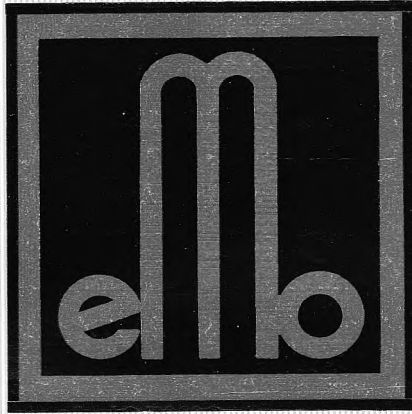
És nem az a szellem, mely a faktoroktól azt kívánja, hogy *gyors szedők* legyenek, hogy *jártasak* legyenek a kalkulációban, a papírimeretben, perfektek mindenben, amit a vezetőknek tudni kell; mindezt pedig – árszabály-szerű fizetésért... *Ez ellenkezik a nyomdászkerölccsel*...

Tehát: helyet a szakember-vezetőknek a nap alatt... a magyar nyomdászat munkaterületén!...

.....

— A *LEGRÉGIBB MAGYAR PAPIROSGYÁR*. A trianoni béke megkötésekor Nagymagyarország 21 papirosgyárából Csonka-Magyarország határain belül csak a diósgyőri papírgyár maradt meg, amely azonban akkor kizárólag az ország határain túl is ismert kiváló minőségű, rongytartalmú, légen szárított merített papírt gyártotta. A gyárat 1926. évben teljesen újjáépítették és egy modern finompapírgéppel szerelték fel. A régi berendezéssel a havi produkciónak átlag 30 tonna volt, jelenleg pedig 200 tonnára rúg. Igaz, hogy a régi, légen szárított merített papírtermelés megszűnt, ezzel szemben azonban egész sorát gyártja a speciális finom, illetve legfinomabb papiroknak. Köztudomású, hogy a magyar állam bankjegypapírosai is ott készülnek és ezenfelül gyárt részvényt papírosát, utánzótt merített, bankpósta-, biblia-nyomó-, mélynomó-, offsetnyomópapírt és természetes műnyomót.

TELEFONSZÁM: 22-3-70

**ELSŐ MAGYAR
BETŰÖNTÖDE
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG**

BUDAPEST, DESSEWFFY U. 32

**DÍSZÍTŐANYAGOK, MODERN
CÍM- ÉS KENYÉRBETŰK MAGYAR,
ROMÁN, LENGYEL, CSEH, TÓT,
SZERB, GÖRÖG STB. SZEDÉ-
SEKHEZ. SIMA ÉS MINTÁZOTT
RÉZ- ÉS ÓLOMLÉNIÁK, DÍSZEK**

**KÖZPONTOK: H. BERTHOLD AG, BER-
LIN ÉS D. STEMPEL AG, FRANKFURT a/M**

HAZAI PAPIRGYÁR

KÖZPONTI IRODA
BUDAPEST, VI
BENCUR-U. 11
ELADÁSI OSZTÁLY
BUDAPEST, V
RUDOLF-TÉR 5

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

PAPIRGYÁR ÉS
FACISISZOLATGYÁR

FÜZFŐ

VESZPRÉM-MEGYE

*GYÁRT: facsiszolatot, gép-
sima- és simított, fatartalmú
és famentes, fehér- és színes,
író- és nyomópapírokat; kü-
lönleges papirosokat: mély-
nyomás, offsetnyomás és
lithografiai célokra, pehely-
könnyű nyomópapírt, váz-
lat-, írka-, tankönyvpapírt,
borító- és borítékpapírt stb.*

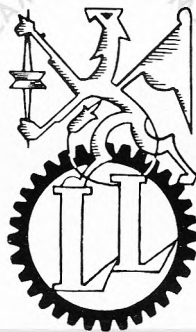
LÁNG L.

GÉPGYÁR RT
BUDAPEST 56
V, VÁCI-ÚT 152

TELEFONSZÁM: 908-35
SÜRGŐNYCIM: LÁNGLAS BUDAPEST

WÖRNER-FÉLE
VELOX
ÉS
TEMPO
GYORSSAJTÓK

TELEFONSZÁM; AUTOMATA 72-3-67

KÉPVISELETEK :

**SCHNELLPRESSENFABRIK
FRANKENTHAL, ALBERT
& Cie. AG, FRANKENTHAL**

**AUTOMATIC AG, BERLIN
„Automatic-Horizontal“
nyomóautomata**

**SIEGWERK INDUSTRIE
GmbH, Siegburg, Europa
legrégi b b
mélynyomófesték-gyára**

**PAUL DREWS, BERLIN
Reprodukciós beren-
dezések és felszerelések**

**LÖWY
LÁSZLÓ
GÉPÉSZMÉRŐK
GRAFIKAI
SZAKÜZLET
BUDAPEST
LOVAG-U. 20.**

C·ANGERER&G'OSCHL C·ANGERER&GOSCHL
 ◆ KLISÉK ◆ KLISÉK
 ANGERER&G'OSCHL C·ANGERER&G'OSCHL C·
 ◆ KLISÉK ◆ KLISÉK
 NGERER&G'OSCHL C·ANGERER&G'OSCHL C·AI
 ◆ KLISÉK ◆ KLISÉK
 IERER&G'OSCHL C·ANGERER&G'OSCHL C·ANC
 ◆ KLISÉK ◆ KLISÉK ◆
 RER&GOSCHL C·ANGERER&GOSCHL C·ANGE
 ◆ KLISÉK ◆ KLISÉK ◆
 ER&G'OSCHL C·ANGERER&G'OSCHL C·ANGER
 ◆ KLISÉK ◆ KLISÉK ◆
 :&G'OSCHL C·ANGERER&G'OSCHL C·ANGERE
 ◆ KLISÉK ◆ KLISÉK ◆ ◆
 GOSCHL C·ANGERER&G'OSCHL C·ANGERER&
 ◆ LISÉK ◆ KLISÉK ◆ ◆ KI
 OSCHL C·ANGERER&G'OSCHL C·ANGERER&G
 ◆ SÉK ◆ KLISÉK ◆ ◆ KLI
 SCHL C·ANGERER&G'OSCHL C·ANGERER&G'O
 ◆ ÉK ◆ KLISÉK ◆ ◆ KLIS
 HLC·ANGERER&G'OSCHL C·ANGERER&G'OSC
 ◆ K ◆ KLISÉK ◆ ◆ KLISÉ
 C·ANGERER&GOSCHL C·ANGERER&G'OSCHL
 ◆ ◆ KLISÉK ◆ ◆ KLISÉK
 :·ANGERER&G'OSCHL C·ANGERER&G'OSCHL C
 ◆ ◆ KLISÉK ◆ ◆ KLISÉK
 ANGERER&GOSCHL C·ANGERER&G'OSCHL C·A
 ◆ ◆ KLISÉK ◆ ◆ KLISÉK
 GERER&G'OSCHL C·ANGERER&G'OSCHL C·AN
 ◆ ◆ KLISÉK ◆ ◆ KLISÉK ◆ ◆
 ERER&GOSCHL C·ANGERER&G'OSCHL C·ANG
 ◆ ◆ KLISÉK ◆ ◆ KLISÉK ◆ ◆
 RER&G'OSCHL C·ANGERER&G'OSCHL C·ANGE
 ◆ ◆ KLISÉK ◆ ◆ KLISÉK ◆ ◆
 R&G'OSCHL C·ANGERER&G'OSCHL C·ANGERI
 ◆ ◆ KLISÉK ◆ ◆ KLISÉK ◆ ◆

ROCKSTROH

A VILÁGHÍRŰ NYOMÓSÁJTÓK

TYPOGRAPH

A LEGTÖKÉLETESEBB SZEDŐGÉP

DURATIN

A LEGKIVÁLÓBB SEGÉDANYAGOK

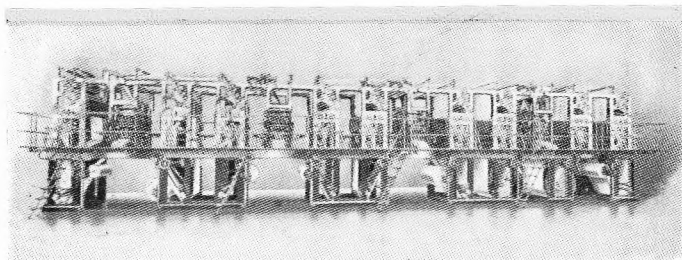
GLEITSMANN

A LEGMEGBÍZHATÓBB FESTÉKEK

MAGYARORSZÁGI
VEZÉRKÉPVISELET

**TANZER
MIKSA**

BUDAPEST, VIII
DÉRY-UTCA 8
TELEFONSZÁM
JÓZSEF 406-31

AUGSBURG- NÜRNBERGI GÉPGYÁR RT

G Y Á R T M Á N Y A I:
Gyorsfutó ujságyomó körforgógépek soros elrendezéssel * Illusztrációs körforgógépek úgy meghatározott mint variáblis ív nagyságra * Offset- és mélynyomó körforgógépek * Modern tömöntödei berendezések * Offset- és mélynyomó ívnyomású-gépek, egyszín- vagy kétszínnyomásra * Gyorssajtók hátsó pálcakirakóval vagy hátsó frontkirakóval * Kétfordulatú gyorsajtók frontkirakóval és belövő kocsival * „Ideal“ masszahengerek vulkanizált növényolajból, melyeknek életképessége átöntés nélkül határtalan. Minden hőmérsékletben felhordóképes és mérettartó, offset-, könyv- és ujságyomó gépekhez

M A G Y A R O R S Z Á G I K É P V I S E L E T:
CHATELET ALAJOS ÉS FIA
BUDAPEST. II., MARGIT-KÖRÚT 81 - TELEFON: 53-1-74

TÖMÖNTÖDE

BRAUN
TESTVÉREK

FABETÜGYÁR

TELEFONSZÁM:
AUT. 199-74

BUDAPEST, VI
IZABELLA-U. 70

MIT KELL A KLISÉRŐL TUDNI A MEGRENDELÉSÉNÉL

IRTA: LITTNER MÓR

Angerer & Göschl cég művezetője

A nyomdai művezető gondjai között nem utolsó hely jut a klisének. Formai és tárgyi nehézségeket kell áthidalnia és megoldania ezzel kapcsolatban. A kameleon éles tekintetével egyrészt a megrendelőre, másrészt a megoldandó feladatra kell vetnie szemét. A megrendelés átvételénél azonnal döntenie kell, hogy a kívánt ábra milyen kivitelű klisével történjék és ha történetesen feltónusú reprodukcióról van szó, hogyan egyeztesse azt össze a rendelkezésre álló, vagy a rendelőtől előírt papiros minőségével. Ugyanis sokszor még a nem egészen laikus rendelő sem tudja, hogy az autotipia rasztere és a papiros felülete mennyire függvénye egymásnak s sehogyse tud megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy mért ne lehetne egy, évekkal azelőtt műnyomópapirosú képes árjegyzékéhez használt egyik vagy másik autotipiat egy most megrendelendő bankpostalevélpapirosához saroknyomásnak felhasználni. A művezető ilyenkor alig tudja magáról elhárítani a megrendelő ama néma gyanúját, hogy a nyomda valószínűleg azért tiltakozik a régi klisé ellen, mert az újnál esetleg keresni szeretne valamit. Feltétlenül szükséges, hogy a művezető ilyenkor nyomási példákkal illusztrálja a megrendelő kívánóságának képtelenségét és megmagyarázza, hogy a feltónusú klisében a raszterpontok azok, amelyek a festéket fölszedik és papírra viszik és ha most ezek a mákszemnyi pontok a bankpostapapiros gödreibe elvesznek, úgy a képnek azon részei, amelyek tulajdonképp a plasztikát adják, megsemmisülnek. A művezető dolga most rávezetni a megrendelőt, hogy érdes felületű papirosra csak vonalas reprodukció való, mert a vonalas klisé vonala elsősorban végigfekszik a papíron, másodsorban, amit

talán első helyen kellett volna említeni, sokkal mélyebb, illetve magasabb fekvésű a fototipia konstrukciója alapján, mint a raszteres klisé s így nyomása biztosabb és független a papiros felületétől.

Sajnos nem áll módomban ezen a helyen valamennyi formai nehézségekre rámutatni, mely a művezetőre a megrendelő személyével kapcsolatban ránehezedik, ezért csak azokat a kérdéseket taglalom, amelyeknek a helyes megoldása a művezetőnek a klisével kapcsolatos tevékenységét megkönnyítik.

Az első nehézség, mint már említettem, a megrendelő laikussága. Ha a művezető előre el tudja magának képzelni a tőle várt eredményt, hamarosan számot vehet azzal, hogy milyen kivitelű klisé rendeljen, illetve milyen eredetit bocsásson a klisőr rendelkezésére. Az egyszerű fototipiáknál ne habozzon a vizenyős tussal, vagy pláne tintával odacsapott rajzot visszautasítani. A vizenyős vonalak a kollodiumos felvételekben nem jönnek, vagy bizonytalanul jönnek. Szorítsuk rá a megrendelőt, hogy jó fekete tussal, élesen húzott vonalakból álló rajzot adjon, mert így jobb munkát, élesebb, határozottabb maratást kapunk. Kerüljük az itatósszerű papirosra vetett rajzokat. Az ilyen papiroson a rajz konturja szétfolyik, csipkézett s mivel a fotográfiában a rajz valamelyest elkerülhetetlenül megvastagszik, e csipkézettség fokozottan jelentkezik, amit azután már bajos élesen kihozni. Éppen a fénykép némiképp megvastagító tulajdonságára való tekintettel igyekezzünk a rajzot valamivel, negyedével, vagy felével nagyobbra készíttetni, mint a belőle nyerendő klisé, mert a kisebbitéssel a rajznak nemcsak a nagysága, hanem természetesen a vonalak vastagsága, a betű és szóközök is megfelelően kisebbedik, miáltal a rajz vékonyságban és élességben nyer.

A fototipiáknak egy érdekes alfajára, az ú. n. tangirozott fototipiákra, illetve az ezek alapjául szolgáló rajzok készítményi módjára különös gond fordítandó épp a klisékészítés érdekében annál is inkább, mert az itt el-

mondandóknál a megrendelő érdeke a művezető, illetve a klisőr érdekével nem egyezik. A megrendelő ugyanis már a rajzban óhajtja látni azt a hatásdifferenciát, amely a tangirozott foltot a kompakt felülettől elválasztja s így a rajzoló, hogy a megrendelő tetszését megnyerjék, a tangirozott foltot szürke festékkel, a kompakt felületet pedig fekete tussal rajzolják ki. Ha most történetesen fekete mezőben tangirozott írás, vagy komplikáltabb tangirozott rajz kerül, úgy ez az írás, vagy rajz a klisőr számára teljesen elveszett, kár volt a reprodukció szempontjából a fáradságért, mert mire a kompakt fekete a negatívra berajzolódik, addig a szürke síkok rajzai teljesen kiexponálódnak és a negatívon nyomuk vesz. A szürke sík a fotográfiában csak az azt körülvevő fekete szomszédokban nyer meghatározást és amennyiben e síkot fekete szomszédok nem veszik körül, megtarthatóságukat külön körülkonturozással lehet csak biztosítani, ami sok esetben a fotografálás előtt való majdnem teljes újrajzolást vonja maga után, ami nem a klisőr feladata. De nem is vállalhat magára ilyet, mert hiszen nem minden chemigrafiai cég engedheti meg magának a külön rajzó alkalmazását. Viszont avatlan kéz megint nem nyulhat ilyen átdolgozáshoz, mert a szürke síkok körülkonturozásához gyakorlat és rajzolási tehetség, az ecset biztos kezelése szükséges, különben a síkok határvonalai – a rajz lényege – elváltozik s ennél fogva az eredmény nem lehet kielégítő. Mivel pedig a megrendelővel legtöbb esetben nem a klisőr, hanem a nyomdász érintkezik, a művezetőre háramlík a feladat, hogy ilyen rajzot visszaadjon, vagy a megrendelő rajzolóját az itt elmondottakról felvilágosítsa. Ne fesse ki a rajzó tehát a tangirozandó helyeket, csak a konturjukat húzza meg, a többit majd kitölti azokat a tangirbőrrel sokkal egyszerűbben és könnyebben, mintha a feketével határos helyeket szürkén telemaszatolták volna. Ugyanez áll a fekete-világoskék, fekete-világosbarna és általában higított színű szomszédosságokra.

A színes fototípiák előre való kiszínezése is sok esetben lehetetlen feladat elé állítja a klisőr fényképészét. A nyomdai művezető helyesen teszi, ha megtanácskozza a klisőrrel előzetesen, hogy mit hogyan rajzoltasson vagy festessen meg. Nyer vele a rajzoló, nyer a nyomda, nyer a klisőr.

A féltónusok reprodukálási lehetősége sokszor még a rutinizott művezetőt is tévedésbe ejti, azt hívén, hogy az ily tónusok porozás útján visszaadhatók. Szívesen megengedem, hogy a nyomdász előszeretettel keresi valamely képnek fototipikus reprodukálását az autotípiái helyett. Érthető is, mert a fototípiák nyomása könnyebb, biztosabb, hálásabb, a papiros finomságával szemben szinte érzéketlen és így könnyebben csábítja a művezetőt arra, hogy valamely eredetit fototípiában rendeljen meg, még ha féltónusok is vannak az eredetiben. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy a porzási lehetőség csak az egyenes féltónusoknál áll fenn, ott azonban, ahol a féltónus fokozatosan elhalványul, ezt a lefokozódást porzással követni képtelenség az eredeti hűségének kockázata nélkül, de sohasem száz százalékos biztonsággal s nagy gyakorlatot igénylő utánfedéssel legfeljebb csak megközelíteni lehet.

Igen ajánlatos, hogy a megrendelővel szemben a papírválasztás szabadságát egy bizonyos határon belül, attól függőleg tartsa fenn magának, hogy a bemutatott, féltónusos, egyébként fototípiára alkalmas eredeti porzással kihozható-e, vagy pedig föltétlenül raszteres fölvétellel reprodukálható csak. A nyomda kalkulációját ez nemcsak a papír, hanem a klisé ára szempontjából is lényegesen befolyásolja s így vagy a nyomda kalkulálja el magát, vagy az elkalkulálás árát a klisőr fizeti meg, mert a tévedést valahol be kell hozni.

A festékek színhatását, azok egymásra rendeltségükben minden valamire való nyomdász ismeri, mégis szükségesnek tartom megemlíteni, mennyire előnyös a nyomdára nézve, ha a művezető a rendelővel, akit a nyom-

tatvány szindússága érdekel – közölheti, hogy egyszerű eszközökkel, tehát például olcsó kétszínnyomással a színskála mennyire széles területét és változatosságát lehet elérni. Az ilyen felvilágosítások és közlések a megrendelőre rendkívül jó hatással vannak és a művezető tekintélyét és pozícióját – ha propozíciója beválik – lényegesen emelik.

Vörös és kék színnel ügyes manipulációval és jó klisé-garnitúrával nem kevesebb, mint legalább hat színértéket lehet kihozni: kompakt vöröset, porzott vöröset, kompakt kéket, porzott kéket, kompakt lilát, porzott lilát és a tangirbőr rajzsűrűségi fokának kihasználásával a skála-értékek egész sorát.

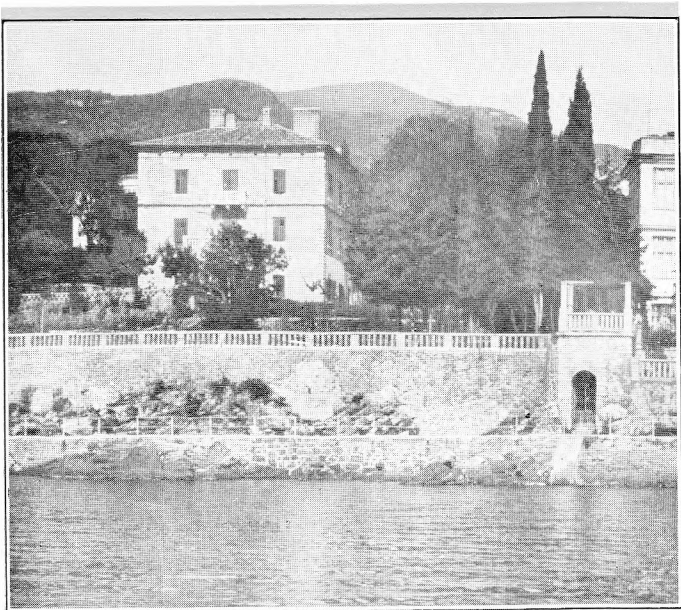
Előállítás szempontjából egész külön fejezet illeti meg a raszteres kliséket, az úgynevezett autotípiákat. Igaz, hogy nyomásuknál és beigazításuknál a nyomás itt sem térhet el azoktól az eszközöktől és módoktól, amelyek neki a klisé nyomásánál általában rendelkezésére állnak, de ép ezért a kliséből várja el, illetve a kliséből kell kapnia azokat a kvalitásokat, amelyek normális nyomástechnika mellett a kívánt eredményt biztosítják. Ha tehát valahol, itt érvényesül a minőség kérdése. Míg tehát a fototípiáknál majdnem azt lehetne mondani, hogy a nyomdász a bíráló tekintetében meglehetősen szerény keretek között mozoghat és igényeit a használhatóság legalsó határáig csökkentheti, amit a klisördialektika úgy fejez ki, hogy „nehézilyesmit elrontani“, addig az autotípiáknál semmiképp sem lehet elég a használhatóság határáig való eljutás, vagy a használhatóság határán való lavirozás. Hanem pozitív értéket kell tőle elvárni és a nyomási eredmény jóságának a fokát a nyomási készség adottsága mellett az autotípiá jóságának fokától igényelhetni. És ez annál figyelemreméltóbb, mert míg a fototípiá jóságának eléréséhez a kezelési sablonok pontos betartása elégséges és bizonyos gyakorlati fogásokon túlmenően az egyed-szerűség háttérbe szorul, addig az autotípiák keletkezésében a sablonszerűség csak az anyagok azonosságára

szorítkozik s a minőség legnagyobb része inkább intuícióra, meglátásra, felfogásra, conceptióra s általában azokra a magasabb lelki képességekre vezethetők vissza, amelyeket a maratási folyamatot illetően a képzőművészet, a fotoreprodukciót illetően pedig az optika és szintan elemeinek kell tekinteni. Sok tekintetben itt is, mint a fototípiáknál az eredeti mineműsége már jó előre veti árnyékát. A művezető annak elbírálásánál, hogy a kívánt reprodukcióra a neki átadott eredeti megfelelő-e, tényleg nem kis feladat előtt áll, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy ahány feladat, annyi féleképp kell róla véleményt mondani, illetve magát elhatározni. Más kép oldódik meg a feladat, ha a megrendelő fényképmásolatot ad a kezébe, másképp, ha a megrendelő villanytermofort állít elébe azzal a rendeltetéssel, hogy röpcédulát kell róla kapnia. Az utóbbi esetben például nemcsak a papírfinomság irányában kell tájékozódást szereznie, hanem a megrendelő megszokott kicsinyességén keresztül a reprodukálásra adott tárgy lefényképezésével, retusálásával, esetleg még a hozzárajzolandó szöveggel is számolnia kell. A fényképek retusa különben maga is külön megvitátást érdemel ezen a helyen. Amíg a retus bizonyos esetekben elkerülhetetlenül szükséges, hogy a figyelemreméltó részletek kiemelkedjenek, addig másrésztől kerülni kell a felesleges retust, mert a reprodukciónak bizonyos mesterkéltséget és keménységet ad. A retus mineműsége és foka bizonyos határon túl különben felfogás és ízlés dolga. Vannak felfogások, amelyek a fénykép színegyenetlenségének kiegyenlítésén túl semmi részletretust meg nem engednek, mert a részletek arányos laposságát szerintük az emberi szem látási igazságának a legjobban felel meg és minden kiemelés nem egyéb, mint önkényes torzítás a látási igazságon. Ennek a felfogásnak a hívei különösen a tájképreprodukciók körül csoportosulnak. Más felfogás szerint viszont a reprodukciónak kereskedelmi célt szánva, a retus bizonyos torzító hatását is a cél érdekében megengedik, sőt

kivántta teszik, mert a részletek kidomborítása épp az, mellyel a kívánt eredményt : valamely használati eszköz, gép vagy géprész propagálását sajátos forma, mélység, magasság, finomság vagy durvaság, szövési szerkezet stb. hatványozott érzékeltetését elérni óhajtják.

Akárhogy is alakulnak erre vonatkozólag a vélemények, egy bizonyos és ez az, hogy a művezetőnek oly eredetit kell a reprodukciós fotografus kezeihez juttatnia, mely a reprodukcióra tényleg alkalmas. Az alkalmasságra való – most említett általános szempontokon kívül van még néhány eset, amelyet meg kell említeni. Így azt, hogy más eredeti hiányában, sokszor egy nyomatról kell reprodukciót készítenünk. A legtöbb nyomat nagyítón megvizsgálva raszterhálózatot mutat s mivel az autotipia fotografálását raszteren keresztül végezzük, a két hálózat együtt hullámszerű sávban találkozik és kellemetlen moirét ad. Ugyanerre a moirészerűségre hajlamosak óvatosság híján a raszterszerű papiroson kopirozott portrék is. Utóbbiakat a lehetőséghez képest a fotografálás előtt kimángorolni (szatinálni) szoktuk, miáltal a raszterszerű felület annyira amennyire kiegyenlítődik; ellenben a nyomatok ponthálózatát vagy le kell előbb szedni, vagy kiforgatjuk, vagyis a beállításkor a raszterüveg kerekességének, vagy szögletességének megfelelően vagy a raszterüveget forgatjuk, vagy ami kissé komplikáltabb, a reprodukálásra adott eredetit forgatjuk addig a szögig, míg a moiré eltűnik. Megint csak a művezetőn állhat tehát, hogy sok-sok százalékkal jobb eredményt kapjon, ha a többnyire laikus rendelővel való tárgyalásnál előretekintő. A raszteres papiroson való portrékópia helyett kérjen síma papiroson való kópiát, vagy legalább kockáztassa meg a kérdést, hogy van-e ilyen, a nyomat helyett pedig kérjen eredeti fényképet.

Feltétlenül szükséges, hogy a művezető a raszteres klisé, mielőtt nyomásra adja, megbírálni is tudja. A bírálat megejtése annál inkább lehetséges, mert hisz

Minden fedés nélkül maradtott klisé

minden cinkografus próbanyomatot is mellékel kliséjéhez. Kérdés most már, minő szempontok vezessék a bírálatnál? Olyanok semmiesetre sem, melyek a chemigrafuson kívül állóak, mint pl. a raszter durvasága, vagy finomsága. A raszter megválasztása ugyanis a klisére majdnem teljesen mellékes, jobban mondva mindegy, legfeljebb annyiban nem, hogy finomabb raszterrel való dolgozás hálásabb és mutatósabb, mint a durva raszter felvételé. Ha e tekintetben mulasztás történt, az a megrendelő művezető rovására irandó, akinek vagy papírmintát kell az eredetihez mellékelni, avagy közölnie kell a raszter finomságát, vagy a papíros minőségét. Raszter és nagyságközlés, vagy ezeknek a klisérel való megbeszélése egyes-egyedül a művezető gondját kell, hogy képezze, illetve az ezekben való választás elmulasztása a művezető lelkén szárad. A klisé bírálatát tehát ilyen szempontoknak nem szabad

Túldali felvételtől fokozatos fedéssel készült klisé

zavarnia s amit bírálóat alatt értünk, azt egyes egyedül a klisé konstrukciójára, annak felépítésére, kidolgozására értjük, a bírálóatnak feltétlenül abban az irányban kell történie, hogy az mennyire vág össze a raszter finomsági lehetőségén keresztül az eredetivel. A raszter finomsági lehetőségét természetesen hangsúlyozottan kell e szempontból említenünk, mert a technikai eszközök között a raszter finomsági foka nagy százalékban az, amely a kép finom részleteinek visszaadására befolyással van. Tudvalevő ugyanis az, hogy eredetinek reprodukcióra való fényképezése a fényképezőgép lencséje és a fényérzékenyített üveglemez közé helyezett hálósüveg (raszter) közbeiktatásával történik, hogy a képről jövő sugarak a raszterüveg hálózatán keresztülhatolva a hálózat pontrendszerére bontsák a képet. Az objektív előtti kép tehát nem a maga egységességében, hanemmilliónyi pontra szedve, pontokra bontva, rögzítő-

dik meg az érzékeny lemezen. Ezek a pontok azok, amelyek másolás után a cinkre kerülnek s különböző fedési és marási eljárás után a cinkből kiemelkednek, gépbe kerülve a festéket felszedik és papírra viszik. Mint látjuk, tehát a raszterpont kiképzése a chemigrafikus feladatának leglényegesebb része. Mekkora legyen a raszterpont, hegyesebb vagy tompább, hol legyen hegyesebb, hol tompább, hol tűnjön el egészen: feladat, amelynek helyes megoldására fotografusnak, kopistának, maratónak, emulzióknak és kopirlakknak, cinkminőségnek, szóval a chemigrafia szolgálatában álló minden szak- és segéd munkának, anyaggyártásnak egyesülniök kell. A pontképzésnek már a retusórnel kell elkezdődnie, folytatódnia a fotografus átgondolásán, hogy a kezébe kapott eredetit meddig exponálja. A sötét foltoknak hosszabb időre van szükségük, hogy a fényérzékenyített lemezre rajzolódjanak, a világosabb foltoknak rövidebb időre, a világosabb helyekről jövő sugarak ennél fogva hamarabb végzik el fényérzékenyítő emulzió az t vegyi bomlást, amely az eredeti rajznak formáját eredményezi, mint a fekete felületről jövő. Az expozíció másodpercmennyiségének helyes megválasztása, nemkülönben a raszterüveg távolságának a fényérzékenyített üveglemeztől való helyes megállapítása, az ú. n. távolvétel az első lépés, mely a pontképzés első nyers koncepcióját adja. Az előhívott lemez kidolgozása a második fontos lépés, célja pedig, hogy a nyers felvételle már érzékelhetőbb részleteket vigyen bele, a világosabb részletek pontjait, az ú. n. lichtereket megnagyobbítsa, anélkül, hogy a fekete részletek pontjai elveszenek, mert csak a nagy lichterpontok bírják ki a sav mélyreható marását anélkül, hogy a pont oldalait is állandóan csipegetve, a folyamat közben az egész pont a marásnak áldozatul ne essék. Sokszor halljuk a kifejezést, hogy a klisé nem elég mély, vagy azt a kívánságot, hogy mélyre maratott klisé (nem tévesztendő össze a mélymaratású klisével) kérünk. A „nem elég mélyen” maratott klisére

vonatkozó panasz sok esetben a felvétel hibás exponálására vezetendő vissza, tehát nem a marató-szakmunkás hibája, s rendszerint abban gyökeredzik, hogy a fényképész a lichterhelyek pontjainak nagyságára, jobban mondva marathatási lehetőségére nem ügyelt eléggé, felvétele kemény volt, vagyis nem volt meg a kívánt fokkülönbség a lichterpontok nagysága és féltónusok pontjainak nagysága között, úgyhogy mikor a maratásra került a sor, a pont nagysága nem bírta már a normális pontmélység maratási idejét, s így nem lehettek elég mélyek a pontok, vagy, ha a kellő mélységig maratták, úgy hegyeik elmaratódtak lesznek. Miután pedig a mélyebb és világosabb tónusok aszerint alakulnak, hogy a raszterpontok festékszedő felülete milyen kiterjedésű és e felületkiterjedést ép a kemény felvétel miatt kialakítani nem lehetett, természetes, hogy a nyomat lapos, monoton, plasztikanélküli lesz s az eredeti tónuskülönbségeit, illetve finom átmeneteit nem fogja elérni.

Amint azonban hibával születhetik meg a klisé a felvétel keménységében, nem kevésbé születési hibának számít a túllágy felvétel, amikor is nincs meg az átmeneti középtónus. A marató visszatarthatja ugyan a sötét pontok kinyílását, ez azonban majd minden esetben a mesterkéltség bélyegét üti a nyomatra.

Amit így a felvétel gondossága expozícióban, lemez-kidolgozásban a pontképzés szempontjából elér, azt a másolónak további nagy gondossággal megtartani egyik legfőbb feladata. A cinklemez kellő zsírtalanítása, emaillirozása, a kopirozásra szánt időnek a munkakörülményekhez, illetve munkaeszközöknek hőfokához, halmazállapotához, a fényforrás különbözőségéhez való mérlegelő alkalmazása olyan tényezők, melyek nem nélkülözhetik a „richtiger Mann auf dem richtigen Platz“ valóra-váltását. Nem lehet ezeket a feltételeket csak elméletileg alkalmazni, vagy azt hinni, hogy aki másolni tud, az mindent és mindenütt tud jól másolni. Olyan óriási számban léphetnek fel egészen váratlanul zavaró körülmények, amelyek a másolást teljesen megakadályozhatják.

mények, hogy aki a munkájához felhasznált anyagok ismeretével, az anyagok viselkedését befolyásoló körülményekkel és a lehetőségek egész sorozatával nincs meghitt barátságban, az igen keserű tapasztalatokra és bosszantó akadályok hinárjába kerülhet. Kigondolna pl. arra, aki nem évek óta tapossa a saját kopiraturája padlóját, hogy a másolat relifje, amelynek egy bizonyosságú perc mulva kell megjelennie, azért késik dupla időt, mert a spiritusz nem elég állott, vagy délután beragad ugyanaz az email, ami reggel még jó volt, mert a centrifugálógép délutánra jobban átmelegedett mint délelőtt, vagy ma történetesen pár fokkal melegebben süt a nap, mint tegnap. Szóval ezer és egy változat befolyásolja a másoló munkáját, amelyeket szabályokba foglalni nem lehet s amelyeket, mint említettem, csak az ismer, aki ezt a munkát évek óta magába lélegezte és vérévé változtatta.

Magára a maratásra áttérve, nem elégedhetünk meg azzal a kissé drasztikus általánosítással, hogy a pont egységes mélységére kell törekedni, mert ez kb. csak annyit jelent, mint hogyha azt mondanám, hogy a cipőre talp kell, vagy hogyha esik az eső, esernyő kell, hogy az ember meg ne ázzék. Mi sem természetesebb, mint-hogy a pontnak mélység kell. Azonban egyedül mély pontokkal még nem lesz jó klisé és az eredetinek megfelelő hű nyomat. A nyugodt, szép tónusokhoz, a finom átmenetekhez, az eredeti hűségének eléréséhez majdnem a rajzművész tudása és készsége, a vegyi hatások ismerete, helyes meglátás, helyes felfogás, s egy sor ügyes fogás kell. Egyszóval be kell tölteni, jobbanmondva teljesen ki kell tölteni tudni azt a keretet, amit ez a szó chemi-grafia jelent.

Végül a pontképzés utolsó, de legfontosabb tényezőjéről, a maratóról kell beszélni. És itt hangsúlyozni kívánom, amit különben már előbb is érintettünk, hogy az autotipia bírálatánál nem lehet olyan részletezett szabályokat felállítani, mint a vonalas kliséknél, mert az

automarató maga sem dolgozik olyan előírt szabályok szerint, mint a vonalmarató. Nem vitás, mint említettük, hogy az automarató egyik főcélja a pontmélység megteremtése. S itt szabályozni kell a tételt: mély pont az autotípiában feltétlenül szükséges, e nélkül a klisé használhatetlen, de azért nem minden mélypontú autotípija jó is. A jóságának még egyéb kelléke is van, amelyeket az eredetivel való egybevetés alapján lehet csak megállapítani. A maratónak a pontkérdésre, illetve alakítására két eszköz áll rendelkezésére. A saválló lakk és maga a sav. E két eszköznek ismerete dönti el azt, vajjon a fénykép és másolat által kezébe adott lemezt hogyan fogja továbbfejleszteni azzá, hogy a jó autotípija nevét megérdemelje. Aszerint, amint az eredetiben egészen sötét, középtónusú és egész világos részek vannak, azonképen válik szükségessé az ecset és kréta-kezelés a fedés szolgálatában az említett változatok elérésére. Oly nagy billentyűzete van a raszterpont síknagyságainak a tömör feketétől a fehérség szinte mikroszkópikus kicsinységéig, hogy lehetetlen volna visszatartó fedés nélkül ezt a különbséget kihozni, mert mire a fehér részekben a pontok a kívánt nagyságot elérnék, akkorára már nemcsak az átmeneti tónusok pontjai vesztenének a kívánt nagyságból, de még a legsötétebb mező alig észrevehető pontjai is nagyra nyílnának s így elveszne az a finom átmenet, amely a megkívánt eredmény említett keletkezéséhez szükséges. A jó klisének és finom kidolgozásának e fedési mód a lényege.

Ezen sorok között közölt ábrákkal óhajtom bemutatni, hogy ugyanazon felvételtől készített kópiák pontjai mivé válnak a fedőkezelés nélkül és hogyan fejlődnek a fokozatos fedés hatása alatt a plasztikanélküli laposságból átmenetekben gazdag modulációkká.

Néhány szót óhajtának még a színes autotípiákról szólni. A helyszűke miatt, csak a leglényegesebbet. A raszterpontok képződése ugyanis itt is épp úgy, mint az autotípiáknál, nemcsak egyszerű, hanem hatványozott

függvényszerűségben áll a reprodukált eredeti megfelelő voltával. Sőt míg az egyszerű autotipiáknál a moduláció kellő jelenléte a jóság fokát jelenti csak, addig a színeseknél a moduláció, azaz a pontok változata az egyes színlemezek az eredeti színhűséget alkotja. Egy zöld folt színértékét épp az határozza meg, hogy a kék és sárga lemez megfelelő raszterpontjai milyen nagysági viszonylatban kerülnek egymás fölé. A sárga lemez pontjainak zártsága a kék lemez megfelelő pontsorozatának nyitottságával bizonyára mást fog eredményezni, mintha a viszonylat fordítva állana. A művezetőnek a nyomdára és megrendelőre egyaránt fontos gyakorlati érzéknek eldöntésénél, hogy valamely színes eredeti reprodukciója hogyan történjék, hogy tudniillik mi legyen a vezető szempont az eredeti visszaadásánál, a nyomtatvány ára-e, vagy pedig az eredeti színeinek művészi hű visszaadása, a legdöntőbb szerep annak felismerésnek jut, hogy vajjon hány lemez szükséges a hibánélküli reprodukcióhoz. ezt a művezető úgy állapíthatja meg, ha tisztában van nemcsak azzal, hogy a skálaszínnek egyenlő adagolásával milyen színeredőt kap, hanem azzal is, hogy az eredeti mutatta színfolt az alapszínnek különböző arányú adagolásával egyáltalán elérhető-e s nincs-e szükség arra, hogy a háromszínyomás alapszínén kívül még egy negyedik, sőt ötödik szín is beleszóljon a színkoncertbe. S itt olyan érzékeny húrokat kell megpendíteni, amelyeket nemcsak a klisőrnek, hanem a nyomdának is sok művészi örömet, de nem kevesebb bosszúságot is okoztak. Bármennyire igaz legyen ugyanis, hogy az említett háromszínyomás alapszíneivel a legtöbb színes eredeti általában reprodukálható, nem vitás, hogy a háromszíny autotopia színhűség tekintetében mégis – ha nem is szűk – de meghatározott korlátok között mozog a technika mai állása szerint. Értjük azokat az eseteket, amelyeknél a színhűség nem a színező tehetségén múlik, tehát nem azon, hogy a színlemezek pontképzésének minőségétől és helyességétől

függ a nyomatnak az eredeti színeihez való közelállása, hanem azokat, amikor a felvétel és maratás abszolút jósága kétségen felül áll és a színhűség a színek megfelelő keverődésének lehetőségi határait adott körülmények között szűkre szabják, sőt a lehetőséget a skálák számának korlátoltsága mellett egyenesen kizárják.

Nem szabad elfelejteni ugyanis, hogy úgy a klisórnék, mint a nyomdának bizonyos számú skála mellett ugyanannyi számú festék áll csak rendelkezésére és az egyes festékek nűanszirozása csak az erősítés fokai között mozoghat. Egyszerre ugyanis mindig csak ugyanazt a kéket használhatom például, amely a raszter pontjainak megfelelően, hol sötétebb, hol világosabb foltokat ad, de mindig csak a maga különleges „Stich“-jében, azonban azt kívánni, hogy ez a kék, amely történetesen zöldes, zöldesen is meg lilásan is hason önmagában, lehetetlen. Természetes, hogy az originális rajzolója könnyen, korlátozottság nélkül dobálhatja a kékeket; hol a paletta egyik kékjébe, hol a másikba mártogat, hol az egyik kéket keveri az egyik sárgával, hol a másik kéket ugyanazzal a sárgával. Ilyen rapszodiát a chemigráfia a maga, e szempontból még meglehetősen merevségében követni természetesen nem tud, hacsak a dolog gazdasági részével számot nem vetve, a litográfia módjára annyi kéket nem venne, ahány éppen szükséges. Ott például, ahol egy adott zöld eléréséhez egy adott kéket, mondjuk egy jellegzetes „Waschblau“-t kell vennem, mert a kívánt zöldet, csak ezzel érem el, nem nyergelhetek át arra a kékre, amely nélkül az eredeti másik foltján mutatkozó égő indigószerűség el nem érhető, akárhogy is adagoljam a „Waschblau“-hoz az az égő kék elérését célzó vöröset. A választás lehetséges, vagy az indigóhoz alkalmazkodom, de akkor le kell számolnom a zölddel, vagy a zöldet tartom fontosnak, de akkor az indigó rovására engedményeket kell tennem.

Aművezetőnek, amikor munkát vállal, ezekkel a problémákkal számolnia kell és ezeket a körülményeket la-

tolgatva megrendelőjétől, a munka árával kapcsolatos bizonyos mozgási szabadságot kell magának biztosítani, nehogy a legtöbbször laikus megrendelő a technikai korlátoltságot a készség korlátoltságával cserélje össze és ezáltal kellemetlen és áldatlan vitákra adjon alkalmat.

Végül igen fontos tényezőre kell a figyelmet felhívnom és ez a szállítási terminus kérdése.

Mint az előbbieik folyamán bőven kifejtettem, a klisé-készítés első lépése az eredeti fényképezése, amivel kapcsolatban ki lehet jelteni, hogy nincs az az elsőrangú reprodukciós fényképész, akinek minden felvétele az első alkalommal hiba nélkül sikerülne. Nemcsak a fényképész tudása jön itt tekintetbe, hanem száz más rajta kívül álló körülmény: a vegyszerek különbözősége, a temperatura ingásai, az eredetik minemősége, stb. Sokszor adódik tehát elkerülhetetlen szüksége annak, hogy a felvétel megismételtessék. Ennek meg nem történte a lehető legnagyobb lelkiismeretlenség volna nemcsak a megrendelő felé, hanem a nyomdász felé nézve is. Az ilyen esetekben az elindulást kell már hibásnak stigmatizálni, mert az ilyen hibás elindulás a munkát következő fázisára is technikai szükségszerűséget elkerülve, a tökéletes eredményt kizárja. A megrendelőnek ezért kerülni kell a percnyi pontos terminushoz kötött megrendelést, hogy egy minden tekintetben tökéletes klisé-t kapjon. A többszínű klisékre az elmondottakat továbbterjesztve pedig azt sem szabad soha elfelejteni, hogy a színező munkája eredményét csak az első össznyomat után tudja az eredetivel összehasonlítani, amikor nem ritkán a lemezen eszközlendő egy-egy korrekturának (egy-egy színárnyalatok továbbmaratásának, polirozásának) szüksége adódik. Ilyenkor természetesen új össznyomatot kell készíteni, amihez az alapnyomatok száraz volta szükséges. A festéknek, hogy megszáradjon, időre van szüksége, azt fölösleges bővebben fejtegetni. Nem lehet tehát észszerűen, órára kérni és órára megigérni egy-egy klisé szállítását. Mindkettő nagy könnyelműség.

**ELSŐ MAGYAR
KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI
FESTÉK- ÉS HENGERANYAG GYÁR**

HENGERÖNTŐMŰHELY

lapos- és körforgású gépekhez, kiváló Bianca és patent, valamint Viktoria hengeranyagok síma vagy koczkázott lemezekben.

**FEKETE ÉS SZINES
FESTÉKEK AZ ÖSSZES
GRAFIKAI CÉLOKRA**

Különlegességek könyv-
kötő-, dombor-, csekk-,
és márvány-festékekben

BERGER ÉS WIRTH

BUDAPEST IX. MÁRTON-UTCA 19

TELEFONSZÁM: JÓZSEF 306-35

Magyar királyi postafakarékpénztári szám: 23244

Gíroszámla a Magyar Általános Hitelbanknál

Sürgőny cím: „Bergwirth” Budapest

„MOLDOPE

a legmodernebb
a legrégebb és a
legeredményesebb
szedőgép

LUDLOW
betűsor-
öntőgép

ELROD
lénia- és
regletta-
öntőgép

GUTENBERG-HÁZ
GEEL TESTVÉREK

Képviselet: Molkenhain Gusztáv
Budapest VII, Rombach-utca 8
Telefonszám : Automata 42-9-09

FOTOCHEMIGRAFIAI MŰINTÉZET

RÉVÉSZ
ES
EHRlich

C ÉGTULAJDONOSOK :
RÉVÉSZ, EHRlich, LIPSCHER

TELEFONSZÁM: J. 37-6-44

Készítenek : auto-, foto- és többszínű kliséket a legkifogástalanabb kivitelben. Festmények műzeális reprodukálását és házonkívüli felvételeket elvállalunk

BUDAPEST-VII-DOB-UTCA-37-SZÁM

RÓNA

OKLEVELES GÉPÉSZMÉRŐK

**GRAFIKAI
GÉPMŰHELYE**

BUDAPEST

VISEGRÁDI-U. 3

BEJÁRAT: KÁDÁR-UTCA

TELEFON: A. 254-48

Sokszorosítóipari minden
fajtájú és nagyságú gépet
a legtökéletesebben át-
alakítás és javítás. Átköltöz-
téseket jutányosan vállal

GYÁRT: Amerikai sajtót
golyóscsapággal szilárd
kivitelben. Sarokgömbö-
lítő, lehúzósajtót, forma-
szállító-kocsit, horgany-
lemezszemcsézógépet
szedőgépsor-vágógépet,
bronzpor-szító-gépet

MODERN AUTOGÉNHEGESZTÉS

Állandóan nagy
gépraktár az ösz-
szes papíripari
szakmák

számára

új és használt
állapotban jótál-
lás mellett. Min-

dennemű
grafikai

főlszerelési tár-
gyak és jó kő- és
könyvnyomdai
festékek

legjobb

és legolcsóbb be-
szerzési forrása

UNIVERSAL

GRAFIKAI SZAKÜZLET
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, IX, RÁKÓCZI-TÉR 2
BEJÁRAT a SALÉTRÓM-UTCÁBÓL

TELEFONSZÁM: 348-12

ELSŐ MAGYAR KARTONLEMEZGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

VÁROSI IRODA:
BUDAPEST
ANDRÁSSY-ÚT 86
TELEFON AUTOMATA
295-74 SOROZAT

GYÁRTELEP:
BUDAFOK
GYÁR-UTCA 23-25

GYÁRTMÁNYAINK:

I. GÉPEN: géplemezek,
duplex-, triplex-kartonok
mindenféle dobozhoz,
plakáthoz, menetjegyhez,
238 grammtól 900 grammig

II. GÉPEN: finomabb kar-
tonok, chromopótló-, leve-
lezőlap-, dossier-, karto-
ték- és offset-kartonok,
fedélpapírok, rajzpapírok
és különleges csomagoló-
papírok 130gr-tól 500gr-ig

TERMELŐKÉPESSÉG ÉVI 8.000.000 KG

SAJÁT VEGYI
FESTÉKGYÁR

Az összes grafikai ipar részére rendelt **csak** kiváló festékek gyártása.

KÜLÖNLEGESSEGEINK:
„INTENSO-OFFSETFESTÉKEK”
az offsetfestékek „Non plus ultrája”
„MÉLYNYOMÓFESTÉKEK”
minden géprendszer számára.

BAER OTTO FESTÉKGYÁRAI

RADEBEUL-DRESDEN

ALAPÍTTATOTT: 1870

MAGYARORSZÁGI LERAKAT:

BAER OTTÓ FESTÉKGYÁRAI

FIÓKJA: BUDAPEST, VII

MIKSA-UTCA 13. SZÁM

TELEFON: 43-3-95

Gyártmányaink lelkiismeretes előállítására modern gépek és a legújabb szerkezetű készülékek segítségével, évtizedes tapasztalatoknak az alapján történik

KÖNYVKÖTÉSZETI MUNKÁK:
Diszköttek, brosurák, üzleti és
szállítókönyvek + Présaranyozás
és minden e szakmába vágó
munkák a legjutányosabb ki-
vitelben, a legjókétebbébb ki-
vételben, a legjutányosabbáron

NYOMDAI BÉRMUNKÁK:
Lapoknak és nyomtatványok-
nak kikészítése + Litográfiai
munkák szakszerű vágása + Lyu-
kaszta, özmizés, bigelés, sarok-
vágás különböző nagyságban

KERTÉSZ

KÖNYVKÖTÉSZET

BUDAPEST V, VISEGRÁDI-UTCA 23

TELEFONSZÁM: AUTOMATA 911-98

KUTATÁSAIM A LEGRÉGIBB KÖNYVEK VILÁGÁBAN

IRTA: STÁRK ADOLF

A könyvnyomdászat feltalálása előtt már sok évszázaddal a könyvek ismereteseek voltak. A könyv formája a görög és római időkben a göngyölet vagy tekercs (lat. volumen) összeragasztott papyrus vagy pergamenlapokból állott. Később a pergamenlapokat egymásra rakták és fatáblákba kötötték (IV. század). A pergamen használata sokáig volt szokásos, s csak a IX. századtól kezdve pamutból, a XIII. századtól pedig rongyból készült papírt is használtak könyvek írásához. A könyveket ezidőben kézzel írták mindaddig, amíg a nyomtatást fel nem találták, sőt még azontúl is sokáig. E kézzel írott könyvek, sőt még a legrégebb egyiptomi papyrus tekercsek is rendkívül díszesek, színekben festett kezdőbetűkkel, belső illusztrációkkal és a címlapok díszes kerettel voltak ellátva.

A tizenötödik század első felében vállalkozó tudósok és az egyetemi könyvkereskedő céheken kívül állók nagyobb számú irnokokat, rubrikátorokat és könyvfestőket fogadtak maguk mellé, hogy a díszes kiállítású hártymásolatokat tömegesebben készíttessék, hogy a fejedelmek, egyházi s világi nagyok, a gazdag városok és zárdák nagymérvű megrendeléseit kielégíthessék.

Ulrich asbachi apát szolgálatába fogadta 1340-ben Szepesi Jánost és 1348-ban Magyarországi Jánost, kik mint szepírók teljesítettek nála másolási munkálatokat. Ismeretes még a magyar könyvmásolók közül Libetbányai Magyar Péter, kinek könyvei közül a lipcsei egyetem, a berlini királyi és a British Múzeum könyvtárában egy-egy példány maradt fenn. Bricius palánkai pap pedig Vitéz János váradi püspök udvari könyvmásolója volt, kinek szépen sikerült könyveit ma is őrzik.

A kereskedelem középosztályaiban már iparszerűleg üzték a könyvfestők a megrendelésre készült könyveket, kik a kép- és üvegfestők céhével voltak egyesülve. A XIII. századtól kezdve azonban a rongyból készült papír mindinkább elterjedt, amely később lehetővé tette, hogy a rajnamelléki formametszők (Formenschneider) egyes lapok készítésével foglalkozzanak. Ezt sablon útján készítették, (mely hasonló a mai szobafestők által használt sablonhoz) s e lapokat főképp vásárok alkalmával olcsó pénzért hozták forgalomba. Később már fa- és érclemezeket készítettek, ezen metszeteket azonban csak a papíros egyik oldalára dörzsölés útján tudták átnyomni. A fametszők által készült nyomatok közül a legrégebb, amelyen évszám is előfordul, szent Kristóf képe 1423-ból. E nyomatok nemcsak képek, de voltak szöveggel ellátott képek, sőt csupán szöveggel ellátott nyomatok is.

Ezen előzmények után a nép körében mindinkább terjedt a tudomány és olvasás iránti vágy s akkor bukant fel 1436-ban Strassburgban Gutenberg név alatt ismert Gensfleisch János, a nyugtalan vérű s lángeszű mainzi patricius s Dritzehn András ottani polgárral szövetkezve, titkos mesterségek felfedezésén fáradozik, de sikertelenül. Később azonban (1444-ben) Mainzba költözött s a Strassburgban kezdett kísérleteknek sikeresebb folytatása végett 1450-ben Fust János gazdag bankárral szövetkezett. E szövetkezésbe bekapcsolódott Fust Jakab is, a bankár fivére, ki ötvösmesterséget űzött s így sokban elősegítette Gutenberget találmányának tökéletesítésén.

Az első szétszedhető betűvel nyomott munka a 42-soros biblia, mely tulajdonképen a nagy horderejű könyvnyomtatás feltalálása, az egyenként szétszedhető és ismét összerakható betűk sajtó segélyével való nyomtatása, mely Gutenberg János halhatatlan érdeme.

Ezekről az őskori könyvekről és az ezt megelőző kézzel írott Corvinákról kívánok néhány sorban meg-

emlékezni, melyeket a Magyar Nemzeti Múzeum országos Széchenyi-könyvtár igazgatósága szíves engedélyével és dr. Barthonék Emma könyvtáros előzékeny támogatása mellett megtekinthettem és lapozgathattam. Üvegburra alatt őrzik az ott elhelyezett 13 drb. Corvinát, amelyek úgy vannak elhelyezve, hogy minden oldalról könnyen lehet tanulmány tárgyává tenni.

A körülbelül 30–40 cm. magasságú Corvinák valamennyie csodálatos művészi tökéletességgel készült. A szövegrész gótstílu betűi megfelelnek az általunk használt text és 2 cicerós nagyságoknak, egyenlő és tiszta s megtévesztésig hasonlít a nyomtatás betűihez. A címsorok elhelyezése és a rajz, a ma divatos egyforma sor szélességre van arányítva. Van olyan címsor is, mely két színben van rajzolva, ugyanis minden második betű más szín. A Corvinák címlapjainak, sokszínű keretei, valamint az iniciálék, melyet a legkiválóbb illusztrátorok művészetük legtökéletesebb gondosságával festettek meg, kiegészíti a művet, gyönyörűséget szerezve a szemlélőnek. A festékeknél az arany dominál, de a virágok, a madarak vagy az oltár előtt térdeplő barát oly természetes hűséggel vannak megfestve, aminőt a mai futurista művészet elképzelni sem tud. A Corvinák bekötési táblája bőrrel vagy bársonnyal bevont fából készült, többnyire Mátyás király címerével díszítve, pompás veretekkel és csattal ellátva. Ugyanitt ki van állítva két hatalmas Codex. Az egyik egy 50 cm. magas érdekes misekönyv, melyet egy ismeretlen apáca rajzolt körülbelül 3 ciceró nagyságú betűkkel, hangjegystilusban. A rajz kivitele elárulja az amatőrmunkát, mert nem olyan, mint a hivatásos könyvfestők által készített művek. Bőrrel átvont erős fatáblába van kötve, a sarkai roppant erős, nehéz rézverettel ellátva. A másik szintén egy misekönyv, 75 cm. magas, körülbelül 6–8 cicerós betűkkel rajzolva, színes iniciálékkal ellátva, de ez a könyv szintén amatőrmunkának látszik. Ugyancsak bőrrel átvont erős fatáblába van kötve, rézverettel és nagy csattal ellátva.

Talán nem lesz érdektelen, ha egyet-mást elmondok még a Corvinák történetéről is.

Hunyadi Mátyás király latinosan Matthias Corvinusnak nevezte magát. Mint a tudomány iránt rendkívüli érzékkel bíró uralkodó, Budavárában nagy könyvtárat rendezett be, melyet *Bibliotheca Corviniana*-nak, vagyis Corviniának nevezett el. Mátyás király igen szerette, ha a részére készülő könyveket arcképével, címerével vagy a hollóval díszítették. Ezek az eredeti Corvinák, mert Mátyás könyvtárában helyet foglaltak elődei Nagy Lajos, Zsigmond, Vencel és Ulászló birtokából maradt könyvek is, melyeket, miután Mátyás király könyvtárába kerültek, szintén Corviniáknak nevezik.

E Corviniák a legfinomabb pergamenre írt kéziratok, melyeket a legkiválóbb korabeli illusztrátorok láttak el miniatűrökkel.

A Bibliotheca Corvinia körülbelül 2-3000 darab kötetet tartalmazott, ami óriási értéket képviselt. Mátyás király halála után törvénytelen fia, Corvin János, magához vette a nagyértékű könyveket, hogy megőrizze azokat az utókor számára, de konfliktusba keveredvén II. Ulászló király párthíveivel, háborút folytatott, amely alatt a Corviniákkal nem sokat törődvén, igen sok elkallódott. Egy vereséges ütközet után azonban a még megmaradt Corviniák ismét újból visszakerültek Budavárába. S ekkor az országrendek kötelességévé tették, hogy *„Ne tűrje, hogy a könyveket a könyvtárból, amely az ország díszéül állíttatott fel, elvigyék, hanem gondoskodják róla, hogy az összes könyvek ottmaradjanak; mégis saját személyében a főpapok és főurak tanácsával és beleegyezésével egyeseket saját használatára átvehet és a könyvtárból kivihet.“*

E határozat elegendő volt arra, hogy a főpapok és főurak tanácsa alapján kivigyék a nagyértékű könyveket, hogy azokat aztán rendszerint maguknál felejtseék. Hozzájárult a Corvinák könnyelmű elherdálásához az is, hogy II. Ulászló alatt a bécsi és prágai irodalmárok, kik mint

tudósok beburakodtak a király kegyébe s a féltve őrzött Corvinákat kényök-kedvök szerint hordták el a könyvtárból. Gyakran előfordult az is, hogy a király a külföldi követeket egy-egy ékkövekkel díszített Corvinával ajándékozta meg. A Corvináknak ilyen könnyen való elpocsékolása nagyon vonzotta a király udvarába a kiváló költőket és a külföldi előkelőségeket, akiket sohasem bocsajtott el üres kézzel. Mikor 1541-ben a törökök uralma alá került Budavára, a megmaradt Corvinákat őrizet alá vették, melynek egyrésze Törökországba, másik része pedig Bécsbe a császári könyvtárba került.

A Corvinák visszaszerzése nem ment olyan könnyen, mint az elherdálása. Hosszú és küzdelmes intervenciók útján, amelyekben Bethlen Gábor, Pázmány Péter és I. Rákóczy György is résztvettek, tudtunk néhányat visszaszerezni.

A könyvnyomdászat feltalálása után közvetlen megjelent néhány könyvet lapozgattam, melyeket „ősnyomtatványok” gyűjtőcímmel feltékenyen őriznek a Múzeum könyvtárában.

1. *Durandi Rationale Officiorum, Mainz 1459.* Fust és Schäffer nyomdászok (Gutenberg legelső nyomdája) műhelyében készült s 1469 október 6-án került ki sajtó alól. A könyv a kisebb típusú betűk első sajtóterméke, mely csak 50 példányban van még elterjedve. A Múzeumban levő példányból az első lap hiányzik. A könyv végén nyomtatott betűkkel a következő szöveg áll: „Preseus Rationale Divinorum codex officiorum etc. per Johannem Fust Moguntinum et Petrum Perntzheim clericum Divecesis eiusdem A. 1459 che 6. Octobris”.

2. *Biblia Sacra latina.* Ez a biblia, mely 1462-ben készült, 22 cm. széles, 33 cm. magas, tertia gótstílusú betűkkel szedve, kéthasábosan tördelve s szépen, tisztán van nyomva. Az inícialek kék és vörös színben, kézzel vannak festve. A könyv két kötetből áll; az első 242 lap, a második kötet pedig 239 lap. Bőrrel átvont fatáblába van kötve, csattal ellátva, ami azonban le van törve.

3. *Petrus Niger Clypeus Thomistarum*. Velencében készült Raynaldus de Novimagio 1481-ben. A könyv, mely Mátyás királynak van ajánlva, 22 cm. széles, 33 cm. magas, tertia gót betűkkel egész szélességre szedve s különösen tiszta nyomásával tűnik ki. A kötés egész bőrben, izléses aranyozott hátnyomással.

4. *Missale secundum ritum dominorum ultramontanorum*. Ez a könyv a magyarországi egyház használatára készült 1480-ban Veronában, 25 cm. széles, 34 cm. magas két hasábos, vegyes nagyságú betűkkel szedve. A szövegrész text, de két cicerós és két mitteles betű is előfordulnak benne. A fontosabb jelentőségű sorok és szavak vörös színben vannak nyomva. Nagyon szép és tiszta munka, mely bőrrel átvont fatáblába van kötve.

5. *Thwrócz (Johannes de) Chronica Hungarorum*. Erhardus Readtdolt, Augsburg 1488. Egyhasábos szedésel, 18 cm. széles, 25 cm. magas, góttíli, text nagyságú betűkkel szedve, igen díszes kiállításban. Címlap keretbe foglalva sokszínű kézfestéssel ellátott illusztrációkkal. Többek közt gyönyörű kivitelben Szent Lászlónak a leányrabló kún vitézzel való küzdelmét ábrázoló kép és több akkori eseményeket feltüntető illusztrációk.

6. *Perényi Imre váradi püspök missaléja 1488-ból*. Velencében készült Spira János nyomdájában az esztergomi egyház használatára, melynek lapjait izlésesen festett díszkeretek ékesítik s gyönyörű négyszögbe foglalt iniciálék díszítik. A belső címlapot a mohácsi csatában elesett Perényi Imre váradi püspök címere ékesíti.

A festékek akkori vegyi összetételére jellemző, hogy az 5 évszázaddal ezelőtt nyomott könyvek tisztasága, olvashatósága és intenzív feketeségéből nem vesztett semmit, s most is úgy néz ki, mintha csak ma nyomták volna.

*

Az Országos Iparművészeti Múzeum kiadásában megjelent Könyvkiállítási Emlék segélyével a Magyarországon megalakult legelső nyomdák történetét is megismerhettem, s így olvashattam, hogy hazánkban már Mátyás

király korában *Budán*, Hess András állította fel az első nyomdát, akit Geréb László akkori budai prépost és Mátyás király alkancellárja Olaszországból hívott be. Ez volt a magyar birodalom terén az első nyomda, mely a prágait 5, a bécsit 9, a krakkóit 14 évvel megelőzte. Hess András 1473. pünkösdi szombatján fejezte be a „*Chronica Hungarorum*“ nyomtatását, melyet mint ezen nyomda első termékét, pártfogójának Geréb Lászlónak ajánlott. Ezidőben Hess András budai nyomdájában még egy mű készült, melynek címe: „*Leonardi aretmi opusculu magnic Basilii de legendis poeticis.*“ A nyomda azonban, nem tudni mi okból, csakhamar megszűnt, s csak így történhetett meg, hogy az esztergomi egyház fentebb említett missaléját 1480-ban Spira János velencei nyomdájában nyomatták.

Brassóban 1534-ben Honter János, az erdélyi szászok reformátora állította fel nyomdáját, aki csinos betűivel 1534-től 1549-ig számos latin, görög és német munkát nyomtatott, amelyek ma már rendkívül ritkák.

Sárvár ura Nádasdi Tamás, a magyar reformátorok pártfogója 1536-ban, a Sárvár mellett fekvő *Új-Sziget* városában állított fel nyomdát. Ez volt az első nyomda, ahol magyar munkát szedtek és nyomtak. A régebben kiadott magyar nyomtatványokat Krakkóban és Bécsben állították elő.

Kolozsváron Heltai Gáspár kolozsvári lelkész 1550-ben igen szép betűkkel, csinos iniciálékkal, díszítményekkel és hangjegyekkel felszerelt nyomdát állított fel. Heltai nyomdásztársa Hoffgref György volt, kivel azonban nem tudott összerúgni, otthagya a nyomdát, s így Hoffgref magára hagyva, azt egyedül vezette tovább.

Debrecenben 1562-ben a város állított fel nyomdát, melynek legelső nyomdásza Török Mihály volt. A nyomda legelső terméke az egervölgyi fegyveres nemeség és nép nevében Melius Péter által szerkesztett s Ferdinand és Miksa királyokhoz felterjesztett vallástétel „*Confessio Catholica de praecipuis fidei articulis*“ volt.

Váradon 1640-ben Szenci Kertész Ábrahám Hollandiából hozott szép betűkkel felszerelt nyomdát állított föl, mely Váradnak török kézre jutásáig 1660-ig tevékenyen működött. Számos csinosan kiállított művet és iskolai tankönyvet adott ki. A nyomda utolsó terméke a „Váradí bibliá“ volt, melynek nyomtatását a Váadról kibujdosott Szenci Kertész Ábrahám 1661-ben Kolozsvárról fejeztet be.

Gyulafehérváron, az erdélyi fejedelemség székvárosában 1567-ben János Zsigmond állított fel nyomdát, de a nyomda vezetését a Debrecenből hívott Hoffhalter Rafaelnek adta át, aki miután pártfogója a választott magyar királyi címet viselte, magát királyi nyomdásznak neveztetett. A nyomda kizárólag az unitárius hitfelekezeti érdekét szolgáló nyomtatványokat és könyveket készített s annak terjesztésére nagy hatással volt. Később már a gyulafehérvári főiskola tanárai által szerkesztett s kiadott tankönyveket is nyomtak.

Abrudbányán 1569-ben Sz.-Fejérvári Karádi Pál kiadta a „Comodiát Balassi Menyhárt árulatasáról“ című művet, melynek egyetlen példányát a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárában őrzik.

Komjáti legelső nyomdásza Huszár Pál komjáti lelkész, 1573-ban volt, aki már Magyaróvárt és Debrecenben is nyomdászkodott. Ő kezdte nyomtatni Bornemissza Péter „Magyar Postilla“-jának I. kötetét, a nyomtatást azonban maga Bornemissza végezte be 1573-ban Semptén.

Semptén Bornemissza Péter evangélikus lelkész 1573-ban állított fel nyomdát, melyet saját munkái kiadására használt. 1579-ben üldöztetésnek lévén kiteve, nyomdájával együtt Detrekőre költözött s ott folytatta működését.

Eperjesen 1573-ban volt már nyomda, a nyomdász neve azonban ismeretlen, mert az onnan kikerült munkák csak mint eperjesi nyomtatványok ismeretesek.

Nedelicz. A zalavármegyei Muraközben fekvő és a Zrinyiek csáktornyai uradalmához tartozó Nedeliczre

gróf Zrinyi György, a szigetvári hős vértanu fia hívta át az Alsólendván működött Hoffhalter Rudolfot, ki 1574-ben ott nyomtatta ki Werbőczy Decretumának Pergosics János által eszközölt horvát fordítását.

Szebenben 1575-ben Heusler Márton és Wintzler Márton voltak az első nyomdászok, akiknek végzett munkái közül a nevezetesebbek: „Evangelia et Epistolae 1590” görögül és latinul és „Siebenburgens Wurgengel”, mely Erdélynek XVI. századbeli történelmét tárgyalja.

Pápán Huszár Dávid 1577-ben volt az első nyomdász, aki azonban csak rövid életű volt. Utána Szepesváraljai Bernárd Máté lett Pápa városának nyomdásza.

Bártfán Gutgesell Dávid 1578-ban állította fel nyomdáját, melyben latin, magyar, német könyvek készültek.

Besztercebányán 1578-ban Scholtz Kristóf volt a legelső nyomdatulajdonos.

Nagyszombatban Telegdi Miklós esztergomi prépost s érsek-helyettes 1578-ban, saját házában állította fel az első katolikus nyomdát, melyet bécsi jezsuitáktól 1000 forintért vásárolt.

Németújváron a régebben már Laibachban működött Manlius János (Hans Manuel) 1582-ben állított nyomdát s igen szép eredménnyel működött, de nyugtalan-
vérű természete vándorlásra készítette, mert rövid idő múlva nyomdájával együtt Varasdra költözött, később Monyorókerékre, majd Siezre, onnan pedig Keresztúrra tette át székhelyét.

Pozsonyban Forgács Ferenc esztergomi érsek 1609-ben állított fel egy igen szépen felszerelt nyomdát, melynek nagyrésze később Nagyszombatra vittetett át az ottani jezsuita-collegium használatára.

Kassán 1610-ben Fischer János állította fel az első nyomdát, melyet mintegy tíz évig vezetett s ez idő alatt sok értékes munka került ki a keze alól.

Lőcsén Khlösz Jakab bártfai nyomdász 1614-ben már adott ki néhány könyvet, de állandó nyomdát mégis 1617-ben Schultz Dániel ottani nyomdász rendezett be.

Csepregen 1625-ben Farkas Imre kereszturi nyomdász állított fel nyomdát, melyben az evangélikus hitfelekezet érdekeinek megfelelő nyomtatványok készültek.

Trencsénben Wocal János 1637-ben az evangélikus hitfelekezet érdekében készülő nyomtatványok céljaira rendezett be nyomdát, melyben különösen német és latin munkák készültek.

Sárospatakon I. Rákóczi György özvegye Lórántfi Zsuzsánna állított nyomdát 1551-ben. Első nyomdása Rhenius György volt.

Csik. A Sz. Ferenc szerzetének csiki kolostorában 1676-ban rendeztek be nyomdát, hol Kassai András volt a legelső nyomdász.

Keresden, a Bethlen-család ősi várában, 1679-ben Bethlen Elek állított fel nyomdát s első nyomdása Székési Mihály volt.

*

A sok évszázaddal ezelőtt nyomott könyvek pergamenlapjainak forgatásakor megilletődve gondoltam öseinkre, s úgy érzem, e rövid történelmi ismertetéssel a mai nyomdatechnika óriási fejlettsége idejében kegyelettel emlékezhetünk meg azokról a legelső magyar nyomdászokról, kik a tudás, felvilágosítás és a kultúra szolgálatába szegődve, végezték el úttörő munkájukat.

IS

rác z sándor

papírnagykereskedő
budapest, sziv.utca 54
telefon: aut. 10-7-97

A LIPCSEI GRAFIKAI MESTER- ISKOLA ISMERTETÉSE

IRTA: PÁPAI LÁSZLÓ

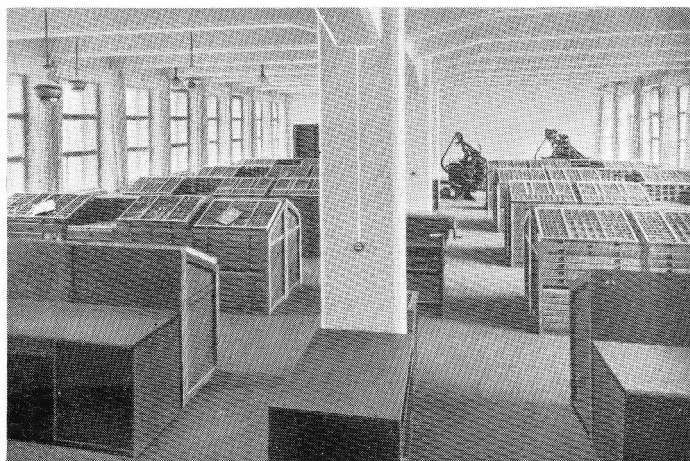
 Németország már a könyvnyomtatás felfedezése óta legjelentősebb tényezője Gutenberg művészetének. Hogy ezt a hegemoniáját továbbra is fenntartsa, Leipzigben és Münchenben két mesteriskolát építtetett. Utóbbi inkább az elméleti és a rajzművészeti részben válik ki, míg az első a gyakorlati tényezők helyes és megfelelő elsajátítására helyezi a fősúlyt. Nekem, mint a leipzig Mesteriskola most végzett növendékének jutott a kellemes megtiszteltetés, hogy egy kis cikkben beszámoljak e nagyszerű szakiskoláról. Igyekezni fogok, – amennyire módomban van, – ennek megfelelni és ezúton mondok köszönetet Prof. Krügernek, aki az iskoláról képeket bocsájtott rendelkezésemre és oda-hatott, hogy néhány mellékletet a növendékek munkáiból közlésre kaphattunk.

Néhány adattal kezdem az iskolaépületre vonatkozólag, hogy mindenki fogalmat alkothasson magának erről a legmodernebb stílusban épült és minden kényelemmel ellátott iskoláról. Otto Droge építészmérnök tervei szerint készült és berendezés nélkül 2 millió RM.-ba került. Anyaga terméskő, részben márvánnyal és porphirból, háromemeletes a tantermek részére, ötemeletes óratoronnyal. Gyakorlati műhelyei rendkívül jól felszereltek, van saját tömöntödéje, fotomechanikai műterme, galvanoplasztikája, vetítőterme, litografiája, az óriási szedőterem, 2 gépterem és szedőgéphelyiségen kívül. Az előadótermeket a legmodernebb csőgarnitúrával és légfűtéssel szerelték fel s hogy a növendékeknek szünetben pihenőjük zavartalan legyen: a könyvtári olvasóterem áll rendelkezésükre. Ott tartja ülését a diákegyelet, melynek közbenjárására sokszor enyhülnek a szabályok.

<i>Óra</i>	<i>Tárgy</i>
8– $\frac{1}{2}$ 12	Szedés vagy nyomás; esetleg szedéselméleti kalkulációk, izlésképző előadások szaktanár vagy növendéktől, vetített képekkel; a többiek kritikai megjegyzéseivel. $\frac{1}{2}$ óra szünet is van (10– $\frac{1}{2}$ 11).
$\frac{1}{2}$ 12–1	Gyakorlati praktikum. Esetleg egész délelőtt szedőgép vagy galvanoplasztika, tömöntöde, beosztás szerint.
$\frac{1}{2}$ 3–4	Kalkulatio vagy szedés, esetleg 5-ig információs-kurzus az Akadémián, vagy pedig rajz, beosztás szerint.
$\frac{1}{2}$ 6–7	Esti elméleti előadások.
néha $\frac{1}{2}$ 9–10	A Buchgewerbeausban ülésező „Typographische Gesellschaft” előadásai.

A tananyag két alapvető része a gyakorlati és elméleti munka. Az elsónél a fősúlyt a szedés és nyomás képezik; mint melléktantárgyak a szedőgép (Lino,- Inter,- Mono-type és Typograph), tömöntöde, galvanoplasztika, körforgó nyomás stb. szerepelnek, – melyekben a növendék gyakorlatilag is dolgozhatik ugyan, – de ezek mégis csak instruktíószerűek. A Mesteriskolának ugyanis nem célja pl. valakit mintaszerű szedőgépszakértővé kiképezni, sőt még a mestervizsgára sem direkt előkészíteni, hanem a nyomdászatban mesterré képezni. Igen szerencsés kiegészítője tehát a fentemlített tárgyaknak az u. n. információs kurzus az Akadémián, amellyel az iskola közeli vonatkozásban áll, már csak azért is, mert ott a vezető tanár Prof. Blecher, a Mesteriskola igazgatója is. Ezen kurzus anyaga a mély-, offsetnyomás és a klisékészítés gyakorlati bemutatása és elméleti letárgyalása; itt a növendék azonban nem gyakorolhat.

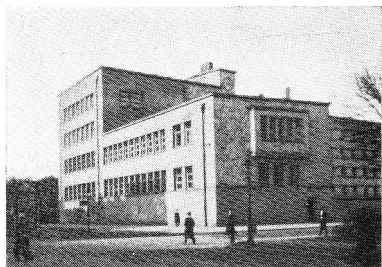
A tananyag másik fontos része az u. n. „Wirtschaftliches Praktikum“ (gyakorlati-, gazdasági praktikum) Itt a leglényegesebb tárgyak a könyvelés és kalkuláció, emellett még szakjogi és szervezési kérdésekkel is foglalkozik a tanrendbeosztás, – de felöleli ezeken kívül az üzlet- és szakosztályvezetés lényeges eseteit is. A gyakorlati tárgyak modern felfogásának megfelelően az elméleteket is ilyen beosztás alapján adják elő szakemberek. Ennek hatása különösen a könyvelésnél, az üzleti haszon elszámolásánál (Betriebsverrechnung) és bérkiszámításnál (Gestehungskostenpreisvermittlung) nagyjelentőségű. Az elméleti anyag és ismeretek kibővítésére szolgálnak az esti előadások. Itt naponta változik, ahogy a növendékek mondják „a műsor“, mert az igazgatóság szemelőtt tartja, hogy az érdeklődés ne lankadjon s így állandóan hozzáértő szakemberek előadásait élvezhetik a növendékek. Természetesen vannak hosszabb tartamú előadások, – de ezek is csak legfeljebb hetenként 2 estét vesznek igénybe – s így egy szemeszteren keresztül is elhúzódnak. Ily előadássorozatok pl.: fontosabb tudnivalók a papírosról, német munkajog, (Arbeitsrecht), balesetbiztosítások, a nyomdafestékről, modern reklámtan, kereskedelmi jog, egészségvédelem. Kétszer hetenként szerepel művészi és typografiai rajz a tanrendben, melyet R. Engelhardt és A. Schneider adnak elő. Előbbi a leipzig-i „Typographische Gesellschaft“ elnöke és elismert szakember a gyakorlati szinten terén; utóbbi a reklám és a modern reklámelméletnek nagy ismerője. A rajztervezeteknél a kivitel helyett a reklámötletet részesíti előnyben, míg Prof. Engelhardt a művészi kivitelre helyezi a fősúlyt. Általában a „Meisterschule“-ban az az elv uralkodik, hogy a tanárok ugyanazt a tárgyat más-más szempontból adják elő és világítják meg, hogy ezáltal is a növendékek a nekik legjobban megfelelő irányban bővíthessék szakismerteiket. Az igazgató Prof. Blecher és az üzleti rész felelős igazgatója: Prof. Krüger a gyakorlati tantárgyakat

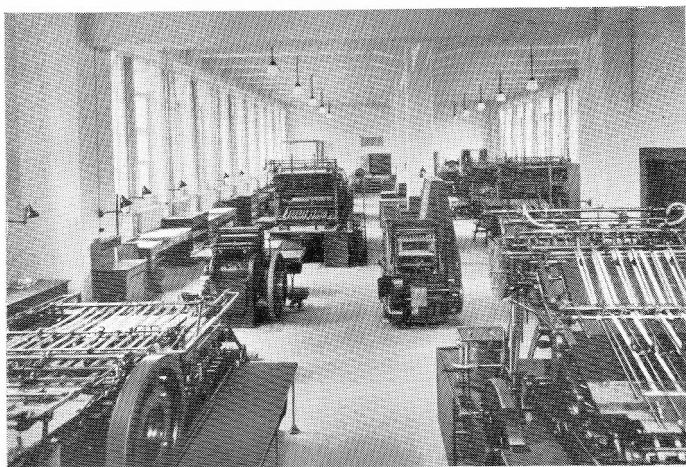
Az iskola nagy szedőterme az I. emeleten

(gazdasági praktikumot) adják elő a II. szemeszter növendékeinek (az elsőben ugyanis ehelyett szedés, illetőleg nyomás és rajz szerepel). Itt is mindkettő ugyanazt a tárgyat magyarázza, természetesen más-más megvilágításban. Így pl. Prof. Blecher az üzleti szervezést és könyvelést a nagyüzemekre vonatkozóan és Prof. Krüger a modern könyvitelt, önköltségiár kiszámítást és szakjogot adja elő, elsősorban a kisebb és középüzemekre való tekintettel.

A szedést Németország egyik leghíresebb mesterszedője: Heinrich Grote tanítja, – illetőleg a tervezett vázlatot ő bírálja s ízlése mindig megtalálja az arany középutat a túlzottan modern és a régies szedésstílus között. Nyomásban vezető Wilhelm Unterbeck, szakmánk elismert mestere Leipzigben. Az iskola minden

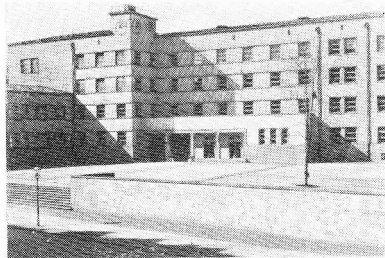
A Meisterschule dél felől nézve

Az iskola nagy gépterme a földszinten

erejével arra törekszik, hogy tanerőiben a legjobbakat nyújtsa, – így pl. a Monotype szedőgéphez direkt Berlinből kéri ki a vezetőt az egyes délélőttökre. Természetesen, aki óhajtja, az az ólom-, linoleum- és Mäserlemezvágásban is kiképezheti magát s kívánságára egyes tárgyakkal fokozottan foglalkozhat, ha azokra akarja fektetni a főszűlyt.

Az egyes szemeszterek végén megfelelő számú jelentkező esetén vizgát is, tartanak – ez az u. n. „Leistungsprüfung“. Azért írom megfelelő számú jelentkező, mert rendszerint nem sokan vállalkoznak ennek a nehéz vizsgának alávetni magukat, – amely csak legalábbkét szemeszter után lehetséges. A vizsga bizottság előtt történik, mégpedig a külföldiekre való tekintet nélkül írásban (az elméleti tárgyakból) és gyakorlatilag a

A Meisterschule kelet felől nézve

szedés, illetőleg nyomásból. Ötelméleti tárgy: kalkuláció, könyvelés, önköltségiár kiszámítás, német munka- és kereskedelmi jog, valamint informatórikus tárgyak (offset és mélynyomás) szerepelnek a vizsgán, azonkívül szedés vagy nyomás, amelyben egy mestermunkát kell benyújtani és megadott követelményeknek megfelelő képzettséget kell kimutatni ott a helyszínen a szedésben.

A beadott dolgozatokat a bizottság átnézi és osztályozza, amely után megkapja a növendék a „Leistungszeugnis“-t.

Nem mulaszthatom el az alkalmat, hogy néhány szóval ne említsem az iskola diákegyletét, melynek általában mindenki tagja volt. Ez az egyesület, mely maga rendezte az éveleji és évvégi ünnepélyeket s közelebb hozta a különben kissé hűvös és tartózkodó német fiúkat egymáshoz és a külföldiekhez is, nagy munkát végzett idén is, mert a márciusban eltávozottak tiszteletére rendezett ünnepélye társadalmi esemény volt Leipzigben. Ezen az Abgangsfeier-en felelevenítették az ősrégi nyomdász-szokást: a felszabadult tanoncok ünnepélyes felavatását Gutenberg művészetébe, az u. n. „Gautscholást“. S minthogy többen tettek akkoriban segédvizsgát, a jelenlévők nagy szórakozására azokat mind ruhástól vízbe dobták. Ezen ünnepies ceremóniáról egy emlékiratot kaptak s így nem fogták fel tragikusan az esetet.

Az iskola rövid fennállása ellenére is nagy hírnek örvend, amit legjobban bizonyít, azon tény hogy növendékei között amerikaiak, svédek, svájciak, lengyelek, magyarok, hollandok, franciák, spanyolok, esztek és csehek vannak a németeken kívül. Mindenesetre az iskola méltányolja a külföldiek esetleg hiányos német nyelvismeretét és szedésnél mindenki saját anyanyelvén tervezheti a prospektusokat, levélfejeket, hirdetéseket stb. A Mesteriskola rohamos fejlődése a jövőben bizonyára még nagyobb hatással lesz Gutenberg művészetére és ennek megvalósulásáért áll az aula homlokzatán a nyomdászüdvözlés: „Gott Grüss die Kunst!“

*Gesamtausführung: Werkklassen der Meisterschule für das graphische Gewerbe zu Leipzig. Galvanos: Kunstanstalt Schuler in Stuttgart
Papier: Reflex-Aquarell Nr. 1026 R.A. 150 g/qm, Felix Heiner Schoeller, Düren Rh. Mattnormalfarben: Gebr. Hartmann, Halle/Ammendorf*

Die Meisterschüler sollen ihre Manuskripte selbst schreiben. Erst nach dieser Vorarbeit schreiten sie zum Entwurf. Der typographischen Ausführung ist stets der Vorzug zu geben. Im Unterricht wird unbedingte Hochachtung vor dem gegebenen Text gefordert. Ein Manuskript macht man nicht, wie es gerade gebraucht wird. Jeder gute Entwurf kann so sein, daß Textänderungen nicht notwendig sind. In der Druckerei gilt individuelle, aber rationelle Behandlung jeder Arbeit als eine Grundforderung. Der Pflege modernen Mehrfarbendrucks auf passenden Maschinen wird besondere Aufmerksamkeit gewidmet. Man ist auch in den Werkstätten jederzeit bestrebt, den Aufbau des Unterrichts den Bedürfnissen der Praxis anzupassen

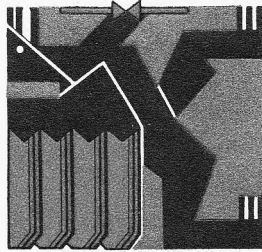
der Meisterschule zur Verfügung stehenden modernen umfangreichen Werkstätten-Einrichtungen für Handsatz, Maschinensatz aller Systeme, Ziegel-, Schnellpressen- und Rotationsbuchdruck sowie für Stereotypie und Galvanoplastik. Für die lehrplanmäßige Durchführung der informativischen Kurse mit ausführlichen praktischen Vorführungen in allen Reproduktionsverfahren stehen der Meisterschule außerdem noch die Einrichtungen des Photomechanischen Instituts der Staatlichen Akademie für graphische Künste und Buchgewerbe zur Verfügung.

Die technische Entwicklung des Druckgewerbes seit dem Weltkriege zwingt den Buchdrucker mehr denn je, sich für alle mit dem Buchdruck konkurrierenden Branchen eingehender zu interessieren. Diese Notwendigkeit des tieferen Eindringens in die Technik des Offsetdruckes, des Tiefdruckes, der Chemigraphie usw. trägt dieser Kursus voll und ganz Rechnung.

Der Informationskursus ist das einzige technische Lehrfach, in dem die Schüler nicht selbst mitarbeiten können. Wer jedoch Wert darauf legt, eines der im Photomechanischen Institut gelehrteten Verfahren selbst praktisch auszuüben, hat die Möglichkeit, im Anschluß an das Meisterschulstudium an das Photomechanische Institut überzugehen, eine Möglichkeit, von der Studierende aus gemischten Betrieben öfters Gebrauch gemacht haben.

Die Durchführung des Unterrichts lehnt sich in weitgehendem Maße an die Vorgänge der Praxis an. Das gilt nicht nur für die technischen Lehrfächer, für die diese Methode heute schon zur Selbstverständlichkeit geworden ist, sondern ebensogut auch für den wirtschaftlichen Unterricht. In dem sogenannten Wirtschaftlichen Praktikum, das nicht nur kaufmännische Buchhaltung, Betriebsbuchführung, Gestehungskosten-Berechnung und Kalkulation umfaßt, sondern in dem auch alle Fragen organisatorischer und rechtlicher Natur sowie Fragen der Geschäfts- und Abteilungsleitung behandelt werden, haben sich alle aktiv zu beteiligen.

Dort erhalten sie im Rahmen eines fingierten Druckereiuunternehmens eine ihren Fähigkeiten entsprechende Position als Geschäftsleiter, Faktor, Kalkulator, Reisender, Liefervant usw. zugewiesen. Entsprechend der fortschrittlichen Einstellung auf technischen Gebieten, werden auch

QUALITÄTSARBEIT
FÜR WERBEDRUCK
FARBENDRUCK
SETZMASCHINEN
BUCHBINDEREI
AGENCIJA ZA VEŠTAČENJE I PROMET
POSREDOVANJE U PROMETU NEKRETNIM
IMOVNOSTIMA
GEGRÜNDET 1910

BUCH- UND KUNSTDRUCKEREI

ERNST PÁPAI

BUDAPEST 6 · PAULAY EDE-UTCA 65

POSTSCHECK-KONTEN : BUDAPEST Nr. 26210 · WIEN Nr. 156809 · BERLIN Nr. 122109
BANKKONTO : UNGARISCH-ITALIENISCHE BANK · AKTIENGESELLSCHAFT BUDAPEST

BUDAPEST, AM

TELEFON: 127-05

KONCERNVÁLLALATOK
ÉS KÉFVISELETEK:

LEYKAM-JOSEFSTAHL
A. G., WIEN • PATRIA
PAPIERGESELLSCHAFT
MBH., WIEN • HEINRICH-
THALER PAPIERFABRIK
A. G. PRAG • DRESDNER
CHROMO- UND KUNST-
DRUCKPAPIER-FABRIK
KRAUSE & BAUMANN A. G.
HEIDENAU • BRIGL UND
BERGMEISTER AKT. GES.,
NIKLASDORF • VERBAND
DEUTSCHER DRUCK-
PAPIERFABRIKEN G. M.
B. H., BERLIN • VALA-
MINT SZÁMOS MÁS GYÁR

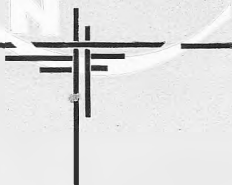
HARTMANN
KONCERN

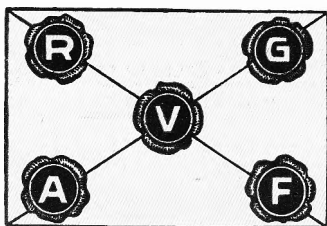
HARTMANN
VILMOS-FÉLE
PAPIRIPÁR ÉS
PAPIRFORGALMI
RÉSZV.-TÁRS

BUDAPEST, V
ALKOTMÁNY-
UTCA 4. SZÁM

SÜRGÖNYCIM:
HARTMANNPAPIR

TELEFONSZÁMOK:
190-65 ÉS 190-35

ANDRÉNYI ZSIGMOND

LEVÉLBORITÉK ÉS PAPIRNAGYKERESKEDÉS

F Ő L D M Á R

LEVÉLBORITÉK-, PAPIRNEMŰGYÁR

„GRAZIOSA MILL”

levélborték és papirneműgyár rt

RIGLER JÓZSEF EDE

PAPIRNEMŰGYÁR RÉSZVÉNY-TÁRS

S Z É N Á S Y

PAPIRNEMŰGYÁR RÉSZVÉNY-TÁRS

VASADI ÉS VÉRTESI

LEVÉLBORITÉK-, PAPIRNEMŰGYÁR

CÉGEK GYÁRTMÁNYAI

KIZÁRÓLAGOSAN

A

**LEVÉL-
BORITÉKGYÁROSOK
BESZERZÉSI ÉS ELADÁSI
SZÖVETKEZETNÉL KAPHATÓ**

**BUDAPEST, V
GÉZA-UTCA 1**

SÜRG.-CIM: LEVÉLBORITÉK

TELEFON : 21-7-50 ÉS 21-7-59

KLEIN ERNŐ

**GRAFIKAI GÉPGYÁR
ÉS JAVITÓMŰHELY**

**BUDAPEST VIII
JÓZSEF-U. 72
TELEFON: J. 37-2-39**

**SPECIÁLIS GYORSSAJTÓK
ÉS ROKONSZAKMABELI
GÉPEK ÉS SZERELVÉNYEK
ÁLLANDÓAN RAKTÁRON**

Vesz és elad, valamint
becserél új és használt
szakmabeli gépeket

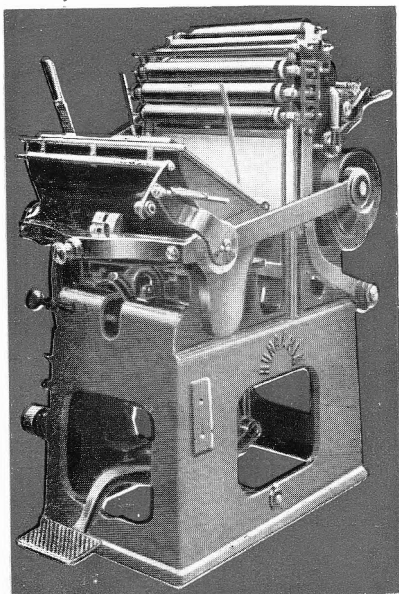
Elvállal minden grafikai
gépszereletet, javítást
az ország bármely részén
pontosan és jutányosan

**Készpénzzel szolgálunk
minden árajánlattal**

Gyárt és raktárról szállít igen
előnyös fizetési feltétel mellett

HUNGÁRIA

Gally-rendszerű tégelysajtót +

amerikai tégelysajtót, kerek
papírvágógépet, dupla emel-
tűs vágógépet, kerek papír-
zacskóvágógépet, lehúzó- és
különféle könyvkötő préseket,
perforáló gépet, sarokvágót,
és szedőgép sorvágógépeket

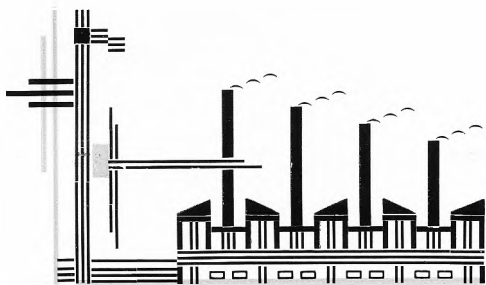

Gyárt: speciális
minőségű mély-
nyomó-, kő- és
könyvnyomdai-,
offset-és rotációs
újság-festékeket

SCHMIDT TESTVÉREK

MAGYAR
NYOMDAI
FESTÉKEK
GYÁRA

BUDAPEST-RÁKOSPALOTA
PÁZMÁN-UTCA 14. SZÁM
TELEFONSZÁM: A. 952-85

Valószínűleg Ön is tudja, hogy a könyvnyomdászat állandó fejlődése a tömöntödei iparágat sem hagyta a maga maradi mivoltában, a folytonos előre törekvés fejlődésre kötelezte az ipar érdekében. Ehhez alkalmazkodtam s így üzemem a követelménynek megfelelően van berendezve és ezért tökéletesek a munkáim. Üzemem másik ága a galvanoplasztika is minden tekintetben a haladó idő követelményeinek eleget tevő felszereléssel áll a szakma szolgálatában + Kérem, hogy rendelésével keressen fel.

THALWIESER

TÖMÖNTÖDEI ÉS GALVANO-
PLASZTIKAI MŰINTÉZETE +
BUDAPEST VI. KER., HORN EDE-
UTCA 15. TELEFONSZÁM 165-74

KÖNIC
ÉS
BAYER

BUDAPEST VII
WESSELÉNYI-
UTCA 54. SZÁM

TELEFONSZÁM
J. 35-9-91

ARANYÉREMMEL
KITÜNTETETT

KLISÉ
MŰINTÉZET

VIDÉKI RENDELÉSEKET SORON-
KÍVÜL INTÉZÜNK

CORVINA

NYOMDAFESTÉKIPAR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST

GYÁRT: MINDENFAJTA FEKETE
ÉS SZÍNES KŐ- ÉS KÖNYVNYOM-
DAI, OFFSET ÉS BÁDOGNYOMÓ-
FESTÉKET, KENCÉT, HENGER-
ANYAGOT, NYOMÓ- ÉS
SZÁRÍTÓPASZTÁKAT

V E Z É R K É P V I S E L E T
FREUND-BARÁT-FÉLE
GRAFIKAI SZAKÜZLET

BUDAPEST CSÁKY-UTCA 13. TELEFON: AUTOMATA 28-2-35

20 ÉV ÓTA

◀
AZ EGÉSZ VILÁGON
FÉNYESEN BEVÁLT A
FELÜLMULHATATLAN

ROTARY

IVBERAKÓ KÉSZÜLÉK
(SPIESS-RENDSZER)
GYORSSAJTÓKHOZ

**SPIESS-
SZIVÓK** kiváló,
eddig még el nem ért teljesítmény kartonok nyomásánál, mechanikai önkioldás hibás berakásnál, alakváltozásnál pedig könnyű átállítás.

**SPIESS-
HAJTOGATÓ**

az egyetlen kés nélküli kereszt és hossz méretben egyszerre dolgozó hajtógatógép. Szalagok nélkül rillez, ritzel, vág és perforál. 20.000 pld. az óránkénti teljesítménye. ..

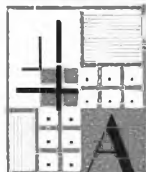
A jelenkor legmunkabiróbb körhajtógatója

GEORG SPIESS

**MASCHINENFABRIK
LEIPZIG W31**

Magyarországi képviselő:
**CHATELET ALAJÓS
ÉS FIA · BUDAPEST
II, MARGIT-KÖRUT 81
TELEFONSZÁM 53-1-74**

A BETŰ TISZTA VISSZAADÁSA MÉLYNYOMÁS ÚTJÁN

ÍRTA: ZIEGLER GYULA

A nyomdaipar technikai találmányainak számtalan válfaja közül igen előkelő helyet biztosított magának a jelenkor egyik jelentős tényezője: a mélynyomatás. Ez a technikai eljárás nemcsak új köntösbe öltözteti a különböző kereskedelmi és ipari nyomtatványokat, hanem új kifejező eszközévé is vált a modern illusztráció ábrázolásának. De térhódítása a képek eddig nem ismert tisztaságában, az ábrázolások meleg közvetlenségében és pompás kifejező erejében rejlik, bár tökéletességüket még technikai újításokkal is aligha növelhetik. Technikai fejlődése már a jelenkor tisztult és kiforrott képességeit mutatja. A mélynyomástechnikának a tökéletességig való fejlesztése fontos sajátja a művészetnek.

Csak az utóbbi esztendőkből indultak meg azok a mélynyomási törekvések, amelyek a kép és a szöveg egyszerre való nyomását célozták és amelyek sikeresen is végződtek. Ezt dokumentálják azok az eredmények, amelyek katalógusok, prospektusok és egyéb kereskedelmi és ipari vállalatok nyomtatványai alakjában láttak napvilágot és amelyeket egyébként könyvnyomdai úton szoktak előállítani. Azonban a mélynyomás jelentősége még mindig a folyóiratok és újságmellékletek területére esik. Ám a napilapok nem tudták a mélynyomás eljárását olyan mértékben igénybe venni, mint ahogy azt a szakértők az 1910–1912. évek között remélték.

Voltak ugyanis külföldi napilapok, amelyekben itt-ott felbukkantak a mélynyomatú képek, de érzett rajtuk a technikai tökéletlenség, a nyomás esztétikai tisztaságának hiánya és a nagy reményeket meghusították a felmerülő technikai nehézségek, amelyeknek áthidalása egyelőre megoldhatatlannak látszott. Hozzájárult ehhez

az a körülmény, hogy a mélynyomatú képek előállításánál nem tudták elérni azt a gyorsaságot, amit a magasnyomású rotációs gépek voltak képesek és bármilyen célszerű elgondolásnak tetszett a könyv- és mélynyomás kombinációja, napilapoknál mégis megvalósíthatatlannak bizonyult, mert a szövegváltozások és cikkcserélgetések, az utolsó percben végzett tördelések a nyomáskezdetet lehetetlenné tennék. Megmaradt tehát a képek nyomástechnikájának tökéletesítése, amely terület különösen alkalmasnak látszott és amelyen jelentékeny eredményeket is tudott felmutatni.

Azonban a szövegnyomás mindinkább helyet kért a mélynyomás technikai fejlődésében és ezen a téren is mindig újabb és újabb eredményeket értek el az újítók.

A könyvnyomtatás a mélynyomással szemben azzal az előnnyel bír, hogy nyomástechnikája a legideálisabb eszköz a betűkép tiszta kifejezésére. A könyvnyomáskor minden egyes betű élesen, világosan és értelmesen áll a papírsíkon és ugyanazzal a precizitással adja vissza a nonpareille vagy petit írást, mint a négycicerós vagy akár a plakátbetűt. A magasnyomásnak megvan az a lehetősége is, hogy a nyomandó betűvel egyes nyomdai termékeknek különös bájta képes kölcsönözni.

Tekintettel azonban arra, hogy a mélynyomás a betű visszaadásában nem mindig bír ezzel a kifejező erővel, ezért szükséges, hogy a betű megválasztásával és a rajzolás újabb eljárásával vigyünk könnyítéseket a mély- és offsetnyomás területeire. A kimondottan színes munkák és különleges fényképfelvételek széles perspektívájú terület a mélynyomás igénybevételével. De az offsetnyomáskor is mutatkoznak technikai nehézségek a betű tiszta reprodukálása tekintetében. Ugyanis az offsetnél is fennáll az írás szétnyomódásának és elpiszkolódásának lehetősége, aminek leküzdésére finommetszésű betűk megválasztása mutatkozott előnyösnek. A mélynyomáskor éppen az ellenkező tendencia érvényesül, mert minél erőteljesebb, minél kövérebb és nagyobb a

betűtípus, annál kifogástalanabban fog sikerülni mélynyomás útján a betű tiszta visszaadása.

Azonban még jelentős szerepet játszik a mélynyomtatásban és a nyomdásznak, grafikusnak úgyszólván nélkülözhetetlen segítőtársa, a mellényzsebben is elférő kis szerkezet: a fonalszámláló. Ez a kis készülék a textilszakmában a szövet négyzetcentiméter fonalozásának megszámlálására szolgál s tagadhatatlanul hasznos szolgáltatást teljesít ott is, ahol a különböző nyomáseljárások titkait s módszerének eljárását kutatják, azonkívül kétséges esetekben annak segítségével könnyen megállapítható, hogy a nyomtatásnak melyik fajtájával állunk szemben. Ugyanis manapság előfordulnak olyan többszín-mélynyomatok, amelyek az első pillanatban és néha alaposabb vizsgálat után is offsetnek tarthatnánk, de fennáll ennek az offsetnek fordítottja is. Ezért a nagyobb nyomdák vezetőinek nem szabad csupán az elementáris ismeretekkel megelégedniük, hanem igazi nyomdászszakértökké kell, hogy fejlesszék tudásukat, hogy bírálatot mondhassanak úgy az offset-, mint a mélynyomású nyomtatványokról és a rendelők körében a különféle nyomásmódok előnyeit érdemesen kidomboríthassák, mert nem minden esetben a mély- vagy offsetnyomás jósága és előkelő technikája dönti el a rendelést, hanem sokszor a gazdasági mérlegelések is szerepet játszanak, melyek a magasnyomás technikáját helyezik előtérbe.

Más szempontok játszanak szerepet olyan katalógusok nyomásánál, amelyeknél a képeket különböző címsorok, táblázatok és egyéb szövegsorok kísérik. A felmerülő nehézségek olyan mértékben növekednek, amilyen mértékben a kíséző szöveg betűi váltakoznak.

A fonalszámláló, ha azt direkt a mélynyomóhenger maradt felületére helyezjük, nemcsak a mélynyomás sajátos szerkezetét és lényegét teszi láthatóvá, de egészen új világba vezet s meglepő titkokról lebbenti fel a leplet. A betűképet keresztül-kasul, szelvében, hosszában, fel és le, minden irányban csészeszerű, apró

bemélyedések borítják. Vonatkozik ez főleg nagyobb betűkre, kb. tertiától feljebb és olyanokra, amelyek meglehetősen erőteljesek és melyek egyforma erős alap- és hajszálvonalakból állanak és amiknek ezek a csészészerű mélyedések adnak egységes, zárt összképet. Ha azonban finommetszésű kurzív írásfajtajával van dolgunk vagy valamely hasonló, tertiánál kisebb fokú betűvel, akkor ezek a csészécskék nem egyesülnek, nem képeznek olyan zárt egységet, amilyenre szükség volna. A mélynyomóhengeren ezt a technikai elváltozást a fonalszámláló segítségével tisztán megláthatjuk. Ha meg akarjuk vizsgálni a nyomást és annak hatását a papírosra, úgy feltétlenül igénybe kell vennünk ezt a kis ellenőrzőkészüléket, amely tisztán megmutatja, hol szakad meg a betű finom vagy összekötő vonala, de az erőtlen és tompán elmosódott betűket is kitűnően szemlélteti.

Tény az, hogy olyan modern mélynyomó-üzemek, amelyek korszerű maróberendezésekkel vannak felszerelve és amelyek jól begyakorolt személyzettel rendelkeznek, a betű tiszta nyomását gátló akadályokat – ha találkozni fognak ilyenekkel – le tudják küzdeni és el tudják háritani. Számtalanszor halljuk, hogy kifogástalan mélynyomatokat csak válogatott betűk felhasználásával érhetünk el. Ez a feltétel valóban szükséges és feltétlenül befolyással van a nyomat tisztaságára és esztétikai szépségére, amit azok a kiadott kül-és belföldi prospektusok és egyéb nyomtatványok is bizonyítanak, amelyek a szövegrész oly élesen, plasztikusan és tisztán áll a papírsíkon, hogy magasnyomással sem tudnánk jobbat produkálni. Ennek biztosítására arra kell törekednünk, hogy olyan betűtípusokat használjunk fel szedésünkben, amelyek a mélynyomás törvényszerűségének a legjobban megfelelnek.

Hogy helyesen lehessen megválogatni azokat a betűfajokat, melyek különösen alkalmasak akcidens- és kereskedelmi-nyomtatványok mélynyomás útján való reprodukálására, kísérleteket végeztek különböző írásokkal,

amikhez tertia-nagyságú betűket használtak. A kísérlet sikerének biztosítására választották éppen a tertia betűfajtákat, mert ezek már nagyságuknál fogva is a legalkalmasabbak a mélynyomás tökéletes reprodukálására. Megállapítást nyert, hogy vékonyvonalú, finoman konstruált akcidensbetű kis fokozatban – petit vagy garmond – katalógusban használt alapírásnak nyomástechnikai szempontból nem alkalmas. Ennek igénybevételénél fennáll az a kellemetlen körülmény, hogy a nemesvonalú betű szépségének tiszta és porózusmentes visszaadása nem sikerül, míg ugyanannak a betűfajnak félkövére vagy kövér fokozata már alkalmas lesz a sokszorosításra.

Legalkalmasabb mélynyomóírásoknak bizonyultak a kőírások és az újabb időkben oly meleg előszeretettel használt groteszkfajták. Ezek a betűtípusok elementáris alapformáiknál és egyforma vastag vonalvezetésüknél fogva valósággal predestinálva vannak a mélynyomás útján való sokszorosításra. Azonban ezen írások kisebb fokozatai, mint például a nonpareille, amely képalírás gyanánt használatos, már komplikálja az élesvonalú, tiszta reprodukálást. Itt csak azzal tudunk segíteni, ha az egyes betűképeket a vésnök segítségével utánavágatjuk.

Általánosságban az a vélemény alakult ki, hogy a latin betűk sokkal alkalmasabbaknak bizonyultak, mint a fraktúr betűk. A német lapok által erősen favorizált Unger-fraktur már csak azért sem alkalmas, mert verzálisainak hajszálfinom ki- és befutó vonalai elvesztik élességüket, elmosódnak és rontják a nyomtatvány megnyugtató hangulatát és harmonikus szépségét. Ellenben a modern műnyomásokhoz célszerűnek bizonyult a Walbaum-és Baskerville-írások, amelyek erőteljes struktúrájuknál fogva nemcsak hazánkban, de különösen Németországban, Angliában és Amerikában használatosak. Miután ezek az írások hangsúlyozottan mediaevel típusúak, szükségessé válik ezen betűfajok elővigyázatos használata. A kurzív betűk közül az utóbbi időkben díszes kivitelű kurzív írások kerültek piacra, mint a

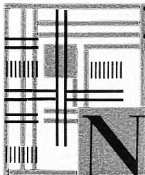
Bernhard és Kleukens Scriptura, amelyek előkelő metszésű, elegáns vonalvezetésű betűtípusok, de mélynyomásra csak a nagyobb fokozatok használhatók.

Ezekből a megállapításokból élesen kiviláglik, hogy a szakember ösztönszerűleg is azokat a betűfajtákat fogja a mélynyomás szolgálatába állítani, amelyek a betű képét tisztán és éles kontúrral tudják visszaadni. Meg kell gátolni az olyirányú nyomtatványok terjedését, amelyek félretolva a nyomástechnikai szabályokat és a művészeti teljesítményért való igyekezetet, tökéletlen munkát végeznek, mert a betű helytelen megválasztásával a nyomtatvány elmosódott, kifejezéstelen; a betű porózus, szakadozott, élessége tompult lesz és a nyomtatvány egyéb objektumai sem tudják feljavítani az összehatást.

A mélynyomás gyakorlatában igen gyakran előfordul egyéb olyan kellemetlen körülmény, amely károsan befolyásolja a nyomtatvány szépségét és optikai kifogástalanságát. Ezek a raskel-kés okozta sávok, amelyek néha végigvonulnak a példányszám nagy részén. De számtalan bosszúságot okoznak a mélynyomó gépmesternek még azok a csíkok is, amelyek a tisztátlan festék folyamánként jelentkeznek. Ezek legtöbbször azzal a jó tulajdonsággal bírnak, hogy a harmadik, negyedik ív nyomása után eltűnnek és ha esetleg valamilyen úton ismét piszok kerülne a festékbe, úgy újra jelentkeznek. Súlyosabbá válhat azonban akkor, ha festékbe került piszok keményebb anyagot tartalmaz, amely nyomás közben a mélynyomóhengert is megsértheti.

A mélynyomás technikája a betű tisztaságát és tökéletes visszaadásában tehát arra készíti a szakembert, hogy körültekintő gondossággal válogassa meg az alkalmazható betűtípusokat, hogy a nyomtatvány zavartalansága és művészi kivitele biztosítva legyen. De kötelességeket ró a gépmesterre is, kinek érdekében áll szakismereteinek fejlesztése és minél szélesebb körben való kiterjesztése, hogy felkészülten, a szakember alapos tudásával láthasson hozzá a mélynyomás teljes és tökéletes kiépítéséhez.

A BETŰÖNTŐDEI ANYAGBÓL KÉSZÜLT SZIGNETRŐL

ÍRTA: VÉRTES JENŐ

Nagyon sok nyomdász, ha szignetről van szó a napi munkában előforduló szedésénél, úgy a legtöbbször az iparművész vagy grafikus által készített rajzra gondol. Szép és hatásos szigneteket szedhetünk betűöntődei anyagból is és itt nem becsülendő le az az időmegtakarítás sem, amit azzal nyerünk, hogy nem kell megvárnunk a cinkografus szállítását, ami a mai racionális munkamenet mellett sokban előnyére válik minden üzemnek. A rajzolni tudó nyomdász előnyben van a grafikus rajzolóművésszel szemben, mert ismerve a betűöntődei termékek anyagszerűségét és használhatóságát, azonnal testé tudja formálni a nyomtatványhoz szükséges szignetnek előzőleg papírra vetett gondolatát. Így azután azonnal munkába kerülhet a megrendelt nyomtatvány; ez különösen előnyös a vidékre nézve, ahol legtöbbszörre nincs is cinkografiai üzem és így a fővárosba kell küldeni a kívánt rajzot, ami a legjobb esetben is csak 3–4 nap múlva lehet kész.

Természetes és ez a legfontosabb, hogy aki tiposzignetet akar alkalmazni a nyomtatványhoz, annak némi rajzkészséggel kell bírnia, ami manapság már nem is oly messzemenő kívánság egy nyomdással szemben, mert a rajzolás megtanulásához vezető út nyitva áll előtte. Ott vannak a Segélyzőegyesületünk kebelében működő továbbképző tanfolyamok, amelyek mind kivétel nélkül tanítják a rajzot, tehát csak egy kis szorgalom és bármelyik nyomdász rövidesen, ha nem is Walter Crane vagy Dürer Albertté fejlesztheti szunynyadó rajztehetségét, de az tény és való, hogy biztos révbe vezetik az oktatók, ha bármelyikre is bízta magát. – A rajzolni tudó nyomdásznak most már azután igen

tág tere nyílik a betűöntődei anyaggal való szignet készítésénél, csak szem előtt kell tartania, hogy mit is jelent az a szó, hogy szignet. Magyarul annyit jelent, hogy üzletjegy. Tulajdonképpeni célja, hogy cégeket, árukat vagy gyártmányokat egy-egy védjeggyel lásson el, vagy régi árukat és meglévő régi cégeket, akiknek már van ilyen szignetjük, jobban a köztudatba, a közönség emlékezetébe vesse. A szignet tulajdonképpen a régi családi címerek, céhek jelvényei, középületek és műhelyek cégéreinek, valamint a fazekasok által készített finomabb munkákba égetett ismertetőjelek egyenes leszármazottja.

Régebben az üzletjegyet (szignet) a könyvnyomdász védjeggyül használta a címlapokon vagy a könyv hátlapján. A címlapon leginkább családi címereket és a címer köré jelmondatokat használtak, innen ered a szó Insigne = ismertetőjel (kézjegy), amiből azután az „In” szó elhagyásával alakították „t” hozzáadásával a Signet szót. A hátrahagyott nyomdásztörténeti írásokból kitűnik, hogy az első szignetet 1457-ben Tust és Schöffler a Psalterium című könyvön használták kiadói jegyül, amely két pajzsot egy faágon lógva ábrázol, az egyik pajzsos koszorúval övezett gerenda, a másik pajzsos sarokgerenda felett három csillag van ésköréje a latin közmondásírva: Labore et Constantia. (Munkával és kitartással.)

Szignetek megoldásánál a főszempont az, hogy a szignet érthető legyen és az olvasónak az emlékezetébe vésődjön, az ne legyen misztikus, sem keresztretjvény, melyet csak különböző forgatás után lehet felismerni.

Ha a fentebb elmondottakhoz tartjuk magunkat, akkor jó munkát fogunk készíteni.

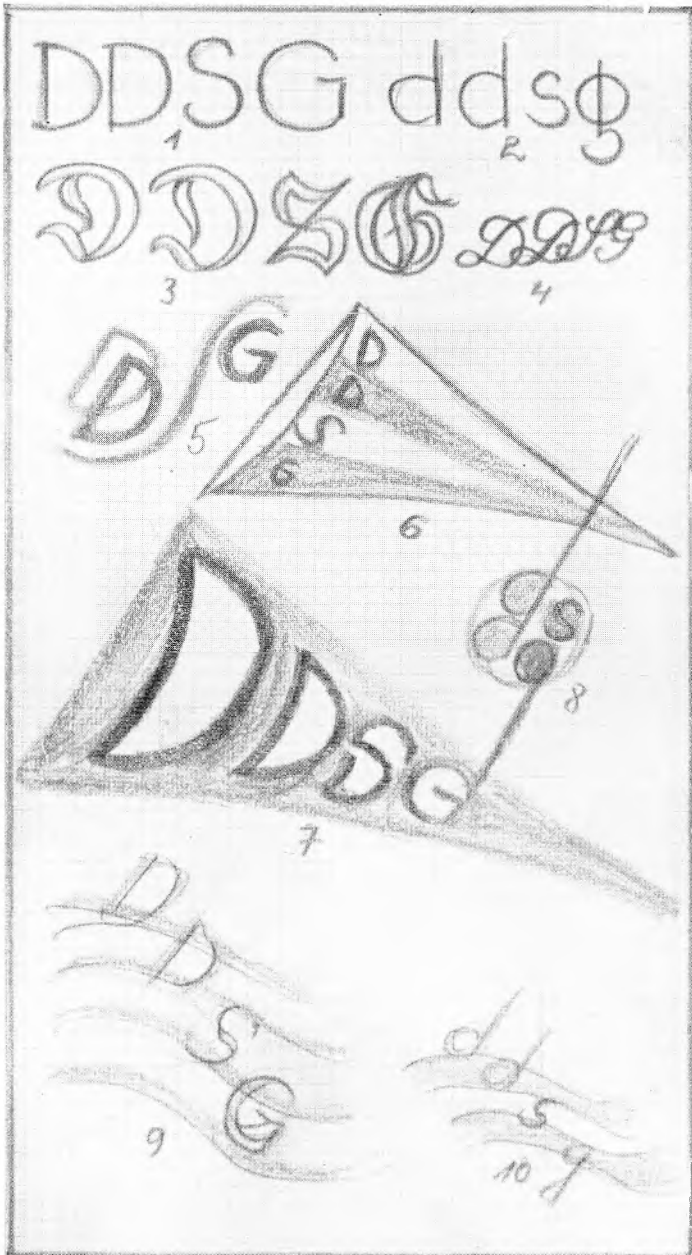
Rá kell itt még mutatnom egy tévhítre, amelyben sok nyomdász él, még pedig arra a hibás elgondolásra, hogy sokan, ha szignetről van szó és egy elkészítendő munkánál szignetet akarnak felhasználni, illetve alkalmazni, úgy sokszor tapasztaltam és így a forgalomban levő nyomtatványokon láthatjuk is, hogy a szignetet egész egyszerűen két-három betűből szedett monogrammal

intézik el. Ez igen súlyos tévedés, mert lehet nagyon szép folthatásos, a szemnek kellemes, frappáns, ötletes egy-egyilyen szedettmonogram, de ez még nem szignet. (Lásd 18–23-ig a példákat.)

Ha jellemezni akarnám a szignetet, úgy azt mondhatnám: a jó szignet az első látásra kifejezi azt, amit vele a tervezője – jelen esetben a tiposzignetnél a tervező szedő – elgondolt. Teljesen mellékes azután az a körülmény, hogy a tervező a név, árú, vagy a foglalkozás szimbolizálását, esetleg ezek együttes alkalmazását használja-e fel tervének keresztülvitelénél.

Úgy gondolom, igen jó példa a név szimbolizására az Egyesült Könyvnyomda negatív betűkkel megoldott szignetje. (Lásd a 25. példát.) Itt egyúttal rá kell mutatnom egy téves felfogásra, amely ezen szignet meglátása többekből ki fog váltani és ez az, hogy ehhez hasonlót már sokat láttak. Hát ez természetes is, hogy ilyen rajzot, sőt esetleg hasonló megoldású szignetet már láttak, hogy sokan találkoztak már a könyvnyomtatás képes ábrázolása és szimbolizálása terén ilyenmű jelképpel, mert a betűt magát igen sokszor és sokféleképpen láttuk már megoldva és sokléleképpen láttuk felhasználni, de ez még nem utánzás, hogy ha a valóságot akárhogy nyomtatásban visszaadjuk, mert csak azt tudjuk rajzban, illetve nyomtatásban visszaadni, amit már láttunk valahol és azt ujjá formáljuk úgy, mint ezt az előbb említett szignetnél is tapasztaljuk.

Nem utánzás a két negatívbetűs megoldás azért sem, mert a könyvnyomtatás szimbolizására alkalmazott szigneteknél csak azt tudjuk felhasználni, ami ezzel az iparral szoros kapcsolatban, illetve a köztudatban van. A könyvnyomtatás ábrázolásánál számításba jöhet a nyomdász-sas, a nyomtató sajtó, a henger, a tampon (dörzslabdacs), a betű és mindaz, ami a könyvnyomtatási eljárásokhoz és sokszorosításhoz használatos, mert csakis ezeknek a fent felsorolt tárgyaknak a meglátása keltheti fel bennünk és minden olvasóban azt a tudatot, hogy a képes

ábrázolás, amit lát, az a könyvnyomtatást, vagyis annak valamelyik ágát akarja szimbolizálni, jelen esetben egy üzletjeggyel (szignettel) ellátni.

A név és foglalkozás együttes kifejezésére igen jól sikerült tiposzignet a Lovas-vívóterem szignetje (l. 27. példa), mely a név és foglalkozás kompozíciójából adódott. Igen vigyáznunk kell az ilyen szedésnél arra – tekintve, hogy sziluettkép – hogy lehetőleg megközelítőleg legyen a rajz méreteiben elkészítve, nehogy esetleg az elrajzolás folytán mást lásson a szemlélő, mint amit a rajzoló elgondolt. Színes nyomtatványhoz tervezendő tiposzignetnél jó hatást érhetünk el, ha a szignetet is színesen készítjük. Például egész egyszerű eszközökkel oldható meg a 32-ik példa, mely teljesen kifejezi, hogy ezen szignetnél egy hajóstársaságról, nevezetesen a D. D. S. G.-ről van szó. E szignet a betűknek hajóvá való formálásával és a háttérben a blikkfanggal megoldott nappal, egészen egy hajó illúzióját kelti.

Feltehető itt az a kérdés, hogy mitevő legyen a szedő abban az esetben, ha csak egyszínben kell a fenti szignetet megoldani? Úgy gondolom, hogyha a háttérben lévő színben nyomott napot szimbolizáló blikkfangot és a kékekkel nyomott vizet ábrázoló vonalakat elhagyjuk, illetve a kék vonalakat is feketével nyomjuk, még akkor is megkapjuk ugyanazt a hatást, amit a többszínű szignettel értünk el.

A 24-ik példával egy egyszerű és mégis tetszetős, a céget, illetve a foglalkozást teljesen kifejező szignetet mutatok be. Ezen tiposzignetnél esetleg kifogásolható talán az, hogy a szöveg megismétlődik, illetve kétszer van a cég neve a szignet köré, mint egy keret elhelyezve. Ezt a kiegyensúlyozás miatt kellett így megoldani, mert máskülönben az amúgy szimmetrikusan megoldott szignet elvesztette volna az egyensúlyát.

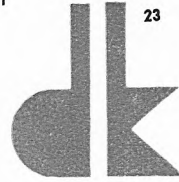
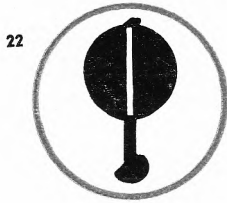
Ha a fentebb elmondottakhoz hasonló szigneteket akarunk készíteni, úgy szem előtt kell tartani a cikk keretében elmondottakat és ezeknek alapján nem lesz

érdektelen, ha az olvasót végigvezetem egy tiposzignet megtervezésén.

Vegyük példánknak a D. D. S. G., vagyis a Donau Dampfschiffahrt Gesellschaft levélpapírját: kivitelezendő egy 2–3 színben nyomandó levélfej, amelyhez egy szignet is tervezendő. Természetes, hogy a levélfejhez csak akkor kezdhetünk, ha már megterveztük a szignetet, így tehát elkezdjük a szignet tervezését. Legelőször is leírjuk magunknak a kezdőbetűket, mint jelen esetben a D. D. S. G.-t és elkezdjük azt formálni, amint azt a 1–17. ábráink mutatják.

Az egyes részleteket évkönyvünk kis terjedelme miatt néhány szóval ismertetni fogom, talán nem lesz unalmas, ha itt végigvezetem az olvasót egy téma gondolatfűzésén.

Tehát a 1. 2. 3. 4 és 5-ik ábrák a betűk pusztá leírásával kezdődött és már, hogy úgymondjam rossz útra akartam tévedni, amikor 5. ábrán lévő rajzra tekintünk, vagyis ez az ábra már nem szignet, hanem monogram, tehát a gondolataimat úgy kellett koncentrálnom, hogy a hajózásnak valamelyik szimbolikus tárgyát vigyem a rajzomba bele, így a 6–7. ábrák elgondolása az, hogy a négy betűt kiképezem, mint egy hajózáslót. Ekkor, illetve a 8. ábra rajzolása közben jutott eszembe, hogy egy hajót kellene ábrázolni a betűkből, így jutottam arra az elgondolásra, hogy a négy betűt egy-egy hullámvonalra állítsam (9. és 10. példák), mintha mindegyik betű egy hajó volna. Az elgondolásom, ha jó is volt, a kivitel annál rosszabb, de most már azért mégis egyenesben vagyok, mert hisz az elgondolás a fontos, majd csak megoldódik valahogy a rajz, addig kísérletezünk vele. Most a kurrensbetűket összekapcsolom és egy hajót kísérletezek az összhatásból kihozni, mintha szembejönne és a vizet kétfeléhasítaná (11–13. példák), de ez sem jó; majd egymásmellé állítom a négy kurrens betűt (14. ábra), amikor is már teljesen kibontakozik a kész terv: a négy betűt kursív írással megoldani (15–16. ábra). Végül azután teljesen kidolgozom a tervet és így

● SZÖLŐGAZDASÁG ●

LENGYELELEPI

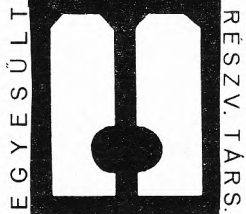

LENGYELELEPI

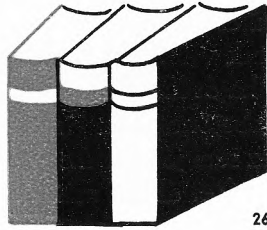
● SZÖLŐGAZDASÁG ●

24

KÖNYVNYOMDA

25

26

27

28

MAGYAR KERAMIA RT.

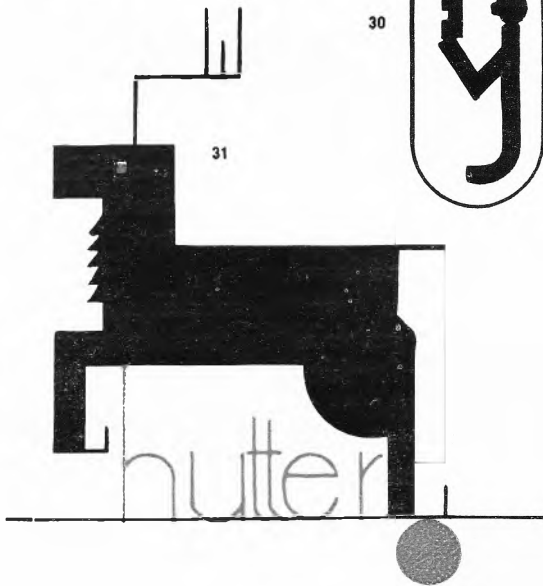
29

30

31

látható egy hajó oldalnézetben. A két füstölgő kéményt a két kurrens *d*-ből hoztam ki, az ablakokat a hajón a *d* és *g* betűk üres részei adják, míg a vizet, tekintve, hogy a betűket is egy keveset stilizáltam, egyenes lénia-vonalakkal értem el, de hogy teljes legyen a hatás és mivel a megadott levélfej három színben nyomódik így van egy felesleges színem, tehát a háttérben a hajó háta mögött a felkelő napot is odarajzoltam.

Azt hiszem mindenki belátja, hogy így teljes a szignet és most nézzük meg, hogy megszedhető-e a vázlatunk, mert hisz sokkal nagyobbra rajzoltuk valószínűleg, mint amilyen nagyra eredetileg kell. Ha a helyünk megengedi, úgy 6–8 cicerós négyzetben a szignetet hat pontos vonalakkal megszedhetjük, de ha kisebb szignetről van szó akkor egy darab ólomléniából is kivághatjuk azt. (Lásd például a 30. ábra.)

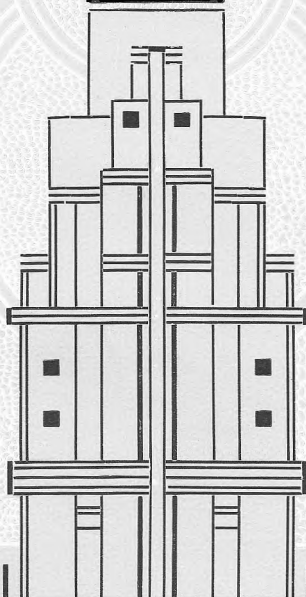
A tipográfiai anyaggal megoldható szignet legfőbb értéke az anyagszerűség, mely az orosz grafikusok stílusa. Ezen stílus különösen egyszerűségénél fogva van segítségére a mai könyvnyomtatónak és talán nem merész állítás az, hogy az egész stílus a könyvnyomtatásból fakadt és ennek révén fejlődött azzá, amivé ma lett.

Az új stílus, amely az utóbbi években felkapott izmusokat kellett hogy letörje és egyben meghódítsa a világ könyvnyomatóit (ami már nagyban sikerült is) nem más, mint a legtisztább és legegyszerűbb tipográfia, a betű és a vonalak felhasználásával.

Az új irány nem a szertelenségekbe, hanem éppen ellenkezőleg a helyes térbeli elhelyezéssel és az arányok biztos ismeretében konkludál, vagyis aki az arány metszet (3:5:8) szabályait ismeri, annak könnyű tere nyílik és biztos alap a jó úton való haladáshoz.

Ha e cikk keretében elmondottakat megszívlelik és azonkívül igyekeznek a fiatalságot a továbbképző tanfolyamok látogatására buzdítani, hogy magukat Gutenberg nemes művészetében fejlesszék, úgy gondolom, akkor nem végeztem hiábavaló munkát.

TELEFON:
*97-2-29

KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FEKETE ÉS SZINES,
ROTÁCIÓS UJSÁGNYOMÓFESTÉKEK, STB. STB.

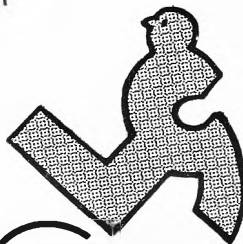
GYÁR, PÁRIS, BÉCS, PRÁGA, KRAKKÓ, KASSEL

LUTZ EDE ÉS TÁRSA

LAKK- ÉS FESTÉKGYÁR RÉSZV.-TÁRSASÁG

BUDAPEST, VII., ÖRNAGY-UTCA 4. SZÁM

NEMÉNYI
TESTVÉREK
PAPIRGYÁR
RT + CSEPEL
LERAKATA

GRÓSZ
ÉS VIDOR
PAPIRNAGYKERESKEDÉS

BUDAPEST VII
KERTÉSZ.U. 20

TELEFON: J. 423-38, J. 443-10

DIÓSGYÓRI PAPIRGYÁR RT.

KERESKEDELMI IGAZ-
GATÓSÁG ÉS RAKTÁR

BUDAPEST, V
RUDOLF-TÉR 5

LEVÉLCÍM: POSTAFIÓK 171

TELEFON

138-29

138-69

244-42

234-77

VÉDJEGY

Gyárt mindenemű középfinom és finom vízjelű papírost, nevezetesen: utánzott merített és könyvpapírost, bankpostát, fehér irodai, okmányfogalmi, közönséges fogalmazó, továbbá offset- és jobbnyomópapírt valamint fatartalmú szívóképes sokszorosítópapírt

VEZÉRKÉPVISELET:
**ELSŐ MAGYAR
PAPIRIPAR RT.**

TÁVIRATCÍM: POPYRUS

★
cinkográfiai
műintézet

★
budapest, vii
thököly-út 8

★
telefonszám
j. 42-6-96

★
reund
jános utóda

**THE
MIEHLE
PRINTING
PRESS & CO**
a világ legjobb
kétfűrés gyors-
sajtói és a felül-
mulhatalian
Miehle Vertical
és Miehle Hori-
zontál nyomó-
a u t o m a t á k

SCHRIFTGUSS A.G.
DRESDEN, a legmo-
dernebb betűöntőde

FELIX BÖTTCHER,
LEIPZIG, világhírű
hengeranyag-gyár

**INTERTYPE CORPO-
RATION, NEW-YORK**
Intertype szedőgépek
állandóan raktáron

**THOMPSON CO. PHI-
LADELPHIA,** a legna-
gyobb teljesítményű
amerikai betűöntőgép

**MICHAEL HUBER, MÜN-
CHEN,** Németország
egyik legelőkelőbb és
legrégebb festékgyára

MAX NITZSCHE & CO.
OBERCARSDORF
a legjobb minőségű
stereotyp-matricák

KARL KRAUSE LEIPZIG
világhírű könyvköté-
szeti-, dobozgyári- és
papíripari gépekből
állandóan nagy raktár

GEBRÜDER BREHMER,
LEIPZIG, a legteké-
sesebb fűző és hajto-
gató-gépekből álla-
ndóan nagy raktár van

**FABER & SCHLEICHER
OFFENBACH,** a minde-
nyütt elismert „Roland”
gyorsjáratú offset-
gépek világhírű gyára

**KLEIM & UNGERER
LEIPZIG,** tökéletes és
legújabb modellű
„Universal” szívo-
rendszerű önberakók

GRAFKA

**GÉPKERESKEDELMI RT. BUDAPEST
ÜGYNÖK-U. 21 . TELEFON: 93-4-57**

**ÚJ ÉS HASZNÁLT GÉPEK ÉS AZ ÖSSZES NYOMDAI
ANYAGOKBÓL ÁLLANDÓ RAKTÁRT TARTUNK**

LORILLEUX CH. ÉS TÁRSA

FESTÉKGYÁR

BUDAPEST

IV, FERENCZ JÓZSEF-
RAKPART 27. SZÁM
TELEFONSZÁMOK :
69-6-35 ÉS 69-7-78
GYÁR: BUDAFOK

FESTÉKEK AZ ÖSSZES
GRAFIKAI CÉLOKRA
KÜLÖNLEGESSÉGEK :
KONCENTRÁLT MÉLY-
NYOMÓ-, OFFSET- ES
KÖNYVKÖTŐFESTÉKEK

**WOTTITZ
VILMOS**

CHEMIGRAFIAI MŰINTÉZET

BUDAPEST·IV
KOSSUTH LAJOS-UTCA 1
TELEFONSZÁM : 85-2-40

**Készít egy- és többszínű kliséket
zink, elektron, valamint sárga-
és vörösréz anyagból a leg-
kifogástalanabb kivitelben**

Alapított az 1899. évben

"CONCENTRA"
OFFSETFESTÉKEK
+++
"BATHYCHROM"
MÉLYNYOMÓ
OLAJFESTÉKUNK
FELÜLMULHATATLAN
+++
KÖNYVNYOM-
DAI FEKETÉK
GYÁRUNK
KÜLÖNLE-
GESSÉGEI
+++

GEBR. HARTMANN

MAGYARORSZÁGI **HARTMANN TESTVÉREK**
LERAKATA:
BUDAPEST V, TÁTRA-UTCA 6 • TELEFONSZÁM : 231-43

ISMERETLEN RÉSZLETEK EGY HIRES NYOMDÁSZRÓL

IRTA: LÁSZLÓ DEZSŐ

Sok regényíró, költő, politikus, pap, kezdte pályáját a szedőszekrény előtt. A legfigyelemreméltóbb ezek között Franklin Benjamin, akire méltán lehetnek büszkék az Északamerikai Egyesült Államok.

Franklin Benjamin 1706 január 17-én született Bostonban. Tizenhét testvére volt. Ő volt a legfiatalabb. Atyja, a szerény szappangyártó csupán az elemi iskoláztatásban részesítette, úgyhogy éppen csak megtanult írni, olvasni és számolni. Ez volt az egész útravalója.

Az élet parancsoló szükségletei kötelességévé tették a kis Franklinnak, hogy munkájával megkönnyítse szüleinek a létért való küzdelem terheit.

Tízéves korában már atyjának szappangyártó üzemében foglalatostkodott, ez a mesterség azonban nem igen tetszett neki. A gyermek tengerész szeretett volna lenni, azonban atyja lebeszélte erről a tervéről, mert már volt neki egy matróz fia és nem akarta, hogy Benjamin is erre a sok veszélyt rejtő pályára lépjen.

A gyermek határozatlan volt pályája megválasztását illetőleg, maga sem tudta megmondani, hogy mi szeretne lenni. Egymásután lett asztalos-, kömíves-, üveges- és esztergályosinas. Mestereinél ellenállhatatlanul nyilatkozott meg a tanulás iránti vágya. Fékezhetetlen energiával egyedül, tanító nélkül folytatta tanulmányait.

Noha keveset keresett, szűkös keresményét is iskolakönyvek és tudományos művek vásárlására költötte.

1718-ban atyja inasnak adta be egy nyomdászhoz és ezzel Benjamin végre megtalálta a hajlamainak megfelelő pályát. Új mesterségének gyakorlása közben még jobban megszerette a könyveket és kemény napi munkája után éjszakáinak jórészét tanulmányaival, ujság-

olvasással és szépirodalommal töltötte. Még ujságcikkek írására is vett magának időt.

1721-ben az ifjú Franklin szerkesztette, szedte és nyomta „The New England Courant” című ujságot. Ez volt a második ujság, amely Amerikában napvilágot látott és amelyet a sajtó alól való kikerülése után Benjamin büszkén osztott szét nyomban barátai között.

1723-ban elhagyta az apai házat és Newyorkba ment, ahol azonban nem talált munkát. Újra kezébe vette vándorbotját és Philadelphiába ment. Itt egy kis nyomdában talált alkalmazást, ahol csakhamar kitűnt szakismeretével, annyira, hogy nemsokára a nyomda vezetője lett. Buzgalmával és ügyszeretetével a kis vállalatot nem remélt lendületbe hozta és ezzel megvetette alapját saját boldogulásának is.

Minthogy Franklin nagyon szeretett utazni, egy szép napon elhatározta, hogy elhagyja Philadelpiát. Londonba ment, ahol azonban csak 10hónapig tartózkodott. Itt Palmer és Watts nagy könyvnyomtató-cégnél dolgozott, ahol magát mesterségében még jobban tökéle-síthette. Az angol klimát azonban nem tudta megszokni. 1726 október 11-én visszament Philadelphiába és újra elfoglalta helyét abban a nyomdában, melyet elhagyott. Itt képezte aztán csak ki magát igazán a mesterségében. Nemcsak a betűöntést, hanem a rézmetszést is megtanulta. A nyomdát mint teljhatalmú vezető igazi virág-zásra emelte.

A vállalat oly jó hírre vergődött, hogy New-Yersey állam pénzjegyeinek a nyomásával bízta meg. E kényes munka kivitelének céljából Franklin pompás rézlemez vésést és a pénzjegyek nyomását az állam hivatalos megbizottainak ellenőrzése mellett kitűnően elvégezte.

Műveltsége, takarékosága és nagy szorgalma révén 1729-ben maga is nyomdatulajdonos lett Philadelphiában. Egyik kollegájával társulva megnyitotta a harmadik nyomdát a városban. Ugyanekkor klubot is alapított, ahol meghitt barátaival erkölcsről, politikáról és fiziká-

ról eszmecserét folytatott. Azonkívül ujságot is szerkesztett, amelynek szellemes, okos és tartalmas politikai és társadalmi közleményei nagy hatást értek el.

Kitartásával és fáradhatatlan buzgalomával Franklin Benjamin nyomdáját Philadelphia legelső vállalatává fejlesztette. Semmiféle munkától sem riadt vissza. Így gyakran lehetett őtlátni Philadelphia utcáin húzva kezükocsiját.

Társa egészen más fából volt faragva. Jobban szerette a gondtalanabb vidéki életet. Hajlamainak engedelmességgel elment gazdálkodni és a nyomdát egészen Franklinnak engedte át.

Mint a nyomda egyedüli birtokosa Franklin most még inkább vállalatának szentelte erejét és azt olyan magas színvonalra emelte, hogy Pensylvania állam ott nyomtatta ki a hozott törvényeket, később aztán pénzjegyeit is.

Franklin vállalata ilyenképpen biztos léptekkel haladt tovább a boldogulás útján, úgyannyira, hogy nem sokára ujságot alapított és papírgyárat létesített.

1732-ben népiesen szerkesztett Almanachot adott ki, hasznos tudnivalókkal és tanácsokkal városi lakosok és vidéki gazdálkodók számára. Ez a könyv hosszú időközön át változatlan kedveltségnek örvendett.

Franklin Benjamin gazdag ember lett. Az egykori szedő-nyomó alig volt még 47 éves, amidőn elérte az anyagi függetlenséget.

Eladta vállalatát, hogy kizáróan a politikának meg a tudománynak élhessen. A villamosság terén számos korszakos fölfedezést tett. Ő találta fel a villámhárítót is.

1736-ban Pensylvania állam tanácsába neveztetett ki, egy esztendővel később Philadelphia postaigazgatója lett és nyilvános aláírás útján megteremtette az első amerikai könyvtárt. 1757-ben és 1764-ben meghatalmazott miniszteri minőségben Londonba ment. (Franciaországi követsége idején is büszkén vallotta magát nyomdásznak és Passyban kis nyomdát is rendezett be magának.) Nagy munkásságot fejtett ki állandóan az Egyesült-Államok politikai életében. Eredményes államférfiú munkál-

kodásával honfitársainak általános tiszteletét és megbecsülését vívta ki.

1783-ban, a függetlenségi háború után, melyből mint katona is kivette a részét, hivatalos kiküldetésben Párisba ment, hogy ott aláírja a békeszerződést. Hazájába visszatérve kitörő diadallal üdvözölték és a tiszteletnek és megbecsülésnek minden jelével elhalmozták.

Franklin Benjamin 1790 április 17-én halt meg 84 éves korában. Az Egyesült-Államok kéthónapos hivatalos gyászt rendeltek a nagy férfiú emlékére, aki mint nyomdász indult el dicsőségesen megfutott pályáján.

Ő maga készítette sírfeliratának a következő szövegét:

Itt nyugszik a teteme

Franklin Benjamin könyvnyomtatónak

(Mint valami ócska könyvnek a táblája,
amelyből kiszaggatták a lapokat,

S amelynek gerince és aranyozása elkopott.)

Most a férgeknek az eledele.

De a mű nem fog megsemmisülni,

Mert - mint a boldogult hiszi - meg kell még jelennie

Egy újabb

És szebb kiadásban

Kijavítva és helyesbítve

A szerzője által

RÁCZ SÁNDOR

PAPÍR

GYÁRI RAKTÁR

BUDAPEST

SZÍV-U. 54

TELEFON:

10-7-97

Külföldi szürke-, patent- és fa-
lemezekből állandó nagy raktár.

Mindennemű finom nyomópapír

EGY ÉS MÁ S A TÖMÖNTŐDEI MUNKA KÉSZÍTÉSÉRŐL

IRTA: BRAUN ANTAL

A mai nyomdászatnak egyik sokszor nélkülözhetetlen ágáról, a tömöntésről essék itt néhány szó.

A tömöntők nagy része, dacára annak, hogy a szakmát nagyszerűen értik és elméletileg, de sok esetben gyakorlatilag a nyomdatechnikával is tisztában vannak, mégis a legritkább esetben vesznek kézbe tollat, hogy ismereteiket átadják a köznek.

A tömöntő élete, lelke, célja, erénye, mindene az ólom.

Lágy bányáolmot olvaszt, antimon és ón hozzákeverésével teszi erőssé a tömöntvényeket, mert tudja, hogy munkája érték ma a nyomdaiparban, különösen sürgős, vagy visszatérő munkáknál, de nem ritkán a nyomdák kismennyiségű betűanyagá miatt.

Szakirodalmunkban jelentek már meg közlemények a tömöntői tevékenység tárgyköréből, de eddigelé még nyitott kérdés, hogy mai fejlettsége mellett mire képes.

Nekünk, a dolgozóknak kell megmutatni az irányt e szakmáról, mert az ipar többi részéhez úgy a fiatalok, mint a lázongó újítók, nemkevésbé a tehetséges öregek, a megcsontosodott maradiak már mindannyian szóltak.

A tömöntést szerénységgel, baráti igyekezettel, szakmánk iránt való szeretettel igyekszem itt megismertetni.

A megrendelő jogos igénye a tömöntvényvel szemben, hogy annak beigazítási munkája ne legyen körülményesebb, hosszabb, mint a szedés hasonló munkája, de egyben az is, hogy az arról készült nyomat ugyanazt a tiszta képet adja vissza, mint a szedés. Nagyon sokat a tömöntés igénybevételétől az tart vissza, hogy nem remél az öntésről szép nyomást kihozni, avagy hogy a beigazítás igen hosszadalmas és így nem gazdaságos. Ez az álláspont nem indokolt, mert a tömöntvényt olyan

tökéletesen lehet elkészíteni, hogy az minden követelménynek megfelel. Természetes, hogy ennek feltételei vannak. Nem kívánható egy sérült, széleiben legömbölyített betűkből megszedett formáról egyenletes és éles tömöntvény, mert a tömöntésnek éppen az az erénye, hogy teljesen hűen adja vissza a szedésforma képét.

A kifogástalan lemeznek feltétele tehát, hogy a forma, melyről a tömöntvény készül, egészséges, nem sérült betűkből legyen szedve, pontosan kizárva és a szennyről megtisztítva; akkor biztos, a jó eredmény.

A lapos öntvények készítéséhez lehetőleg 0,6 mmtr. vastagságú matricát használjunk. A leverés munkájánál nagyon fontos, hogy a kefe, mellyel a leverést végezzük, egyenletesen legyen lesütve, illetve égetve, mert csak így nyerhetünk egyenletes matricát. A kefével készült matrica a legtökéletesebb és ennél szenved a szedés a legkevesesebbet.

Az összehúzódás veszélye ugyancsak sok esetben kísért. Ettől azonban egy cseppet sem kell tartani, mert ennek is meg van a maga biztos eljárása, ami semmi egyéb, minthogy a matricát tökéletesen ki kell hagyni száradni. A tökéletesen kiszáradt matrica legkevésbé van kitéve az összehúzódásnak.

Ma már tehát indokolatlan az idegenkedés többszínű klisék tömöntésétől, mert az figyelmes és körültekintő munka mellett az teljesen kifogástalan és a színeknek állása (regiszter) biztosítva van. Ha több példányban kell a kliséket elkészíteni, teljesen felesleges az öntéseket megszámozni, mert a kiöntött lemezek mindegyike egymással pontosan egyező.

A múltban történtek esetek, hogy a szedés a gázprésben elolvadt, avagy a betűk deformálódtak, alacsonyabb lettek. Ennek az volt az oka, hogy a lemez közvetlenül lett gázzal hevítve, amelyen a szedés feküdt. Ma már ez ki van zárva, az újabb szárító préseken a láng nem éri az asztalt. Az asztal alatt mélyebben, egy cca 2 mmtr. lemez kapja a hevítést. A hevített lemez és az asztallap

között levő száraz levegő teljesen egyenletes hőfokú és így a szedésen levő matrica minden részében pontosan kiszárad anélkül, hogy a szedés veszélynek lenne kitéve.

0.6 milliméteres matricánál vastagabbat nem ajánlatos használni, mert ennél vastagabb az öntőpalackban az ólom nyomása alatt nem tud idomúlni, még akkor sem, ha az öntőpalackot a megengedettnél erősebben zárjuk. Erős zárás esetén a matrica megszorul és a nyomásnak esetleg engedve, megtörik és így további öntésre használhatatlanná válik. Igen fontos továbbá az is, hogy az öntőpalack ne legyen kopott, vagy sérült, mert az ilyen palackban kizárt dolog kifogástalan síma lemezt önteni.

Hogy az öntvények a magasságot illetően is kifogástalanok legyenek, nem elégséges az, hogy az öntőkeret pontos legyen, mert hiszen a lemez is deformálódhatik; ezért szükséges, hogy a kihült lemezeknek alsó felülete pontosan legyen megmunkálva, precíziós gyalúgépen meggyalúlva a kívánt magasságra. Ha ez a munka pontosan, szakértelemmel lesz elvégezve, akkor az egyengetést végző gépmesternek a munkája kevesebb időt vesz igénybe. És ez a fontos.

Nagyon sok nyomdai üzem nem rendelkezik kellő mennyiségű alátéttel, ezért az öntvényt fára kell felszerelni, amely nem lehet tökéletes, mert a fa egy-két nap alatt elveszti vízszinteségét, ami megnehezíti a lemezeknek alúlról való egyengetését. Ezért ajánlatos, hogy a szükséges alátétanyaggal minden üzem rendelkezzen.

Vannak esetek, amikor a szedésben fametszetű klisék fordulnak elő. Az ilyen formát nem lehet a meleg présbe helyezni, mert az esetleg több darabból álló fametszetek ragasztása felolvad és a klisé szétesik. Ilyen esetben a fametszetekről külön hideg úton készítünk írásmagas, pontosan megmunkált öntvényt és ezt helyezük bele a szedésbe. Így elérjük, hogy a fametszet nem romlik és tökéletes tömöntvényt áll módunkban készíteni.

Előfordul, hogy többszínben nyomandó formát színre bontanak és így óhajtják öntetni. A színrebotás nem-

csak felesleges munka, de egyben előidézője annak, hogy az így készült öntvényben a színek nem állanak. Sokkal célszerűbb a formát egyszínben hagyni és erről készíteni annyi lemezt, ahány színre van szükség és maradás útján eltávolítani a nem szükséges színrészeket. Az ily módon készült többszínű tömöntvény tökéletes.

Néhány szót még az alapnyomati lemezekről. Ezeket legjobb írásmagasságra önteni, mert az ilyen öntvény sokkal tömörebb és alkalmasabb a vésésre. Régente a tónuslemezeket kartonra öntötték. A karton azonban nem megfelelő, mert szálas lehet, avagy a hőség folytán hólyagot is kaphat. Legalkalmasabb, ha egy polirozott cinklemezt matricálunk és erről öntjük a tónuslemezt.

Közismert dolog, hogy az ólomlemezek világos színek nyomásánál rajzolnak, vagyis a világos színeket elsötétítik, azt nem adják hűen vissza, mert a világos színek keveréséhez használt fehér festékek oldják az ólmot. Ennek a kiküszöbölésére a legalkalmasabb eljárásnak bizonyult a már megmunkált ólomlemezeknek nikkellel való bevonása. A nikkelezett lemezek eme előnyén kívül még azzal a jó tulajdonsággal is rendelkezik, hogy kevesebb festéket fogyaszt, a nyomás maga pedig tiszta.

Végezetül csak annyit, ha a nyomdásznak tömöntői munkára van szüksége, akkor ne töprengjen egyes kérdések felett, hanem bizalommal forduljon a tömöntőhöz és az minden tekintetben kifogja elégteleni kívánságait.

Modern **könyvkötői** anyagokból raktárt rendeztünk be

E
M
B

Állandóan raktárról kaphatók vásznak, előzék- és borítópapírosok, szürke-, fehér- és barna lemezek, fűződrótok és fűzőcérnák versenyképes, olcsó áron

A különleges igények kielégítésére művészi könyvkötő vásznak, selymek, valamint ultramodern borítópapírokból állandóan nagy raktár

**Első magyar betűöntőde r. t. * Budapest
Dessewffy-utca 32 * Telefonszám: 223-70**

SIEGL-GÉPTŐL A KÉTTÚRÁS AUTOMATA GÉPEKIG

ÍRTA: RICZKÓ SÁNDOR

Régmúlt idő emlékeinek színes és soha el nem felejthető képei elevednek meg előttem. Megmaradtak bennem a maguk fiatalos elevenségében; sokszor lettek már ezek az életepizódok kellemes perceknek előidézői. Nemcsak azért, mert sorsom további folyásának irányt adtak, szépek is voltak, de ami talán a legfontosabb, hogy nevelő, oktató eredményeket is köszönhetek nekik.

Egy ilyen elmosódhatatlan emlék: kis vidéki városkában éltem gondtalanul gyermekéveimet. Egy napon kézenfogott édesatyám és elvitt városunk legnagyobb nyomdájába, hogy besoroztasson Gutenberg-katonának és ezzel elvesse gondját a jövőmnek.

A nagy tekintélynek örvendő főnök úrnak elmondtuk jövetelünk célját; az szakértő szemekkel végignézett rajtam, majd hosszas töprengés után kimondta az apám által annyira várt „alkalmas” szót.

Amíg ők ketten elintézték az ilyenkor szokásban levő formaságokat, addig én széttekintgettem jövőendő működésem színhelyén. Tágra nyitott, kíváncsiskodó szemekkel nézegettem, mert hiszen én a nyomdát eddig csak a félelmetesen nagy cégtáblájáról ismertem, melyet az iskolába menet számtalanszor olvastam, az akkori tudásom szerint - szótagolva. Úgyszólván mindennap megcselekedtem ezt, mert valahogyan nagyon tetszhetett nekem az a fene hosszú szó az ő méteres nagyságú idomtalan betűivel (még a szomszédház falára is jutott belőle egy jó nagy rész) és amelyről később megállapíthattam, hogy nem állottarányban a nyomda nagyságával.

A sarokban álló gépre esett az első tekintetem. Lehetséges, hogy hatalmas lendítőkereke miatt, de az bizonyos, hogy ez a géprész akkor nagyon imponált nekem.

Ez a gép óriási hatással volt reám és ez a Siegl-gyors-sajtó pecsételte meg további sorsomat és ennek köszönhetem azt, hogy lelkes katonája lettem Gutenberg kulturát terjesztő hadseregének.

S amint suhant az idő, úgy változott meg felfogásom is a nyomda hatalmas gyorsajtójáról.

35-40 évvel ezelőtt bizony még azoknál a nagy lendítőkerekű gyorsajtóknál tartottunk; különösen a vidéken, ahol még a hajtóerőt is csak egy markos, tagbaszakadt, marconaképzű napszámos ember szolgáltatta. Helyzete egy cseppet sem volt irigylésre méltó. Az íveket pedig a nyomás befejezése után kézzel kellett kiszedegetni. A festékdörzsölést a nyomóalaphoz és a csigamenettel ellátott acélhengerhez kötött húr, vagy kötél hozta mozgásba. Nem volt ott semmiféle illeszték az ív berakásánál, ezt pótolta egy használaton kívül helyezett sárgaréz lénia. Kisebb nyomtatványoknál még a gombostűnek is jutott szerep. Hol vagyunk ma már mindezekről, mert e téren nem évtizedeket, hanem századokat ugrottunk. Ez a szinte áttekinthetetlen haladás meg is bosszulta magát - az embereken. Nem kétséges, hogy ez a rohamos fejlődés nagyban hozzájárult a mai katasztrófális viszonyokhoz: az emberi munka nélkülözhetőségéhez.

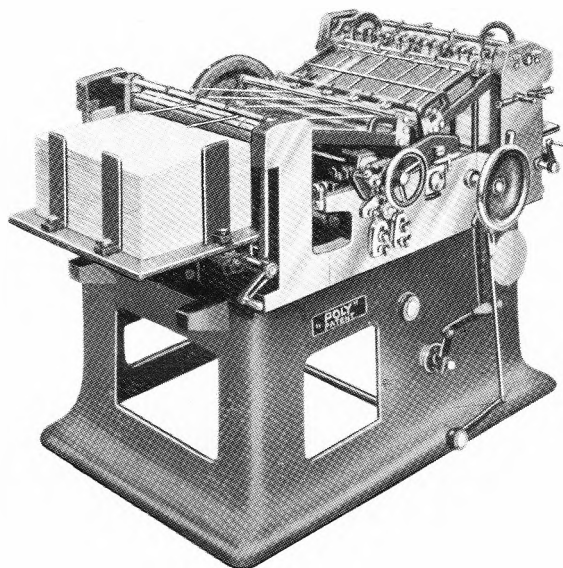
De ne kalandozzunk el; maradjunk csak szorosan iparunknál. El kell fogadnunk a tényt: szükségessé vált a gépek forradalmasítása, mert a kereslet ezt megkívánta. Jöttek először a nagyobb-nagyobb gépek, de ez nem volt megfelelő, mert a gyakorlat azt mutatta, hogy minél nagyobb a gép, annál kisebb a termelőképessége.

A nyomdai gépgyárak megértették ezt és ellenkező irányban kezdték el kifejteni tevékenységüket. Nap-nap után, újabb és újabb, mindig kisebb és kisebb nagyságú gépeket dobtak a piacra. A cél világos volt: fölszabadítani a régi nehézkes tipustól és áttérni a kornak inkább megfelelő fürgébb, könnyebb és gyorsjáratú gépekre.

A helyzet parancsa következtében adták a nyomdaiparnak a lassan kibontakozni kezdő, de állandóan töké-

letesített automatikus önberakókészüléket, a termelés fokozására képes géptartozékot.

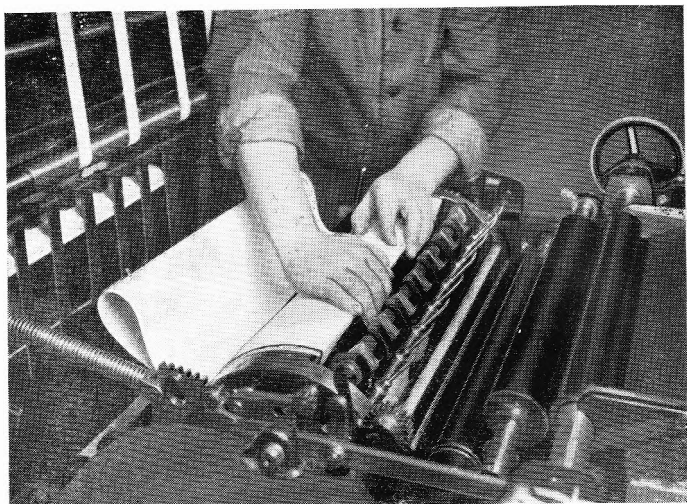
Most már nem akörül folyik a versengés, hogy ki tud nagyobb nyomógépet építeni, hanem milyen legyen az a gép, mely a mai igényeknek a legmegfelelőbb alakra, teljesítőképessegre, de nem utolsó sorban az árra.

„Poly”, a legújabb típusú (M.A.N.) kéttúrás automata nyomógép

Mivel a nagyobb méretű nyomdai gépek teljesítményét fokozni már nem lehetett. – de a gyorsaság az önberakókészülékek révén már nem képezett többé akadályt – még kisebb gépek, úgy nevezett „Druckautomaták” jelentek meg hol ettől, hol attól a gyártól.

Nem szándékom valamennyi fajta típusal e helyütt foglalkozni, de kiragadok a sok közül egyet, amely szakmai körökben méltán keltett feltűnést. Ez a gép az úgynevezett „Poly” önberakó és kirakókészülékkel ellátott kéttúrás automatagép. Maga az a tény, hogy ezt a gépet a berlini, világszerte híres Poligraphika szabadal-

Az egyengetés és a borítás készítése a „Poly” automata gépen

mai után a világhírű Augsburg-Nürnbergi Gépgyár rt. gyártja, jó ajánló levél minden nyomdászember előtt. Ez a gép a legújabb és azért foglalkozom itt e helyen vele, mert ezzel tudom igazolni előbbelmondott soraimat.

Ennek a gépnek az építője egy olyan hézagot fedezett fel nyomógépeink sorában, amely onnan feltétlenül hiányzott és multhatatlanul ott van a helye. Ezért éreztem szükségét annak, hogy néhány szóval ismertessem ezt a gyakorlatban nagyszerűen bevált gépet.

Ez a gép már csak azért is kiválik az ilyen és ehhez hasonló típusú gépek közül, mert magában rejt mindazokat az előnyöket, amelyekkel a *nagyobbalakú* kéttúrás gépek rendelkeznek. Maga a gép kéttúrás és dacára a gyors járatának, hajszálpontos sorogyent biztosít. A gépnek minden része működés közben is egyidőben könnyen áttekinthető. Felső kivezető szalagok nincsenek, ezáltal a friss nyomás nincs kitéve piszkolódásnak.

A legmeglepőbb az az egyszerűség, amellyel egyes részek ezen a gépen megoldást nyertek. Minden kezelési fogás úgy szólván egy helyből végezhető el. Stabili-

Ezen ábra mutatja a formához való hozzájutás kényelmességét

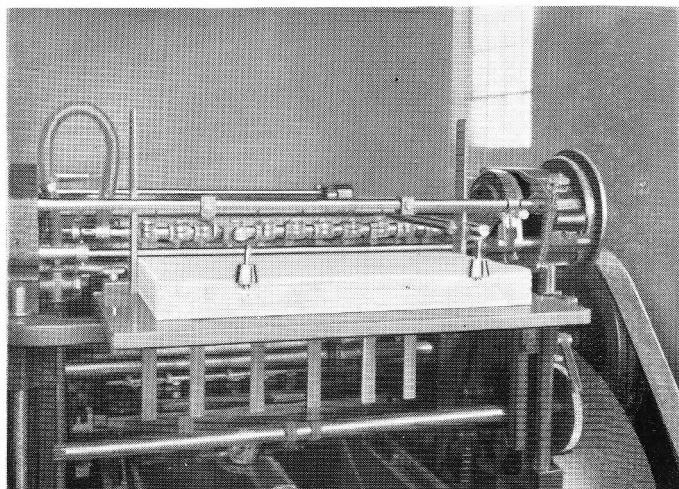
tását az alváznak egydarabból való öntése biztosítja. A két festékfelhordóhenger átmérete nagyobb a formánál, úgyhogy „stráf” képződés teljesen ki van zárva. Berakókészüléke szívós rendszerű, amely a főmeghajtótengellyel van összeköttetésben, egyben a minimumra van egyszerűsítve, legtöbb része az alváz belső részében van elhelyezve; a gép és berakókészülék egyet képez.

A nyomógépeknél, talán semmi sem olyan fontos, mint az odaigazítás és az egyengetés alatt való hozzáférhetőség. Amint ez egyébként az erre vonatkozó ábrán is látható, kényelmes, nem ütközik nehézségbe, mert a be- és kirakó-asztal föltámasztása által a nyomóhenger teljesen szabadon áll. Az egyengetés közben szükséges levonat a kézikerek áthajtásával készíthető.

Ez volna tehát az a gép, mely – talán – határkő a maga nemében, hiszen bámulatos kis területet foglal el, súlya 1200 kg. és 3600 példányt nyom óránként.

**

Az emlékek kergetik tovább egymást... a nagy kerék kipusztíthatatlan benne és ez fűzi gondolataimat min-

Az önberakókészülék a „Poly” automata gépen, hátulról nézve

dig.... A nagy kerék valahogyan szimbólum lett az életemben és valahogyan ellentétese lett a világ folyásának... Régebben... akkor még az idő nagy kereke is mintha lassabban forgott volna. Ma már nem is forog, hanem szemekkápráztató szédületességgel rohan. És ki tudja hová? Merre? Választ senki sem tud adni... Talán egy jobb és szebb jövő felé?... Vagy ki tudja!?

NADLER ÉS DR. SCHÖNFELD

TELEFON

33-8-85

FOTÓ ÉS CINKOGRÁFIAI

AZ ÖSSZES

TECHNIKAI ÉS VEGY-
TISZTA MINŐSÉGBEN

SALÉTRÓMSAV,
SÓSAV, KÉNSAV
GYÁRI LERAKATA

VEGYSZEREK

BUDAPEST VII, CSÁNYI-U. 7

**GRAFIKAI
SZAKÜZLET**

**NYOMDA-
BERENDEZÉSI
VÁLLALAT**

**LITOGRAFIAI
KŐRAKTÁR**

**KALLINA
ZDENKO**

KÉPVISELETEK:

Maschinenfabrik Johannisberg Geisenheim Rh

Johne Werk, Bautzen:
Monopol fégelysajtók,
Perfekta vágógépek •

Otto Wushig Tiefdruck-
maschinenfabrik Berlin

Lontke & Co. Bronzier-
maschinesfabrik Leipzig

Zinkdruckplattenfabrik
Keyser & Co., Berlin •

Laube Kartonagemas-
chinenfabrik, Dresden

Uvachrom Emulsion
Werke, München

Lüneburger Farbwerk

**BUDAPEST VIII
TAVASZMEZŐ-U. 16
TELEFON: 31-4-16**

FB

FREUND- BARÁT FELE GRAFIKAI SZAKÜZLET

BUDAPEST, V
CSÁKY-U. 13
TELEFON 282-53
SÜRGÖNYCIM:
FEBARÁT BPEST

KÉPVISELETEK:

Dresden Leipziger Schnellpressenfabrik
A.-G. Coswig in Sachsen gyártja a „Planetta”
kéiszínű, vagy egy- és mindkét oldalon nyomó,
„Dresden” egyszínű, egyszerre kétoldalt nyomó,
„Leipzig”, „Kleinod”, „Kleine”, „Rubens” egy-
színt nyomó ottsetgép, „Planeta Fixia”, „Planeta
Fixia Rapid” gyorsajtókat, „Planeta” kéttűrés
automata, félautomata és egyszerű tégelysajtót.

Chn. Mansfeld Leipzig könyvkötészeti, do-
bozgyártó és papirteldolgozó ipari gépek gyára
Corvina RT. könyvnyomdai festékek gyártása
Preusse & Co. A.-G. Maschinenfabrik,
Leipzig. Blokk- és könyvfűzőgépek drótfűzés-
sel, cérnafűzőgépek, hajtogatógépek gyártása.

Clemens Claus, Thalheim, Erzgebirge,
szállít: matricákat tömöntödék részére, továbbá
cylinderfelhúzólemezeket rotációs- és ottsethez
Praktische Maschinen G.m.b.H., Berlin
Enyvező-, gummirozó- és lakkozógépek gyára
Langbein - Pfanehauser - Werke, Leipzig,
Wien, galvanotechnikai és fémmegmunkáló cik-
kek gyára

TELJES KŐ ÉS KÖNYVNYOMDAI, KÖNYV-
KÖTÉSZET, DOBOZGYÁR-BERENDEZÉSEK

ALA PITTATOTT
AZ 1895. ÉVBEN

A SZELLEMI ÉS TECHNIKAI MUNKA HARMÓNIAJA

ÍRTA: ZIGÁNY ÁRPÁD

Negyven évvel ezelőtt, amikor először léptem be a milanói „*Tipografia Lombardi*” szedőtermébe, izgalmas kíváncsisággal néztem szét. Magas szekrények előtt ingújjra vetkőzött emberek, a kezükben sorzó (akkor még nem tudtam, hogy így hívják), a szekrények közt keskeny közök, egészen hátul elrekesztett üveges ketrec, ahonnan végig lehetett látni az egész termet.

– *Il gerente responsabile?* . . .

Az első szedő, akit megszólítottam, szótlanul intett a fejével az üveges ketrec felé, hogy ott a művezető.

Hónom alatt szorongattam, nagy boritékban, a „*Storia della Letteratura Ungherese*” hasáblevonatait, amelyeket Hoepli, a kiadó, előző napon adott át, hogy „olvassam meg” és vigyem be imprimálni a nyomdába. Keressem Barletti művezető urat és neki adjam át a hasábokat.

Most hát itt álltam az udvarias, folyton mosolygó, szaporabeszédű olasz művezető előtt, aki rögtön kitergette a hasábokat, gyorsan végiglapozta valamennyit és elégedetten csapott rá széles tenyerével.

– Micsoda levonat! Mégis csak pompás nyomda ez a mienk, igaz? . . . Tessék csak szignálni, kérem, hogy imprimálja. Még ma betördeltetem és, ha parancsol revíziót, holnapután már azt is kaphat. A betűkkel, remélem meg van elégedve? Prima garmond . . . és a címbetűk, a fejezetek élén . . . igazán sikerült, nem?

Gyorsan hadart és magyarázott valamit cicero antikváról, kapitellről és más hasonló műszavakról, amiről én csak annyit sejtettem homályosan, hogy ezek valamiféle betűk lehetnek: de azt már nem értettem meg, hogy melyiket hol, hogyan és mikor használják. Aztán megint a hasábjaimon lapozgatott. Láttam, hogy keres valamit.

– Szóval tördelhetek? – fordult felém.

Most végre megjött a hangom. Kissé elfogódottan kérdeztem:

– Igen, de mi lesz a hibákkal?

A művezető csodálkozva nézett hol rám, hol pedig a hasábokra.

– Nem látok korrekturát – mondta. – Vagy talán most akarja megcsinálni? Hát vannak hibák?

Persze, hogy voltak! Csak azt nem tudtam, hogyan kell megcsinálni a korrekturát: ez volt az első könyvem és eddig csak annyit tudtam a nyomdatechnikáról, amennyit az utcáról, az ablakon át elleshettem a gépterem üzeméből.

A művezető udvariasan széket tolt az egyik asztalhoz, elém tette a tintát, tollat és ment a maga dolga után, a szedőterembe, én pedig hozzáfogtam a hibaigazításhoz. Ahol sajtóhiba volt, kihúztam a szót és – fölébe írtam helyesen az egészet. Ahol pont helyett vesszőt szedtek, szép kerek pontot csináltam s az utána következő kis betűből nagyot írtam. Kétségbeejtő, pocsek munka volt, mert a papiros beszakadt, a tinta szétfolyt – akkor még igazán csak kéfével csinálták a levonatot – s amikor átvergődtem az első hasábon, csupa hieroglif volt az egész, úgy hogy a harmadrészét se lehetett olvasni.

Közben visszajött a művezető s ahogy a vállam fölött rápillantott a korrekturára, összecapta a kezét.

– De uram!... – kezdte bosszús hangon.

Lángvörösén fordultam hátra s amint a művezető meglátta arcomon az ideges röstelkedést, rögtön elmosolyodott és jóakarattal vállamra tette a kezét.

– *Fa niente... fa niente*: nem tesz semmit, kérem. Mindjárt lehuzatom újra az első hasábot. És közben megmagyarázom...

Leült mellém és kioktatott, hogyan kell végezni a korrekturát: jelt húzni a hibás betűre, kivetni a jelet a margóra és melléje írni a helyes betűt. Mert a szedő csak azt nézi, ami a margón van és ha a szóban csak egy

hibás betű van, akkor csak ezt az egy betűt kell kicserélni és nem kell kihúzni és újra szedetni az egész szót. Ez Gutenberg zseniális találmányának a lényege és értéke...

Mindezt nagy szeretettel, a fölényeskedésnek árnyéka nélkül és oly korrekt udvariassággal magyarázta el, hogy egyetemi professzorok is tanulhattak volna tőle modort, módszert és mindenre kiterjedő figyelmet. Meglátszott rajta, hogy nemcsak érti, hanem szereti is a mesterségét és örül, hogy beszélhet róla. Odahívta a tördelőt is – ez valami svájci fiatalember volt: nagyon komoly, értelmes munkás – aki tovább magyarázott a kimenetekről, fattyúsorokról és más hasonló terminustechnikusokról, amikről addig fogalmam se volt. Végül bejött az egyik korrektor, akinek a művezető „átadott”, hogy... folytassa és fejezze be szakmabeli oktatásomat.

Ennek a három derék embernek az emléke kísér azóta mindig, valahányszor nyomdába lépek. Nincs abban semmi szégyen, ha megvallom, hogy általuk – vagy helyesebben: miattuk – tanultam megbecsülni, segítő munkatársaimnak tekinteni a művezetőtől a szedőgyerekekig a nyomdatechnikának minden munkását, mert negyven esztendő írói munkásságom alatt számtalanszor tapasztaltam, hogy a szedők, korrektorok és művezetők (beleértve a gépmestereket is) kongeniális együttműködése egyformán hasznára van minden irodalmi munkának – akár könyv, akár ujság, akár csak egyszerű röpcédula. Méltányos és igazságos tehát – sőt egyenesen becsületbeli kötelesség – hogy az író elismerje, értékelje és megbecsülje azt a külső csint, finom ízlést és tetszetős kiállítást, amivel a nyomdatechnika konfekcionálja a könyvpiac termékeit.

A laikus csak azt látja, hogy szép a könyv. De honnan tudhatná: meddig tervezett, dolgozotta mesterszedő a címlapon – hányszor ült össze a művezetővel, megtárgyalni, hogy milyen betűfaj felelne meg legjobban a könyv karakterének, (mert a könyveknek is van karakterük!) és hogyan vitatkoznak, mielőtt négy-öt minta közül

végleg megállapodtak valamelyikben? Honnan tudhatná a laikus, hogy mennyit vesződik türelmesen a szedő, ha rossz kéziratot kap, míg részint értelemből, részint saját kombinatív képességével kihámozza az olvashatatlan szót? Honnan tudhatná, hogy a korrektor éber figyelme, lelkiismeretes szörszálhasogatása hány Leiter Jakabot küszöbölt ki nagy kékceruzás kérdőjeleivel, amiket a szerzői korrektúra nem vett észre és csak az utánnézés fedezett föl? És mit tud a laikus – sokszor maga a szerző is! – a gépmester csodálatosan gondos, türelmes, fárasztó munkájáról, amikor félnapokig tart a beigazítás, a selyempapíros-ragasztás a klisék hátán, aminek csak az eredményét látja: de nem látja az előzményeit?

Én mindezt látom, tudom és figyelem negyven esztendő óta és mindig azon vagyok, hogy megkönnyítsem munkatársaimnak a munkáját – nem is méltányosságból, hanem egyenesen jól felfogott önzésből, mert e négy évtized alatt mindig azt tapasztaltam, hogy amiért tölem telhetőleg rendes és olvasható kéziratot adok munkatársaimnak: ők ezért bőséges uzsorával fizetnek, mert minden tudásukkal és tapasztalatukkal azon vannak, hogy minél rendesebb és tökéletesebb legyen, amit együtt csinálunk.

Ezért, ha látok – pedig elég gyakran látok – elhányt kéziratot, vagy olyan szerzőkorrekturát, amelyen az író kiforgatja az eredeti szöveg szórendjét, fölcserél szavakat, kurzívval szedet új sorokat, beszúr mondatokat és valósággal egészen új kéziratot ad, mindig az jut az eszembe, hogy mily kevésre becsülheti tulajdon mesteriségét ez az író, ha nem röstel ilyen szomorú bizonyítványt adni saját felületességéről és nem gondol arra, hogy fésületlen kéziratával, barbár korrekturájával ok nélkül nehezíti meg technikai munkatársaink úgyszólván és fárasztó tevékenységét.

Pedig az összedolgozás – az írónak és nyomdának kölcsönös megértésből és megbecsülésből fakadó harmónikus együttműködése – kellene, hogy törvény legyen

és érvényesüljön minden vonalon. *Suum cuique*: mindenkinek része van a sikerben, aki dolgozott. Tiziano, Goya, Raffaello és Veronese képei szépek ugyan egymagukban is – de mennyivel szebbek a vásznak, ha pompás keretbe foglaljuk! A könyvekkel sincs ez másképpen: a díszes külső, a művészies kiállítás még egyszer oly értékesé teszi azoknak szemében, akiknek ízlésük és műérzékük van a szép iránt.

Igaz, van különbség az író és a nyomdatechnika avatott munkásai között. Mert az író – születik: a faktor, a mesterszedő, a korrektor, a meg a gépmester pedig rátermettségével, nagyobb szorgalmával, szellemi képességével az önképzés révén emelkedik ki szaktársai közül és jut vezető pozícióba. De, ha fölvergődött szaktársai élére és megállja a helyét: semmivel se kevesebb a maga szakmájában – mondjuk: művészetében – mint az író a maga mesterségében. Elite-munkások, szellemi vezetői ők a nyomdatechnikának: *the right man on the right place*, akiket megbecsülni, mint egyenrangú munkatársakat, nemcsak illik, hanem méltányos – sőt egyenesen hasznos is, mert valóban igen sokat lehet tanulni tőlük!

ERBAR-GROTESK
ERBAR-GROTESK
ERBAR-GROTESK

a ma betűje

ERBAR-GROTESK
ERBAR-GROTESK

LUDWIG & MAYER FRANKFURT aM

ERBAR-GROTESK
ERBAR-GROTESK

MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐ KLEIN
KÁROLY, GRÓF ZICHY JENŐ-UTCA 44

ERBAR-GROTESK
ERBAR-GROTESK
ERBAR-GROTESK

OFFENBERGER MIKSA

BUDAPEST, VII
KAZINCZY-U.
32. SZ. ALATT
TELEFON-SZ.:
4 2 - 3 - 9 5

ÁLLANDÓAN VEHET
GÉPET, KISEBB
ÉS NAGYOBB
BERENDEZÉST OLCSÓN

KÉPVISELETEK
A VILÁGHIRNEVŰ
DR. LÖWINSOHN &
CO. FESTÉKGYÁR
WILH. WOELLMER'S
SCHRIFTGIESSEREI
KEMPEWERK

A LELKIISMERET SZAVÁNAK MEGNYILATKOZÁSA

IRTA: EINHORN MÓR

Megint lemorzsolódott egy év – hosszabb, mert rosszabb, mint az előbbi volt – és újra előttünk fekszik A Grafikus Művezetők Évkönyve, mely viszont jobb, tartalmasabb, biztatóbb, mint a tavalyi. Sokkal mostohább körülmények között végeztünk nagyobb és értékesebb munkát, mint az elmúlt esztendőben.

A múlt évben – ahogy azt nem is titkoltam – heves ellenzője voltam az Évkönyv kiadásának. Már akkor láttam a szakma vergődését, a munkaalkalmak hiánya miatt egyre jobban növekvő nyomdásznyomort és az járt az eszemben, hogy meddő dolog: hivalkodó díszmagyarba öltöztetni a sanyargó koldust. És csak félig győzött meg, mikor láttam, hogy ez a koldus élni akar, bátran fölveszi a harcot a nyomorúsággal és nem riad vissza semmi erőfeszítéstől, hogy bebizonyítsa létjogosultságát és életképességét.

De lassanként, ahogy gyült az anyag és fokozatosan kialakultak az Évkönyv arányai, megmozdult bennem valami, ami több volt már, mint az életösztön, több volt, mint a pusztá élniakarás – valami dühös, elkeseredett vágy volt ez: a gúzsbakötött rabszolga titáni erőfeszítése, aki még igába törve se hagyja magát és emlékezve aréviszebb napokra, mégegyszer talpra ugrik, hogy megmutassa, mit tudna tenni, milyen magasságokba lendítené a tudása, tehetsége és energiája, ha szabaddá tennék előtte a teret.

Hosszú évszázadokon át úgy élt ez a nemzet, hogy egyik kezével az eke szarvát fogta, a másikban pedig a kardját tartotta – félkézzel dolgozva és hadakozva a jobb jövő reményében. Ugyanígy élünk és dolgozunk mi is és szabadon maradt félkezünkkel megmutattuk

Évkönyvünk kiadásával, hogy a gazdasági pangás ugyan nyomorba dönthet bennünket, de a szellem erejét, a tudás hatalmát és az alkotó tehetséget meg nem kötheti semmiféle akadály. Mert a külföld elismerése, amely egyhangú dicsérettel fogadta Évkönyvünk megjelenését, nemcsak biztató záloga vállalkozásunk sikerének, hanem őszinte ösztönzés is arra, hogy tovább haladjunk a megkezdett úton és törjünk fölfelé lankadatlanul – fölfelé, a nyilvánosság napfényes ormaira, ahol mindenkinek észre kell majd vennie, hogy a magyar nyomdatechnika még világviszonylatban is kiállja a versenyt a kultúr-nemzetek nyomdaiparával. Ezért lettem legbuzgóbb szószólója annak, hogy – igenis: újra meg kell jelentetni az Évkönyvet, életjelt kell adnunk magunkról, hogy ne csak idebent az országban, hanem a külföldön is lássák, hogy a háború előtt nagy magasságban álló magyar nyomdaipar nem vérzett el a drótkerítések előtt és a lövészárkokban, hanem diadalmasan túlélte a véres tragédiát.

Itt állunk tehát ismét és bizonyosságát adjuk annak a megbecsülésnek és nemes ambíciónak, amellyel szakmánknak tartozunk. Itt állunk ezzel az új Évkönyvvel, amely sokkal sívárabb, reménytelenül csüggesztő körülmények között lát napvilágot, de mégis közreadtuk, ha kell, hogy izgassuk, ha kell, hogy biztassuk az utánunk következő fiatal nemzedéket, mely a nyomunkban járva tanuljon küzdeni, lelkesedni és kitartani akkor is, amikor a hullámok már-már összecsapnak a feje fölött.

A trafalgari ütközet előtt Nelson admirális csak annyit mondott hajóslegényeinek: „Anglia elvárja, hogy minden ember teljesítse a kötelességét“ . . . Az admirális elesett ugyan a harcban, de megverte Napoleont és megnyerte a csatát. Teljesítsük a kötelességünket mi is – ne hagyjuk elhanyagolni szép szakmánkat, mellyel elköteleztük magunkat, hanem fejlesszük azt tovább tehetségünk szerint valamennyien, hogy az új nemzedék, fölbuzdulva elszánt példánkon, ugyanolyan energiával és

kitartással folytassa majd, amit mi megkezdtünk. A küzdelem itt nem élet-halálra megy, hanem az erkölcsi sikerért folyik, amely minden munkának és törekvésnek legszébb jutalma. És ezt a sikert, ezt a jutalmat, melyet a külföld elismerése is szankcionál – nem veheti el tőlünk semmi, mert a jól végzett munka örömétől és dicsőségétől senki meg nem foszthat benünket.

– „Ezzel, vagy ezen!” – csatolta föl a paizst harcba induló fia karjára a spártai anya. Ezt mondom nektek én is, fiatal kartársaim, azzal a változattal, hogy : győzönők kell szakmabeli tudástokkal, ha lankadatlanul mentek tovább az általunk megtört rögzös úton – de elbuktok a szakmával együtt, ha elcsüggedtek a félúton. Mert a csüggedés tespedést jelent, a tespedés pedig mocsár, amelynek hinárja megfojt és mélységbe ránt minden életet! Mi pedig továbbra is élni akarunk.

Magyarországi
vezérképviselő

GRAFIKA

V, Csáky-utca 21
Telefon: 93-4-57

INTERTYPE

a legjobb szedőgép

SZAKOSZTÁLYUNK HALOTTAI

Évkönyvünk sok, színekkal telenyomott lapjai között szerényen, de annál fájdalmasabban húzódik meg ezen oldal, melyről az idén elhunyt szakosztályi tagok néznek reánk, az élettel tovább viaskodókra. A nagy kaszáznak bő aratása volt. Elpusztította értekeinket, a pótolhatatlant.

PFEIFFER MIKSA a magyarországi grafikus művezetői tömörülés szükségességének és fontosságának egyik legkorábbi felismerője volt; bátor kezdeményezője volt a helyzetünk javításáért megindítandó célnak, melynek eléréséhez megmutatta az útát és amelyhez való majdani eljutásunk az ő érdeme is lesz.

KALLINA ZDENKO grafikai szaküzlettulajdonost azok között találtuk mindég, akik a szakmafejlés érdekében kifejtett ideális munkánkat megértették és azt önzetlenül támogatták.

DOMBOSFERENC szakosztályunk sok éven keresztül volt vezetőségi tagja és mintilyen egész szívvel velünk dolgozott, értünk munkálkodott; értékes emberi tulajdonságaival támogatott bennünket mint egyén, de mint hű és harcos katona is. Fiatalon, élte derekán, a legkegyetlenebbül rabolta el családját és kartársaitól a halál

FUCHS ZSIGMOND a nyomdászok mindenki által szeretett „tatája” halott. Néma, szóltan, csendes lakója az örök béke világának: ő a nagy gondolatokkal megáldott nyomdász. - Nem tudunk beletnyugodni a Végzet ítéletébe. - Magunk elé idézzük, amikor az ő szellemi tudására szükség lesz. r.s erre mindig szükség lesz szakmánkban.

HIVATALOS RÉSZ

MAGYARORSZÁGI MAGÁNTISZTVISELŐK SZÖVETSÉGE
GRAFIKUS MŰVEZETŐK SZAKOSZTÁLYA, BUDAPEST
ANDRÁSSY-ÚT 124
TELEFON: 336-08

ÖSSZEJÖVETEL:
CSÜTÖRTÖKÖN

ELNÖKSÉG:

Einhorn Mór, Müller Sándor, Riczko Sándor

Titkár: Stärk Adolf

Gazda: Schneider Jenő

VÁLASZTMÁNYI TAGOK:

Billmann Károly, Gyóry Aladár, Krón Márk, Littner Mór, Schopp János, Schwarcz Ignác, Stein Izidor, Thallwieser Antal, Weintraub Jenő, Wilhelm Lipót. *Póttagok:* Barakovits István, Kovács József, Manswirth Lipót, Moldován Zsigmond.

RENDES TAGOK:

Aranyos Gusztáv Ujpest, Zárda-utca 23.	Dukai Károly VII, Izabella-utca 3
Augenfeld Miksa VII, Bosnyák-tér 14	Dvorszky Kálmán Kispest, Baross-utca 58
Bach Frigyes III, Csátárka-út 20	Einhorn Mór V, Váci-út 18
Bach Gyula V, Csángó-utca 14	Elbert Arnold V, Csáky-utca 12
Barakovits István IX, Miháلكovits-utca 3	Elbert Nándor VI, Hajós-utca 15
Baron Ferenc VII, Nefelejts-utca 19	Fekete Kálmán II, Szász Károly-utca 5
Bauer Henrik VIII, Conti-utca 4	Fischer Gyula VII, Kazinczy-utca 12
Bátor János VIII, Práter-utca 65	Flórián András IX, Tüzoltó-utca 3
Becsusz Károly VI, Szív-utca 38	Frei Dávid VII, Hársfa-utca 24
Billmann Károly VII, Péterffy Sándor-u. 36	Fürth Mór Rákospalota, Klára-utca 24
Bodonyi István Kispest, Corvin-körút 4	Gaál Jenő IX, Ferenc-körút 42.
Bodor Sándor VII, Bethlen-utca 33	Gang Károly Alag, Hunyady-út 10
Braun Vilmos VIII, Szentkirályi-utca 2	Gábrriel Károly Rákosszentmihály, Rózsa-u.
Bücher János VI, Szabolcs-utca 7	Geiger Károly I, Fehérsas-utca 7
Cisarovszky Antal V, Csáky-utca 49	Gerő Emil V, Visegrádi-utca 9
Deutsch Dávid VIII, Conti-utca 4	Gittinger Rezső I, Logodi-utca 28
Drexler Sándor VI, Lehel-utca 32	Greiszler Imre VIII, Szerdahelyi-utca 1

- Groszmann Ödön
VII, Miksa-utca 13
- Grosz József
VII, Murányi-utca 51
- Gönczi József
V, Dráva-utca 12
- Gunesch György
Rszentmihály, Béla-utca 52
- Györkös Ödön
VIII, Kisfaludy-utca 25
- Gyóry Aladár
IX, Ráday-utca 56
- Hajnal Mihály
VIII, Rákóczi-út 63
- Hammer Vilmos
VI, Dessewffy-utca 32
- Hegedüs Arthur
VII, Rombach-utca 5
- Hegedüs Vilmos
II, Zsigmond-utca 1
- Heiszler Ferenc
VIII, Baross-utca 38
- Heller Mór
VII, Dohány-utca 90
- Hirschkovitz Jónás
V, Széchenyi-utca 8
- Hofbauer Károly
II, Toldy Ferenc-utca 66
- Ifj. Hoffmann Antal
V, Mária Valéria-utca 12
- Hoffmann Antal
I, Ostrom-utca 8
- Hollósy János
VII, Jósika-utca 20
- Horváth Béla
III, Majláth-utca 12
- Horváth János
VII, Damjanich-utca 45
- Jahn Ödön
III, Kiscelli-út 14
- Jakobsen Károly
I, Csörsz-utca 9
- Janovics Ferenc
Miskolc, Magyar Jövő ny.
János Páter
V, Vilmos császár-út 78
- Jecsny Imre
III, Lajos-utca 171
- Jecsny Károly
VI, Hungária-körút 54
- Joch Andor
Pestújhely, Margit-utca 7
- Joch Ferenc
Rákospalota, Wesselényi-u.
- Kallina Herbert
VIII, Tavaszmező-utca 16
- Kapuváry István
X, Bihari-utca 8
- Karácsonyi Imre
VIII, Népszínház-utca 33
- Kardos Árpád
IX, Lónyay-utca 50
- Kelndorfer Ödön
II, Szegényház-utca 44
- Keresztes Ödön
II, Lövőház-utca 16
- Kerék Lajos
II, Csalogány-utca 37
- Kertész Hermann
V, Súlyom-utca 18
- Kertész Lajos
VI, Vörösmarty-utca 59
- Kiss Ferenc
VI, Aréna-út 72
- Klein Ernő
VI, Jókai-tér 10
- Kléh Mihály
VII, Erzsébet-körút 1 a
- Klitsch István
VIII, Déry-utca 8
- Klug Béla
IX, Lónyay-utca 27
- Kner Albert
VI, Gróf Zichy Jenő-utca 10
- Kovács Ignác József
VIII, Ággteleki-utca 11
- König János
IX, Remete-utca 23
- Kranner Lipót
VII, Kazinczy-utca 8
- Kranz János
III, Szépvölgy-utca 39/b
- Krón Márk
VI, Főtös-utca 25/a
- Kun Kornél
Kispest, Wesselényi-utca 46
- Kun Mihály
VI, Csángó-utca 3/a
- Kudlacssek Ferenc
III, Selmecsi-utca 19
- Künstler Jenő
IX, Üllői-út 113
- Lackenhach Arthur
R.-Szentmihály, Rákos-út 19
- Laiszky Jenő
I, Horthy Miklós-út 15
- Laufer Kálmán
VI, Aradi-utca 8

- Lauterbach Ágoston
I, Táltos-utca 11
- Ligeti Béla
II, Téglá-utca 7
- Ligeti Jenő
VIII, Szövetség-utca 11
- Linzer Mór
VI, Rózsa-utca 95
- Lipl József
P.-Erzsébet, Pöltenberg-u.
- Littner Mór
VI, Lövölde-tér 3
- Lombár László
Kispest, Pannónia-út 6
- Löwy Salamon
V, Wahrmán-utca 6-8
- Magyari István
VIII, Üllői-út 25
- Manswirth Lipót
V, Mérleg-utca 12
- Marmorstein Izidor
VII, Rottenbiller-utca 37/b
- Márkuszs Dezső
VI, Podmanicky-utca 75
- Mészáros Jenő
VII, Erzsébet-körút 29
- Mihálkovits Károly
VII, Murányi-utca 22
- Moldován Zsigmond
VI, Madarász-telep 2
- Molkenthin Gusztáv
II, Hunyadi János-utca 12
- Müller Sándor
VI, Paulay Ede-utca 65
- Münnich Rezső
VIII, Gólya-utca 1
- Nagy István
P.-Erzsébet, Klapka-u. 85
- Nagy Ödön
VIII, Futó-utca 44
- Nedeczky László
VIII, Rökk Szilárd-utca 4
- Neményi Vince
II, Csalogány-utca 37
- Noyák László
Újpesti rakp. v. ház VIII. 52
- Nyúl Dezső
IX, Lónyay-utca 18/b
- Offenberger Miksa
VIII, József-körút 53
- Ozster Lajos
I, Aranykakas-utca 26
- Pavlovsky J. Alajos
Kispest, Teleky-utca 44
- Pinterits Sándor
VIII, József-körút 8
- Pingitzer József
Népliget, I. parcella
- Poduska Lajos
IV, Kaas Ivor-utca 9
- Polgár Jakab
VI, Vörösmarty-utca 69
- Preiszl Raimund
VIII, Aggteleki-utca 4
- Prüner, Arnold
VIII, Óriási-utca 46
- Puzsér Lajos
Kistarcsa, (Újfalú)
- Reich Bernát
VI, Eötvös-utca 10
- Retter Illés
R.-palota, Kinizsy-utca 155
- Révész Zsigmond
VII, Rákóczi-út 54
- Riczkó Sándor
VII, Elemér-utca 35
- Reisz József
II, Batthyány-utca 31
- Rohonczy János
II, Horváth-utca 22
- Sándor Tibor
II, Margit-rakpart 46
- Sándor Zsigmond
IX, Ráday-utca 26
- Schatz Rezső
VII, Kertész-utca 50
- Schenk Abrahám
VI, Király-utca 52
- Schinkovits Arthur
VII, Izabella-tér 3
- Schlesinger Lipót
VI, Csengery-utca 86
- Schmiedt Dániel
VIII, Tömő-utca 62
- Schneider Jenő
VI, Benczur-utca 7
- Schopp János
I, Bors-utca 20
- Schön Nándor
P.-sz.-lőrinc, Nefejeits-u 3
- Schwartz Géza
VI, Aradi-utca 14
- Schwartz Ignác
VII, Péterffy Sándor-utca 5
- Schwartz László
VI, Podmaniczky-utca 63
- Schwarcz Mór
VII, Klauzál-tér 3

- Schwezt Willibáld
VII, István-út 12
- Sefcsik Mihály
II, Szász Károly-utca 5
- Spira Márkusz
V, Csanády-utca 5
- Spitz Adolf
VI, Vörösmarty-utca 59
- Spitzer Márk
VII, Damjanich-utca 34
- Stalla Márton
VIII, József-utca 54
- Stárk Adolf
VI, Izabella-utca 92
- Stein Izidor
IX, Üllői-út 101
- Szabó Dezső
VII, Rákóczi-út 54
- Szabó Jenő
VI, Bajnok-utca 32
- Szabó Kálmán
V, Csáky-utca 27
- Szauer Adolf
Kelenvölgy, Bajnok-utca 5
- Szántó Bála
Alag, Petőfi-utca 1
- Szántó József
VII, Ilka-utca 8
- Székely Antal
IX, Liliom-utca 54
- Szikra Károly
VIII, Conti-utca 29
- Tautner Ferenc
VI, Nagymező-utca 32
- Tausz Sándor
VII, Damjanich-utca 32
- Thallwieser Antal
VI, Bulcsú-utca 23/b
- Toplánszky Béla
D.-haraszti, Andrassy-út 23
- Tóth Lajos
X, Nyitra-utca 7
- Török János
Rákosliget, IX-utca 29
- Uitz Kornél
VII, Erzsébet-körút 7
- Urbányi István
VIII, Nap-utca 13
- Vendégh Árpád
I, Cipő-utca 7
- Venkovits Károly
VI, Felsőerdősor-utca 9
- Verleger Károly
VII, Dohány-utca 12
- Vértes Jenő
VI, Eötvös-utca 36
- Wagner Sylvester
V, Garam-utca 28
- Walter Ernő
IX, Márton-utca 19
- Wandra Lajos
Rákosliget, XIII. utca 9
- Weinfeld Simon
VII, Király-utca 93
- Weisz Ernő
V, Csáky-utca 32
- Wentzel Lajos
IX, Szőrényi-út 5
- Wild Miksa
VII, Erzsébet-körút 23
- Wilhelm Lipót
VIII, Conti-utca 4
- Wohlstein Mór
VII, Dob-utca 106
- Wottitz Miksa
IV, Károly-körút 22
- Wózner Ignác
VII, Rákóczi-út 54
- Wózner István
VII, Rákóczi-út 54

KÜLFÖLDI EGYESÜLETEK CÍMEI:

- AUSZTRIA: Österreichischer Faktoren - Verband, Wien, Kasernengasse No. 9
- CSEHSZLOVÁKIA: Spolek Faktorů Knihtiskáren v Československé Republice, Praha, Lützowova 14.
- FINNORSZÁG: Faktorsförbundet i Finland, Helsinki, Annankatu 32.
- FRANCIAORSZÁG: Société amicale de Protes et correcteurs de France, à Taleme (Gironde) près Bordeaux.
- HOLLANDIA: Nederlandsche Vereeniging van Chefs in het grafisch Bedrijf, Amsterdam, Willem Beukelsstraat 4.
- NÉMETORSZÁG: Deutscher Faktoren-Bund, Berlin Sw48, Wilhelmstrasse No. 32.
- NORVÉGIA: Norsk Faktorforbund, Oslo, Ö. Slotsgate 18-20.
- SVÉDORSZÁG: Sveriges Grafiska Faktorsförbund, Stockholm, St. Erikskatan 24.
- SVÁJC: Schweizerischer Faktoren-Verband, Zürich, Hedwigstrasse 24.

TARTALOMJEGYZÉK

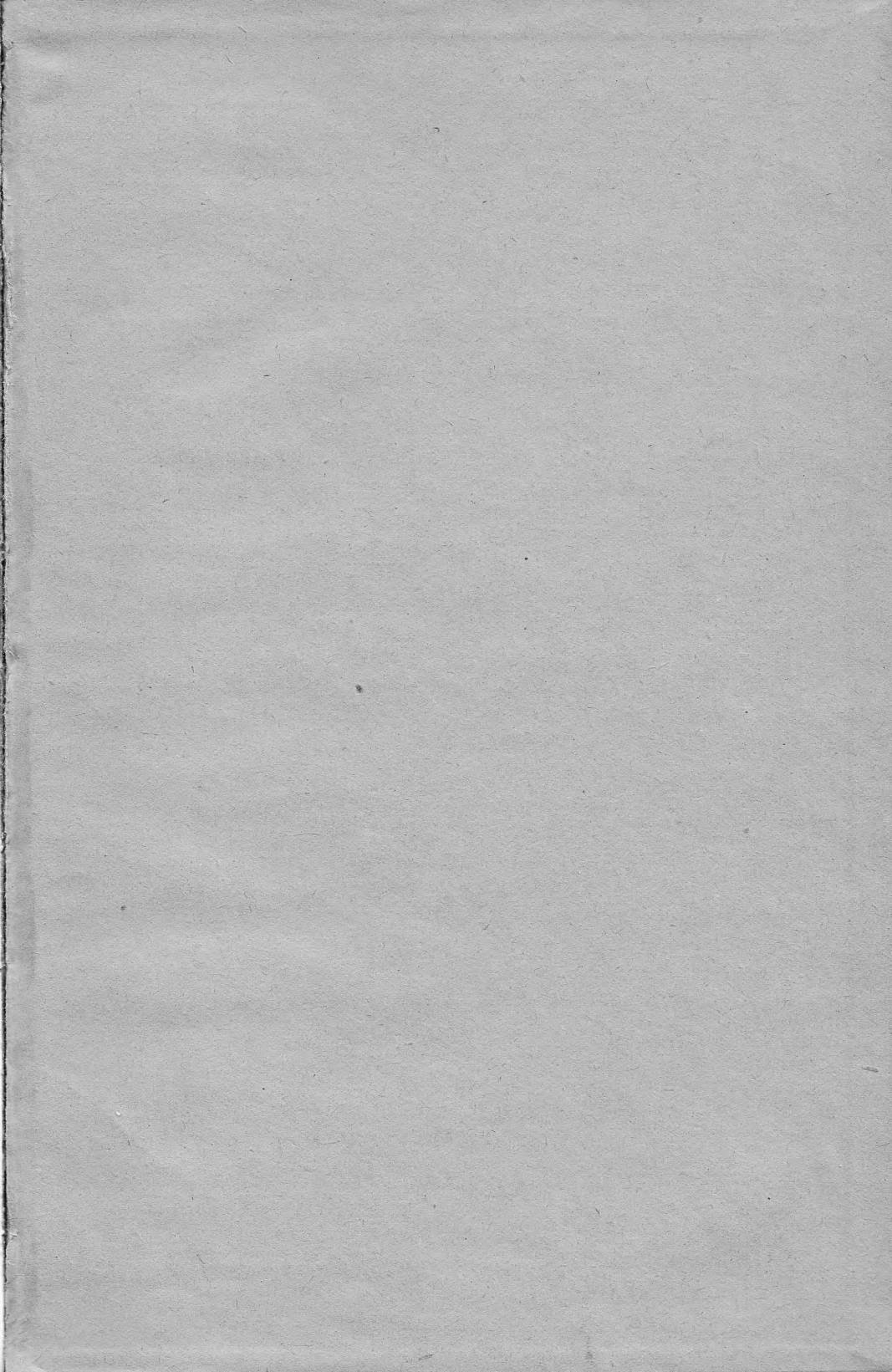
<i>Előszó a könyvhöz</i>	3
<i>Naptári rész</i>	6
<i>Sepp Wundshammer</i> Nyomdászok vigyázatok addig, míg nem késő	13
<i>Krón Márk</i> A nyomdai művezetők egykori és mai helyzete	21
<i>Venkovits Károly</i> Helyet a szakembereknek a nyomdaiiparban	25
<i>Littner Mór</i> Mit kell a kliséről tudni a megrendelésnél	41
<i>Stärk Adolf</i> Kutatásaim a legrégebb könyvek világában	65
<i>Pápai László</i> A lipcei grafikai Mesteriskola ismertetése	75
<i>Ziegler Gyula</i> A betű tiszta visszaadása mélynyomás útján	89
<i>Vértes Jenő</i> A betűöntődei anyagból készült szignetről	95
<i>László Dezső</i> Ismeretlen részletek egy híres nyomdászról	113
<i>Braun Antal</i> Egy és más a tömöntődei munka készítéséről	117
<i>Riczkó Sándor</i> A Siegl-géptől a kéttúrás automata gépekig	121
<i>Zigány Árpád</i> A szellemi és technikai munka harmóniája	129
<i>Einhorn Mór</i> A lelkiismeret szavának megnyilatkozása	135
<i>Halottaink</i>	138
<i>Hivatalos rész</i>	139

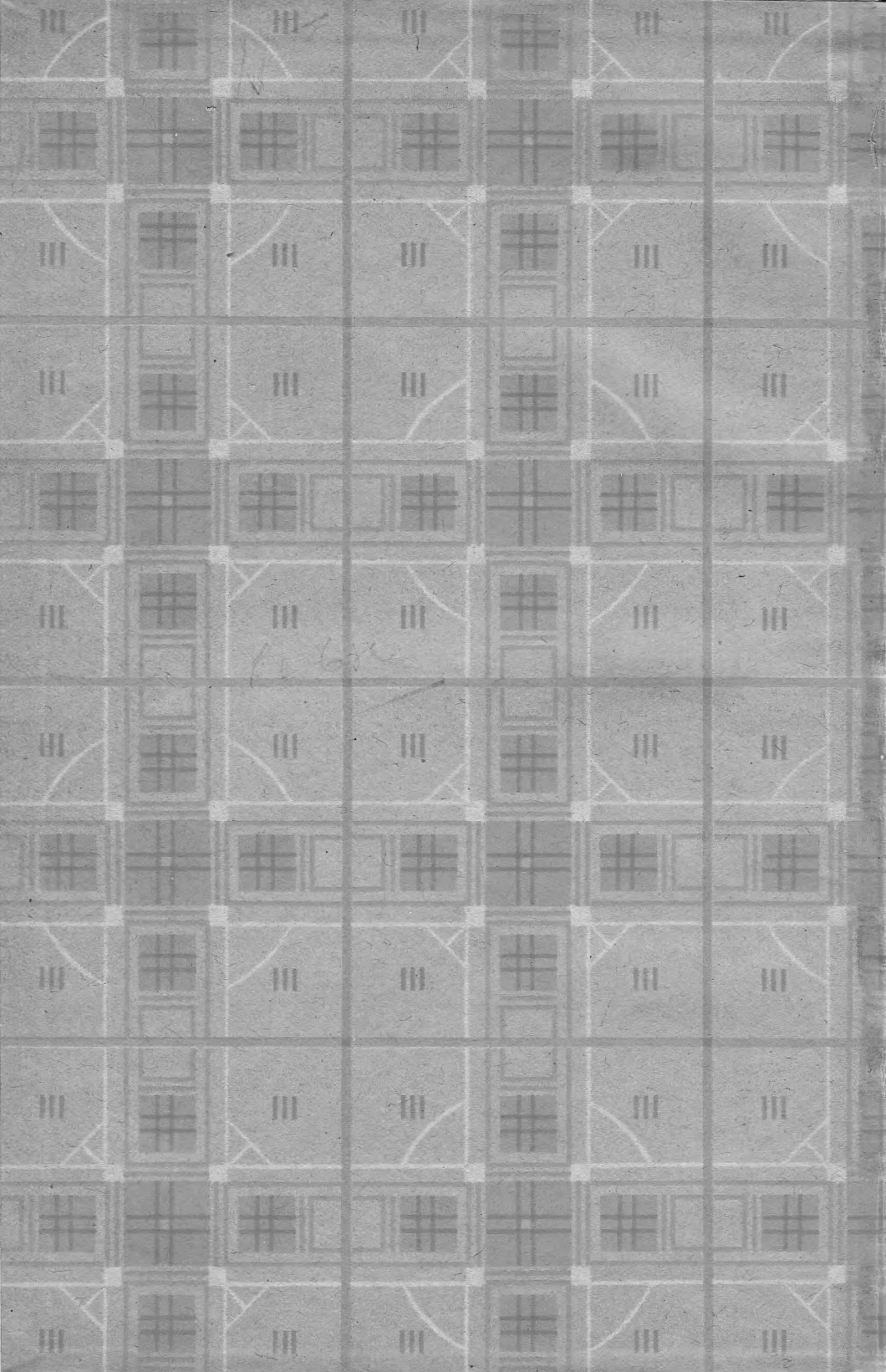

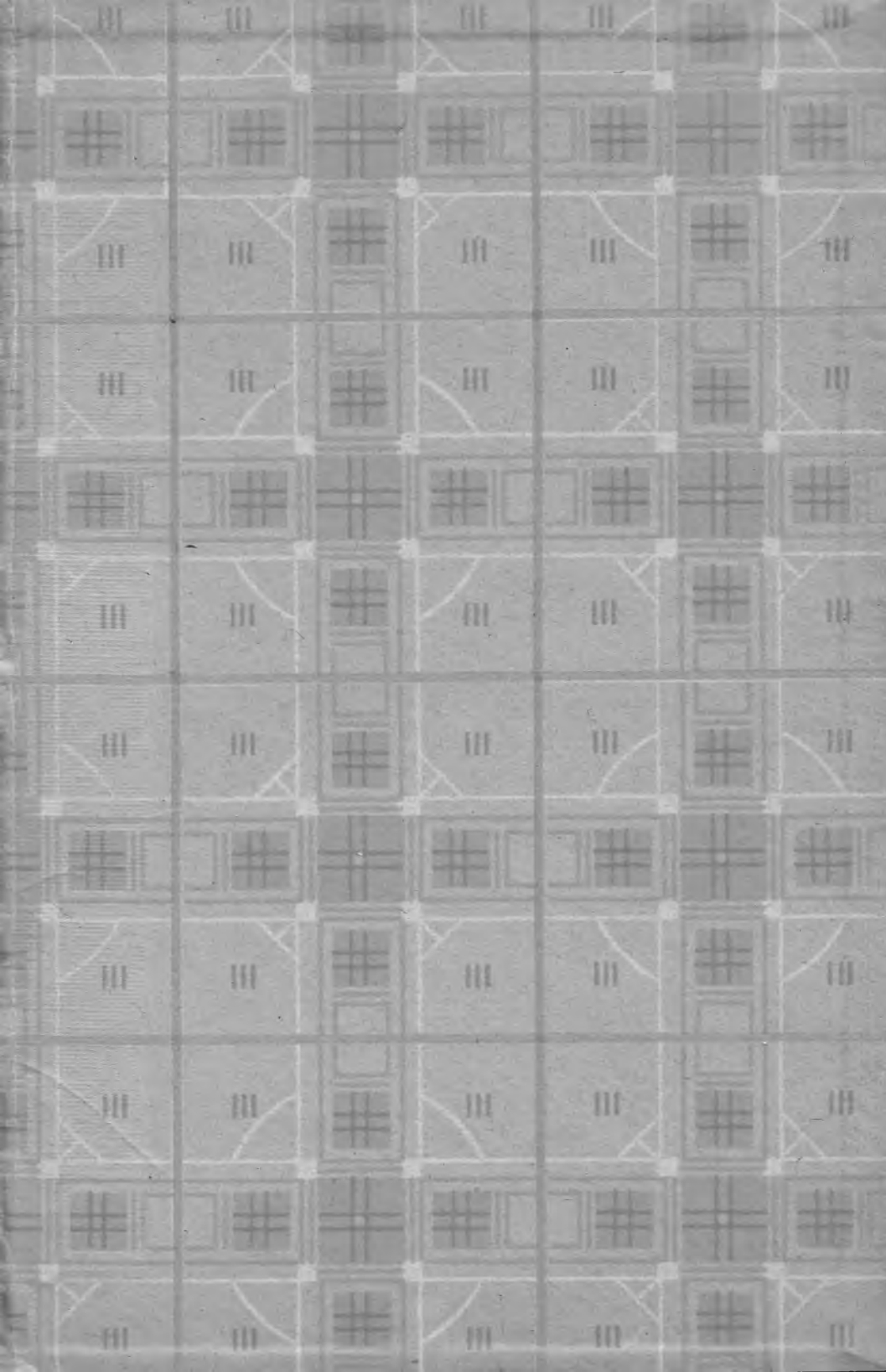
Nyomatott : Pápai Ernő műinté-
zetében VI, Paulay Ede-utca 65

A szövegrész D. Stempel (Első
magyar betűöntőde) Tiemann-
Antikva betűivel van kieszelve

A könyv kötését Kertész könyv-
kötő (Visegrádi-utca 23) végezte

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS